

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİBER AYLAKLIK DAVRANIŞLARININ
KARMA YÖNTEMLE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NECİBE DERELİ

Tez Danışmanı
DOÇ. DR. ÖZDEN ŞAHİN İZMİRLİ

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİBER AYLAKLI DAVRANIŞLARININ
KARMA YÖNTEMLE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NECİBE DERELİ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri
Koordinasyon Birimince desteklenmiştir.

Proje No: SYL-2022-3879

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Necibe DERELİ tarafından Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ yönetiminde hazırlanan ve 30/08/2022 tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ

(Danışman)

Doç. Dr. Hanife ESEN AYGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Gökçe BECİT İŞÇİTÜRK

İmza

.....

.....

.....

Tez No :

Tez Savunma Tarihi : 30/08/2022

Doç.Dr.Yener PAZARCIK

İSİM SOYİSMİ

Enstitü Müdürü

../../20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Necibe DERELİ

19/08/2022

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana ışık tutan, bilgi ve deneyimlerini sonuna kadar paylaşan ve tez sürecimde benden desteklerini esirgemeyen sayın danışman hocam Doç.Dr.Özden ŞAHİN İZMİRLİ'ye teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans ve tez sürecim boyunca bilgisiyle, fikirleriyle ve süreç boyunca sorduğum her soruya özenle cevap veren sayın hocam Doç.Dr.Serkan İZMİRLİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecim boyunca süreç hakkında benden bilgilerini esirgemeyen, her sorumu itina ile cevaplayan sayın hocam Hakan AKGÜL ve sayın hocam Gökhan ÇALIŞKAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazma sürecim boyunca bana akademik olarak destek olan ve her zaman yanımda olan sevgili dostum Fidan YILMAZ'a, her koşulda bana ve yapabileceklerime olan inancıyla beni yücelten ve bana güç veren canım dostum Gülşah SELMANPAKOĞLU'na teşekkür ederim.

Son olarak en değerlilerim olan, tez yazım sürecimde bana akademik olarak destek olan, her an her fikrimde beni destekleyen, her zaman yanımda olan yol arkadaşım Nezih İGİL'e, yaşamım boyunca her zaman yanımda olan, benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen annem Dilek DERELİ ve babam İbrahim DERELİ'ye ve her daim benden sevgilerini ve desteklerini esirgemeyen kız kardeşlerim Nurşen DERELİ DEMİR ve Derya DERELİ AVCU'ya teşekkür ederim.

Necibe DERELİ
Çanakkale, Ağustos 2022

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİBER AYLAKLIK DAVRANIŞLARININ KARMA YÖNTEMLE İNCELENMESİ

Necibe DERELİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ

30/08/2022, 102

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin ders esnasında ya da ders çalışırken gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışlarının incelenmesidir. Bu amaç kapsamında ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından karma yöntemle incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 355 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın nitel veri toplama sürecinde ise 24 öğrenci ile görüşülmüştür. Nicel veriler “Kişisel Bilgi Formu, Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği ve Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği” ile nitel veriler ise “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile toplanmıştır. Veriler SPSS 22.0 programı ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bulgular incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık düzeyinin düşük seviyede olduğu gözlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin en çok internette video izleme, arkadaşlarla mesajlaşma ve sosyal medyaya girme vb. etkinlikleri gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Öğrencileri siber aylaklığa iten sebeplerin "ders esnasında motivasyon sorunu yaşama", "dersin sıkıcı gelmesi", "bildiği bir konuyu tekrar dinlemek istememe" olduğu görülmüştür. Öğrenciler siber aylaklıktan kaçınmak için "teknolojiden kendini uzaklaştırma" ve "ebeveyn kontrolü" ile önlem alabileceklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonunda siber aylaklık ve öğrenci psikolojisi arasındaki ilişkinin incelenmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber aylaklık, Sanal kaytarma, İnternet bağımlılık bozukluğu, İnternet bağımlılığı, Ortaokul öğrencileri, Ortaokul düzeyinde siber aylaklık

ABSTRACT

EXAMINATION OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS' CYBERLOAFING BEHAVIORS WITH THE MIXED METHOD

Necibe DERELİ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Computer Education and Instructional Technology

Advisor: Assoc.Prof.Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ

30/08/2022, 102

The aim of this study was to examine the cyberloafing behaviors of middle school students during the lesson or while studying. Within the scope of this aim, cyberloafing levels of middle school students were examined in terms of various variables with a mixed method. The sample of the study consists of 355 secondary school students. During the qualitative data collection process of the study, 24 students were interviewed. Quantitative data were collected via “Personal Information Form, Reasons of Cyberloafing Scale”; and qualitative data were collected via “Semi-Structured Interview Form”. The data were analyzed using SPSS 22.0 program and content analysis. When the findings were examined, it was observed that the cyberloafing levels of middle school students were low. Secondary school students mostly watch videos on the internet, messaging with friends and social media, etc. activities were observed. It has been found that the reasons pushing the students to cyberloafing are “having motivation problems during the lesson”, “the boring lesson”, “not to be willing listen to the subject which they already know”. At the end of the research, it was emphasized that the relationship between cyberloafing and student psychology should be examined.

Keywords: Cyberloafing, Cyberslacking, Internet addiction disorder, On-lineloafing, Middle school students, Cyberloafing in middle school level

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1

1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

8

2.1. Kavramsal Çerçeve.....	8
-----------------------------	---

2.1.1.	Siber Aylaklık.....	8
2.1.2.	Siber Aylaklığın Türleri.....	10
2.1.3.	Siber Aylaklığın Nedenleri ve Gerçekleşme Alanları.....	14
	Siber Aylaklığın Nedenleri.....	14
	Siber Aylaklığın Gerçekleşme Alanları.....	18
	İş Yerlerinde Siber Aylaklık.....	18
	Eğitim Alanında Siber Aylaklık.....	22
2.2.	İlgili Araştırmalar.....	25
2.2.1.	Eğitimde Siber Aylaklığı İncelemeye Yönelik Araştırmalar.....	25
	Öğretmen, Okul Yöneticileri ve Akademik Personel ile İlgili Çalışmalar.....	25
	Üniversite ve Lisansüstü Öğrencileri ile İlgili Çalışmalar.....	30
	Ortaöğretim Öğrencileri ile İlgili Çalışmalar.....	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL YÖNTEM		39
3.1.	Araştırmanın Modeli.....	39
3.2	Çalışma Grubu.....	39
3.3.	Veri Toplama Araçları.....	44
3.3.1.	Kişisel Bilgi Formu.....	44
3.3.2.	Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği (SAEÖ).....	45
3.3.3.	Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği (SANÖ).....	46
3.3.4.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	47
3.4.	Verilerin Toplanması.....	48

3.5. Verilerin Analizi.....	48
3.5.1. Verilerin Nicel Analizi.....	49
3.5.2. Verilerin Nitel Analizi.....	53
3.6. Araştırmacının Rolü.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI 55

4.1. Öğrencilerin Siber Aylaklık Düzeyleri ile İlgili Bulgular.....	55
4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Siber Aylaklık Davranış Düzeylerinin İncelenmesi ile Elde Edilen Bulgular	57
4.2.1. Cinsiyet.....	57
4.2.2. Yaş.....	58
4.2.3. Sınıf Düzeyi.....	59
4.2.4. Sınıftaki Öğrenci Sayısı.....	60
4.3. Öğrencilerin Gerçekleştirdikleri Siber Aylaklık Etkinlikleri ile İlgili Bulgular	61
4.3.1. Öğrencilerin Gerçekleştirdikleri Siber Aylaklık Etkinliklerine İlişkin Nicel Analiz Bulguları.....	61
4.3.2. Ortaokul Öğrencilerinin Gerçekleştirdikleri Siber Aylaklık Etkinliklerine İlişkin Nitel Analiz Bulguları.....	64
4.4. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışını Gerçekleştirdikleri Web Ortamları ile İlgili Bulgular.....	68
4.4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışını Gerçekleştirdikleri Web Ortamlarına İlişkin Nicel Analiz Bulguları	68
4.4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışını Gerçekleştirdikleri Web Ortamlarına İlişkin Nitel Analiz Bulguları	70
4.5. Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Nedenlerle İlgili Bulgular.....	72

4.5.1.	Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Nedenlere İlişkin Nicel Analiz Bulguları.....	72
4.5.2.	Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Nedenlere İlişkin Nitel Analiz Bulguları.....	74
4.6.	Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışından Kaçınması İçin Alınabilecek Önlemlerle İlgili Öğrenci Görüşleri.....	78

BEŞİNCİ BÖLÜM

83

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1.	Sonuç ve Öneriler.....	83
	KAYNAKÇA	87
	EKLER	I
	EK 1. ÇOMÜ ETİK KURUL RAPORU	I
	EK 2. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI VERİ TOPLAMA İZİNİ	II
	EK 3. SİBER AYLAKLIK ETKİNLİKLERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ.....	IV
	EK 4. SİBER AYLAKLIK NEDENLERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ.....	V
	EK 5. VELİ ONAY MEKTUBU.....	VI
	EK 6. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	VII
	EK 7. SİBER AYLAKLIK ETKİNLİKLERİ ÖLÇEĞİ.....	VIII
	EK 8. SİBER AYLAKLIK NEDENLERİ ÖLÇEĞİ.....	IX
	EK 9. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU.....	X
	ÖZGEÇMİŞ	XI

SİMGELER VE KISALTMALAR

SAEÖ	Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği
SANÖ	Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği
NWRC	Non-Work Related Computing (İş Dışı Bilgisayar Kullanımı)
BT	Bilişim Teknolojileri
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BT sınıfı	Bilgisayar laboratuvarı
BÖTE	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Nicel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri	40
Tablo 1 (devamı)	Nicel Analize Katılan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri (devamı)	41
Tablo 2	Nitel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri	42
Tablo 2 (devamı)	Nitel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri (devamı)	43
Tablo 3	Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeğine ait KMO Testi Sonuçları	46
Tablo 4	Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeğine ait KMO Testi Sonuçları	47
Tablo 5	SAEÖ normallik test analizi	49
Tablo 6	SAEÖ normallik test analizi	49
Tablo 7	Cinsiyete göre normal dağılım analizi	50
Tablo 8	Yaşa göre normal dağılım analizi	50
Tablo 9	Sınıf düzeyine göre normal dağılım analizi	50
Tablo 9 (devamı)	Sınıf düzeyine göre normal dağılım analizi (devamı)	51
Tablo 10	Sınıftaki öğrenci sayısına göre normal dağılım analizi	51
Tablo 11	Kullanılan cihaz türüne göre normal dağılım analizi	51
Tablo 11 (devamı)	Kullanılan cihaz türüne göre normal dağılım analizi (devamı)	52

Tablo 12	SAEÖ Toplam ve Alt Boyutlarına Göre Siber Aylaklık Düzeyleri	55
Tablo 13	Cinsiyete göre bağımsız örneklem t-testi sonuçları	57
Tablo 14	Yaşa göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları	58
Tablo 15	Sınıf düzeyine göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları	60
Tablo 16	Sınıftaki öğrenci sayısına göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları	61
Tablo 17	Saeö madde bazında öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık etkinlikleri	62
Tablo 17 (devamı)	Saeö madde bazında öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık etkinlikleri (devamı)	63
Tablo 18	Öğrencilerin internette en çok vakit geçirdikleri web ortamları	68
Tablo 18 (devamı)	Öğrencilerin internette en çok vakit geçirdikleri web ortamları (devamı)	69
Tablo 19	SANÖ Toplam ve Alt Boyutlarına İlişkin Siber Aylaklık Nedenleri	72
Tablo 20	Sanö madde bazında siber aylaklık nedenleri	73

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Siber Aylaklığın Türleri	14
Şekil 2	Siber Aylaklığın Nedenleri	17
Şekil 3	Ortaokul Öğrencilerinin Gerçekleştirdikleri Siber Aylaklık Etkinliklerine İlişkin Tema ve Alt Temalar	64
Şekil 4	Eğitsel amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri	65
Şekil 5	Eğlence amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri	66
Şekil 6	Eğlence amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri	67
Şekil 7	Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarını Gerçekleştirdikleri Web Ortamlarına İlişkin Tema ve Alt Temalar	70
Şekil 8	Eğitsel içerikli web ortamları ve alt temaları	71
Şekil 9	Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Sebeplere İlişkin Tema ve Alt Temalar	75
Şekil 10	Duygusal durumlar ve alt temaları	75
Şekil 11	Bağımlı olma durumu ve alt temaları	76
Şekil 12	Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklıktan Kaçınması İçin Alınabilecek Önlemlere İlişkin Tema ve Alt Temalar	78
Şekil 13	Teknolojiden kendini uzaklaştırma ve alt temaları	79
Şekil 14	Ebeveyn kontrolü ve alt temaları	81

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Teknolojik gelişimler, ekonomi, politika, sanat, spor, eğitim ve bilim gibi birçok alana etki etmekte ve daha birçok alana ise domino etkisi yapmaktadır. Teknolojinin belirtilen bu etki gücü ile dönüşüm ve etkileşimin olduğu küresel dünya düzeninin çarklarına enerji pompaladığı söylenebilir. Bireylerin ise varlıklarını devam ettirebilmesi için bu değişim ve dönüşüm hızına ayak uydurmaları beklenmektedir (Gezgin ve Sarsar, 2020). Bireylerin değişim ve dönüşümlere ayak uydurma süreçlerinde birçok yeni alışkanlık ve yeni kavramlar hayatlarına girmektedir. Hayatlarımıza dâhil olan ve günlük hayatımız içerisinde en çok yer alanlardan biri ise internettir (Tatlı, 2019).

Günümüzde internet teknolojisi, hemen hemen her yaşta kullanıcıya sahip, birçok alanda hayatımızı etkileyen bir araç haline gelmiştir. İnternet teknolojileri sayesinde bilgi, paylaşılabılır, edinilebilir, düzenlenip değiştirilebilir hale gelmiştir. İnsanların çoğunluğunun internet teknolojilerini çalışma ortamlarında, evlerinde, kişisel amaçlar ve ihtiyaçlarla iletişimde kullandıkları vurgulanmaktadır (Galluch ve Thatcher, 2007). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK, 2021) 2021 Hane Halkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması raporunda, internet kullanan bireylerin oranının %82,6, evden internet erişiminin %92,0 olduğu görülmüştür. Ayrıca yine Hane Halkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Raporuna (TÜİK, 2021) göre internet ile e-devlet hizmetleri gerçekleştirme oranı %58,9, internet üzerinden sipariş ya da satın alma %44,3, internetten giyim, ayakkabı ve aksesuar satın alma oranı %70,7'e çıkmıştır. Raporlarda görüldüğü üzere, internet günlük hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kontrollü internet kullanımı faydalı ve yaşam kolaylaştırıcı olarak değerlendirilirken, kontrolsüz internet kullanımının ise zararlı olarak değerlendirildiği ve yaşamın doğal akışına ters durumlar oluşturduğu belirtilmektedir (Özek, 2018).

İnternet, iş ortamında zamandan tasarruf sağlaması, maliyetleri düşürmesi, verimliliği artırması gibi olumlu yönlerle dikkat çeker. Öte yandan iş dışında kişisel amaçlarla da çok fazla kullanılmaya başlandığı için iş verimliliğini olumsuz etkilemektedir (Garret ve Danziger, 2008). Bu da problemleri internet davranışlarını tetiklemektedir (Kalaycı, 2010). Örneğin eğitim alanında internet öğretimde, öğrenci-öğretmen ilişkisini güçlendirmekte, geleneksel rolleri değiştirmekte, sınırsız kaynağı ve paylaşım yöntemleri ile

bireylere yeni yöntemler sunmaktadır (Akkoyunlu, 2002). Bu bağlamda, internetin bilinçli ve kontrollü bir şekilde kullanılması öğrencilere fayda sağlamaktadır (Tanrıverdi, 2017). Ancak, bu teknolojileri kullanırken gelişen aşırı internet kullanma isteği, zaman kavramını algılayamama, saldırgan tavırlar gösterme gibi davranışlar yaratması açısından olumsuz etkileri oluşmaktadır. Bu da kişilerin sosyal hayatlarından dışlanmasına, iş ya da eğitim ortamlarında verimliliğin düşmesine sebep olmaktadır (Tanrıverdi, 2017).

Son dönemde internet teknolojilerinin özellikle genç yaş grupları arasında popülerliğinin artması “internet bağımlılığı” kavramını daha önemli bir hale getirmiştir (Tanrıverdi, 2017). Bu sebeple, internetin sınıf gibi öğretim ortamlarında kontrollü ve bilinçli bir şekilde kullanılması ve öğrencilerin öğretim ortamlarında gerçekleştirdikleri bilinçsiz internet kullanımı etkinliklerini en aza indirmesi gerekmektedir (Tanrıverdi ve Karaca, 2018). Ders saatlerinde ya da ders çalışırken internetin bilinçsiz, problemlili ya da yanlış kullanımı, alanyazına “siber aylıklık, sanal kaytarma” denilen yeni bir kavramı dâhil etmiştir. Siber aylıklık sebebiyle öğrencilerin gelecekteki iş ve sosyal yaşamlarında interneti amaçları dışında kullanacakları endişesi ile birlikte günümüzde internet kullanımı ve ilgili sorunlarına eğilen çalışmalar da artmaya başlamıştır.

1.1. Problem Durumu

Siber aylıklık kavramı, ilk olarak Lim (2002) tarafından, çalışma ortamlarındaki kişilerin interneti e-posta kontrolü yapmak, sanal ortamlarda gezinmek gibi kişisel amaçları için kullanmaları olarak tanımlanmıştır. Alanyazın incelendiğinde son on yıl içerisinde siber aylıklıkla ilgili çalışmaların arttığı görülmüştür. Özellikle güvenlik, sağlık, turizm ve özel sektörde işçilerin siber aylıklık davranışlarını iş stresi, örgütsel adalet, işe adanmışlık, öz düzenleme, örgütsel bağlılık, iş tatmini ve iş verimliliği gibi birçok farklı değişkenle ilişkilendirerek inceleyen birçok araştırmaya ulaşılmıştır (Candan ve İnce, 2016; Çavuşoğlu ve Palamutçuoğlu, 2017; Demir ve Seferoğlu, 2016; Küçük ve Nur, 2019; Yıldız, Yıldız ve Ateş, 2015).

Eğitim alanında ise siber aylıklık, internetin eğitim dışındaki amaçlarla kullanılmasının yanı sıra, teknolojinin eğitime doğru bir şekilde entegre edilememesi olarak tanımlanmıştır (Karaoğlu Yılmaz, Öztürk, Sezer ve Karademir, 2015). Eğitim alanına da teknolojinin girmesiyle birlikte okullarda siber aylıklık kavramı gündeme gelmiştir (Gülner

ve Ünsal, 2020). Özellikle de bilgisayar laboratuvarları bulunan okullarda öğrencilerin derste, ders ile ilgili olmayan internet aktiviteleri gerçekleştirdikleri görülmüştür (Arabacı, 2017; Şenel, Günaydın, Sarıtaş ve Çiğdem 2019; Tanrıverdi ve Karaca, 2018; Yaşar, 2013). Öğrencilerin derste ya da ders çalışırken, interneti ders ile ilgisi olmayan amaçlarla kullanması, akademik performanslarını olumsuz etkilemekte, dikkatlerini dağıtmakta ve yapmakta oldukları işlerini veya görevlerini erteleme davranışı geliştirmelerine sebep olmaktadır (Çok, 2018; Nwakaego ve Angela, 2018). Bu davranışlar da öğretmenler açısından zorluklar yaratmakta, öğretmenin etkililiğini, verimliliğini ve sınıf yönetimini zorlaştırmaktadır (Kalaycı, 2010). Belirtilen bu durumlar, eğitim-öğretim alanında da siber aylıklığın incelenmesini gerekli kılmıştır. Alanyazındaki araştırmaların sıklıkla üniversite öğrencileriyle ve BİT araçlarını kullanan alanlarla yapıldığı görülmektedir (örn. Rana, Slade, Kitching ve Dwivedi, 2019; Toker ve Baturay, 2021; Yılmaz ve Yurdağül, 2018). Özellikle ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilen uluslararası çerçevede araştırmaların azınlıkta kaldığı görülmektedir. Halbuki 6-15 yaş öğrenciler arasında TÜİK'in (2021) yaptığı araştırmaya göre 2013 yılında internet kullanımı %50,8 iken, 2021 yılında bu oranın %82,7'ye ulaştığı görülmüştür. Ayrıca yine TÜİK'e (2021) göre 6-15 yaş arası öğrencilerin 2021 yılı BİT araçları kullanımında da artış görülmüştür. Cep telefonu/akıllı telefon kullanan 6-10 yaş arası çocukların %11,0'dan %53,9'a çıktığı; 11-15 yaş arası çocuklarda ise %37,9'dan %75,0'a çıktığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin bilgisayar türlerinden en çok tableti kullandığı, 2013 yılında bu oranın %7,3 olduğu görülürken 2021 yılında bu oranın %57,2 olduğu görülmüştür (TÜİK, 2021). Ek olarak en az bir kişisel bilişim teknoloji ürününe sahip olma durumlarının 6-10 yaş çocuklar arasında %59,2 iken; 11-15 yaş çocuklar arasında %74,2 olduğu görülmüştür. Verilen bu istatistikler çerçevesinde internetin ve BİT araçlarının ortaokul düzeyinde yoğun olarak kullanıldığını görüyoruz. BİT araçlarının kullanım oranlarının ve BİT araçlarına sahip olma durumlarının arttığı bu süreçte, siber aylıklıkla ilgili öğrencilerin durumları merak edilmektedir. Ayrıca ortaokul yaş grubu olan 11-15 yaş aralığında BİT kullanım oranının %75 olması ortaokul öğrencilerinin durumlarını inceleyen araştırmalara da ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Ortaokul öğrencileri kapsamında siber aylıklık çalışmalarının yoğun olmaması, bu grubun siber aylıklık konusunda tanınırlığını da sınırlamaktadır. Gerçekleştirilen bu çalışmada, öğrencilerin siber aylıklık düzeyleri demografik değişkenler açısından incelenmiş, öğrencilerin en çok hangi siber aylıklık davranışlarını gerçekleştirdikleri, hangi platformlar ve/veya sosyal ağlara

yönelim içerisinde oldukları, neden siber aylaklık yaptıkları ve siber aylaklık konusunda ne gibi önlemler alabileceklerine odaklanılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç kapsamında araştırma soruları;

1. Öğrencilerin siber aylaklık davranışları hangi düzeydedir?
2. Siber aylaklık davranış düzeyi;
 - a. cinsiyet,
 - b. yaş,
 - c. sınıf düzeyi,
 - d. sınıfındaki öğrenci sayısı,

değişkenlerine göre anlamlı derecede farklılaşmakta mıdır?

3. Öğrenciler en çok hangi siber aylaklık davranışlarını sergilemektedir?
4. Öğrenciler ders esnasında veya ders çalışırken internette hangi web ortamlarında siber aylaklık davranışı sergilemektedirler?
5. Öğrencileri ders esnasında veya ders çalışırken siber aylaklık davranışına iten sebepler nelerdir?
6. Öğrenciler ders esnasında veya ders çalışırken siber aylaklık davranışından kaçınmak için ne gibi önlemler almaktadırlar?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde teknoloji ve internetin yaygın kullanımı, BİT araçlarının hızla yaygınlaşması, özellikle mobil cihazlarla internetin hayatımıza girmesi birçok kolaylığı da beraberinde getirmiştir. Bu kolaylıklara iş hayatında zamandan tasarruf sağlaması, hızlı iletişim kurmayı sağlaması, yoğun iş yükünü azaltması ve gereksiz işleri azaltması örnek olarak verilmektedir (Arık, 2019; Kurun, 2019). Eğitim hayatında ise öğrencilerin çeşitli BİT araçlarıyla internette araştırma yapması, arkadaşlarıyla tartışma grupları oluşturması, forum sitelerini kullanması, öğretmenleriyle ortak platformlardan ödevlerini gerçekleştirip

kontrol edebilmesi gibi bilgiye ulaşmada aktif olmalarını sağlayan ve sorumluluk alma yönlerini güçlendiren birçok faydası bulunmaktadır (Tanrıverdi, 2017; Tatlı, 2019). Ancak sanal ortamların kişisel yaşamın bu kadar içinde olması bireyleri farklı amaçlara yönlendirmektedir. Örneğin Garrett ve Danziger (2008) işyerlerinde internet kullanımının amaç dışına çıkarak kişisel işlere yöneldiğini belirtmiştir. Benzer şekilde çalışma saatleri içerisinde bireylerin kişisel amaçlarla internette vakit geçirmelerinin işe bağlılıklarını olumsuz etkileyebileceğini ve iş gücünü düşürebileceğini belirtmiştir (Sarıca, 2019). Bununla beraber eğitim ortamlarında öğrencinin, internette ders ile ilgisi olmayan etkinlikler yapması, interneti kişisel amaçları doğrultusunda kullanması gibi olumsuz sonuçları da yer almaktadır (Tanrıverdi, 2017). Bu gibi durumlar, özellikle iş ve eğitim dünyası için çok önemli olan “internet bağımlılığı” kavramını ortaya koymuş, yapılan araştırmalarla internet bağımlılığı azaltılmaya, nedenleri bulunmaya ve çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Sınıflarda ise öğrencilerin teknolojik cihazlarla, öğretmenin haberi olmadan internet üzerinden başka aktivitelerle ilgilenmesi alanyazına “siber aylaklık” olarak geçmiş ve bu kavramın öğrencilerin geleceğini olumsuz etkileyeceği düşünülerek günümüzde çalışmalara ağırlık verilmeye başlanmıştır (Tatlı, 2019).

Alanyazındaki araştırmalar dikkate alındığında (Akar ve Coşkun, 2020; Arabacı, 2017; Tanrıverdi ve Karaca, 2018) siber aylaklıkla ilgili eğitim üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğu üniversite öğrencileri, öğretmen adayları, lisansüstü öğrenciler ve öğretmenler üzerine olduğu görülmüştür. Bu da alanyazında ortaokul öğrencileri ile ilgili çalışma eksikliğini göstermektedir. TÜİK’in (TÜİK, 2021) verileri dikkate alındığında son yıllarda teknoloji kullanımı özellikle 6-15 yaş arası öğrencilerde %30’luk bir artış göstermektedir. Bu da ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranışlarını araştırmayı gerekli kılmıştır. Ayrıca son yıllarda yapılan çalışmaların birçoğunda veri kaynağı olarak nicel yaklaşımlar tercih edilmektedir (örn. Altay ve Özerbaş, 2020; Coşkun ve Gökçearsan, 2019; Ulusoy ve Benli, 2017) Ancak siber aylaklık, öğrencilerin kişisel farklılıklarını, düşüncelerini de içerdiğinden dolayı hem nicel hem nitel kaynaklarla araştırıldığında daha doğru sonuçlar verebilmektedir (Gezgin ve Sarsar, 2020). Bu sonuçtan yola çıkarak çalışmamızın karma bir yöntemle incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ek olarak ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık yapma nedenleri ortaya çıkarılarak, bu konuda yapılabileceklerle ilgili öğrenci görüşleri alınarak siber aylaklık önenebilir. Ancak alanyazında bu konuda sınırlı sayıda çalışma mevcuttur (Ergün ve Altun, 2012). Ortaokul öğrencileri ile bu kapsamda bir çalışma yer almamaktadır. Bu sebeple çalışmamızda ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık yapma

nedenleri ve siber aylaklığı önlemek için alınabilecek önlemlere yer verilmesi önem arz etmektedir. Böylece ortaokul seviyesindeki öğrencilerin siber aylaklık düzeyleri, hangi siber aylaklık davranışlarını gerçekleştirdikleri, hangi web ortamlarına yöneldikleri, siber aylaklık yapma nedenleri ve bu konudaki öğrenci görüşleri ortaya koyulacak ve siber aylaklığı azaltmak adına ortaokul yaş grubunda (10-14 yaş) yol gösterici bir çalışma olacaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin araştırmada uygulanan Kişisel Bilgi Formu, Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği (Akbulut ve Dursun, 2016), Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği (Genç ve Tozkoparan, 2017) ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formundaki soruları içtenlikle cevapladıkları ve cevaplarının kendi görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırmada elde edilen veriler 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Çanakkale Merkez ve Bayramiç ilçesinde devlet ortaokulu kademesinde eğitim öğretim faaliyetine devam eden 355 öğrenci ile sınırlıdır.
- Veri toplama kaynağı “Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği” ve “Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği” ile sınırlıdır.
- Araştırmada gerçekleştirilen görüşmelerde öğrenciler yaşları dolayısıyla kendilerini ifade etmekte daha çekingen ve daha az konuşkan davranmışlardır. Kendilerini net ifade etmişler ancak detay vermemişlerdir. Bu sebeple öğrencilerin kendilerini daha az kelime ile ifade etmeleri bu çalışmanın sınırlılıklarından biridir.

1.6. Tanımlar

İnternet Bağımlılığı: “Aşırı internet kullanımı” ya da “uygun olmayan internet kullanımı” olarak da adlandırılan davranış; genel olarak interneti aşırı kullanma isteğinin önüne geçememe, internette uzak kaldığında aşırı sinir hali, saldırganlık gibi davranışlar göstermesi dolayısıyla, bireyin iş, sosyal ve aile yaşamının bozulmasıdır (Arisoy, 2009).

Siber Aylaklık (Cyberloafing): Çalışma ortamlarındaki bireylerin interneti e-posta kontrolü yapma, sanal ortamda gezinme gibi iş amacı dışında kullanma durumudur (Lim, 2002).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Bu başlık altında araştırmaya ilişkin kavramsal çerçeve başlıklarına ve konuyla ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde, siber aylaklık kavramı detaylı ele alınmıştır. Siber aylaklığın tanımı, siber aylaklığın türleri, siber aylaklığın nedenleri ve siber aylaklığın gerçekleşme alanları açıklanmıştır. Ayrıca siber aylaklığın gerçekleşme alanları başlığı altında; iş yerlerinde siber aylaklık ve eğitim alanında siber aylaklık durumları açıklanacaktır.

2.1.1. Siber Aylaklık

Siber aylaklığın alanyazında ilk kullanımı iş hayatında, iş amacı dışında kişisel amaçlarla internet kullanımı olarak görülmektedir (Lim, 2002). Uluslararası alanyazında; internetin kötüye kullanımı (internet abuse), problemlili internet davranışı (problematic internet use), işle ilgisi olmayan bilgisayar kullanımı (non-work related computing), sanal kaytarma (cyberloafing), sapkın internet kullanımı (internet deviance), internet bağıllığı (on-lineloafing) ve internet bağımlılık bozukluğu (internet addiction disorder) (Ünal ve Tekdemir, 2015) gibi farklı isimlerle de anılmaktadır. Ulusal alanyazında ise sanal aylaklık (örn. Demir ve Seferoğlu, 2016; İşgüzar ve Ayden, 2017; Serttaş ve Şimşek, 2017), ‘Sanal Tembellik’ (örn. Genç ve Aydoğan, 2016), ‘Siber Kaytarma’ (örn. Candan ve İnce, 2016), ‘Siber Aylaklık’ (örn. İşgüzar ve Ayden, 2017; Serttaş ve Şimşek, 2017) olarak isimlendirmişlerdir. Ayrıca siber aylaklık kavramı ilk olarak 1995 yılında Tony Cummins’in siber, sanal anlamına gelen “cyber” ile kaytarma, aylaklık anlamına gelen “loafing” kelimelerini birleştirmesi ile oluşmuştur (Güllü, 2020). İlk tanımlama ise Lim (2002) tarafından ortaya atılmış olup, bireyin iş ortamında iş ile ilgisi olmayan alanlarda ya da kişisel amaçlarla internet kullanımı olarak tanımlanmıştır. Lim ve Teo’da (2005) Lim’i (2002) destekleyerek genel olarak internetin verimsiz kullanılması olarak tanımlamışlardır.

Ardından Blanchard ve Henle (2008), siber aylaklığı çalışanların interneti iş dışı amaçlarla farklı aktiviteler yapmak için kullanması olarak tanımlamıştır. Ugrin, Pearson ve Odom (2008) siber aylaklığı en genel tanımıyla interneti kalitesiz bir şekilde zaman harcama olarak görmüştür. Vitak, Crouse ve LaRose'da (2011) benzer bir tanımlamayı örneklendirerek, kişisel e-postalar okumak, sohbet etmek, yetişkin web sitelerine girmek, çevrimiçi bahis ve kumar sitelerine girmek olarak örneklendirmiştir. Bock ve Ho (2009) çalışmalarında siber aylaklığı "İş Dışı Bilgisayar Kullanımı" (Non-Work Related Computing-NWRC) kavramı olarak ele almış ve siber aylaklığı iş saatlerinde internetin kişisel amaçlarla kullanılması şeklinde tanımlamasının yanı sıra diğerlerinden farklı olarak "Değersiz Bilgisayar Kullanımı" (Junk Computing) ve "Siber Aylaklık" (Cyberloafing) şeklinde tartışmışlardır. Bu tanımlamalara ek olarak Kim ve Byrne (2011) siber aylaklığın düşük öz saygı ve depresyon gibi sebeplerle de ortaya çıkabileceğini öne sürmüştür (Kim ve Byrne 2011).

Türkçe çalışmalar incelendiğinde ise siber aylaklık, çalışma saatlerinde iş dışı internet kullanımı, ofis ortamlarında eğlence amaçlı internet kullanımı, amaçsız bilgisayar kullanımı, internetin suiistimal edilmesi ve sanal sapkınlık gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Örücü ve Yıldız 2014). Ulusal alanyazına bakıldığında çalışmaların çoğunluğunda "siber aylaklık" ve "sanal kaytarma" ifadelerinin kullanıldığı görülmektedir. İş yerlerinde siber aylaklık kavramı ulusal alanyazına Özkalp, Aydın ve Tekeli (2012) tarafından yapılan çalışma ile girmiştir. Örücü ve Yıldız (2014) siber aylaklığı, iş amacıyla kullanıma sunulmuş bilgisayar ve internet teknolojilerinin bireysel amaçlarla kullanılması olarak tanımlarken, Ünal ve Tekdemir (2015) iş yerlerinde kişisel amaçlı internet kullanımı gibi benzer bir tanımlama yapmıştır. Kalaycı (2010) çalışmasında siber aylaklığı çalışma alanlarında internetin kişisel amaçlarla kullanımı olarak tanımlamıştır. Tanrıverdi (2017) çalışmasında ise siber aylaklığı kişilerin internet ile yapması gereken görevleri yerine getirmek yerine bireysel amaçlarını gerçekleştirilmesi olarak tanımlamıştır.

Tüm bu tanımlara bakıldığında siber aylaklık kavramının belirli bir sınırının olduğunu söylemek mümkün değildir. Tanımlamaların geneli incelendiğinde üç maddede ortak noktaları belirleyebiliriz. Bunlar;

- a. davranışın iş saatleri içerisinde yapılması,
- b. iş yeri internetinin bilinçli olarak kullanılması,
- c. bireysel ihtiyaç veya amaçlara yönelik olmasıdır (Çavuşoğlu ve Palamutçuoğlu, 2017).

Siber aylaklık tanımlamaları üç madde kapsamında ele alındığı gibi siber aylaklığın bazı türlerinden de bahsedilebilir. Gelişen teknoloji ile birlikte siber aylaklık etkinlikleri kapsamında alanyazında farklı sınıflamalar karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple, aşağıda siber aylaklık etkinlikleri ile ilgili farklı sınıflamalara ve bu sınıflamalarla ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.2. Siber Aylaklığın Türleri

Yapılan incelemeler sonucunda siber aylaklık davranışları ile ilgili alanyazında farklı türler bulunmaktadır. Belirtilen türlerin sıklıkla siber aylaklık davranışlarının içerikleriyle bağlantılı olarak adlandırıldığı görülmektedir (Yıldırım, 2016). Farklı siber aylaklık türlerinin ortaya çıkmasında diğer bir ifade ile siber aylaklık sınıflamaları arasındaki farklılıkların oluşmasında temel sebebin kültürel değerler arasındaki çeşitlilik olduğu ifade edilmiştir (Blanchard ve Henle, 2008).

Doorn (2011), çalışmasında siber aylaklığın çoklu bir yapıya sahip olduğunu belirtmiş ve dört kategoride ele almıştır. Çalışmasında ele aldığı bu dört kategori: sosyal amaçlı, bilgi amaçlı, boş vakit amaçlı etkinlikler ile sanal duygusallık etkinlikleridir. Sosyal etkinlikler; kişinin bloglar aracılığıyla kendini ifade etmesi, bilgi paylaşımları yapması olarak ifade edilmiştir. Bilgi amaçlı etkinlikler; haberleri araştırmak, haber sitelerinde bilgi ve haberlerin aranması gibi davranışları içermektedir. Çevrim içi oyun oynama veya müzik dinleme/indirme gibi boş zamanı değerlendiren etkinlikler “boş vakit amaçlı etkinlikler” kapsamında ifade edilebilir. Sanal duygusallık etkinlikleri ise diğer üç sınıflama içerisine dâhil edilmemiş, internet üzerindeki tüm aktiviteler olarak tanımlanmıştır. Örneğin çevrim içi alışveriş, çevrim içi bir ilişki aramak gibi.

Anandrajan, Devine ve Simmers (2004); çalışmalarında siber aylaklığı “zarar verici veya bozucu siber aylaklık (Disruptive Cyberloafing)”, “yaratıcı ve boş zaman doldurucu siber aylaklık (Recreational Cyberloafing)” ve “öğretici siber aylaklık (Personal Learning Cyberloafing)” olmak üzere üç kategoride ele almışlardır. Zarar verici veya bozucu siber aylaklık aktiviteleri; çevrim içi oyunlar oynama, bahis sitelerine girme vb. davranışlar olarak örneklendirilebilir. Yaratıcı ve boş zaman doldurucu siber aylaklık aktiviteleri; internette boş vakit geçirme, çevrim içi alışveriş yapma faaliyetleri gibi aktivitelerdir. Öğretici siber

aylaklık aktiviteleri ise topluluklara katılmak, gruplar hakkında bilgi almak vb. davranışları kapsamaktadır (Akt. Özkalp, Aydın ve Tekeli, 2012).

Lim (2002), çalışmasında siber aylaklığı “tarama” ve “amaç dışı e-posta kullanımı” olarak ele almıştır. Tarama aktivitelerine yatırım, eğlence gibi hizmetler sunan sitelerde gezinme davranışlarını örneklendirmiştir. Amaç dışı e-posta kullanımına ise iş ile ilgisi olmayan e-posta kontrollerini, iş ile ilgisi olmayan e-posta gönderme alma işlemlerini örnek olarak göstermiştir (Akt. Tatlı, 2019). Lim’in (2002) sınıflandırmasına ek olarak Blau, Yanh ve Ward-Cook (2004) üçüncü bir kategori eklemiştir. Bu kategori ise ‘interaktif siber aylaklık’tır. İnteraktif siber aylaklık; çevrim içi mesajlaşma, iş ile ilgisi olmayan indirmeler, sohbet odalarına girme gibi davranışları içermektedir. Alanyazındaki siber aylaklık türleri üzerine gerçekleştirilen bu kategorilemeyi Blanchard ve Henle (2008) birbirlerine denk olmayan kategorilemeler olduğunu belirterek eleştirmiştir. Örneğin çalışırken haber sitelerine girmekle, çevrim içi kumar sitelerinde kumar oynama davranışının siber aylaklık davranışları olarak denk olmadığını belirtmişlerdir. Bazı davranışların diğer davranışlara göre daha az kabul edilebilir olduğunu vurgulamışlardır. Bu kapsamda siber aylaklığı “önemli/ciddi siber aylaklık” ve “önemsiz siber aylaklık” olarak iki kategoriye ayırmışlardır. Önemli/ciddi siber aylaklık davranışları; işle ilgisi olmayan video indirme, çevrim içi sohbet odalarında dolaşma, çevrim içi kumar oynama gibi davranışlar olarak tanımlanmışlardır. Önemsiz siber aylaklık davranışları ise işle ilgisi olmayan haber sitelerine girme, spor sayfalarında gezinme, çevrimiçi alışveriş yapma vb. davranışlar olarak örneklendirilmiştir. Mastrangelo, Everton ve Jolton (2006), siber aylaklık aktivitelerini “üretken olmayan bilgisayar kullanımı (haber sitelerine girme vb.)” ve “üretkenlik karşıtı bilgisayar kullanımı (şirket özel bilgilerinin başka kurum ya da kişilere servis edilmesi vb.)” olarak ikiye ayırmıştır. Blanchard ve Henle (2008) ile Mastrangelo ve arkadaşlarının (2006) çalışmaları incelendiğinde, ikisinde de iki genel ayırım ile kapsayıcı bir kategorileme yapıldığı gözlenmektedir. Li ve Chung (2006) tarafından yapılan bir çalışmada ise siber aylaklık işlevlerine göre:

- Sosyalleşme amaçlı
- Bilgi amaçlı
- Eğlence amaçlı
- Sanal duygusal amaçlı olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır (Tatlı, 2016).

Sosyalleşme amaçlı siber aylaklık, arkadaşlarla iletişim kurma gibi davranışları; bilgi amaçlı siber aylaklık, bilgi toplama, araştırma yapma gibi davranışları kapsamaktadır.

Eğlence amaçlı siber aylaklık; eğlenceli vakit geçirme vb. davranışları içerirken sanal duygusal amaçlı siber aylaklık ise çevrim içi sitelerde flört etme, kumar sitelerine girme gibi davranışları içermektedir.

Lim ve Chen (2009) çalışmalarında siber aylaklık davranışlarını “tarama/görüntüleme (browsing)” ve “e-posta gönderme (e-mailing)” olarak iki bölümde kategorize etmişlerdir. Ayrıca yaptıkları çalışmada tarama etkinliklerinin olumlu etkileri gözlemlenirken e-posta etkinliklerinin olumsuz etkileri gözlenmiştir.

Mahatanankoon, Anandarajan ve Igbaria (2004) ise siber aylaklığı bireylerin internette gerçekleştirdikleri aktivitelere göre kategorilemişlerdir. Bunlar:

- Satın alma ve kişisel ticari aktiviteler
- Bilgi tarama ve görüntüleme aktiviteleri
- Kişilerarası aktiviteler
- İnteraktif eğlence ve zaman geçirme aktiviteleri
- Kişisel veri indirme aktiviteleri olarak kategorilendirilmiştir.

Ramayah (2010) yaptığı çalışmada siber aylaklığı kişisel veri indirme, kişisel bilgi arama, kişisel iletişim ve kişisel e-ticaret olarak dört kategoride ele almıştır. İnce ve Gül (2011) ise çalışmalarında siber aylaklığı farklı ölçütlere dayandırmışlardır. Bunlar:

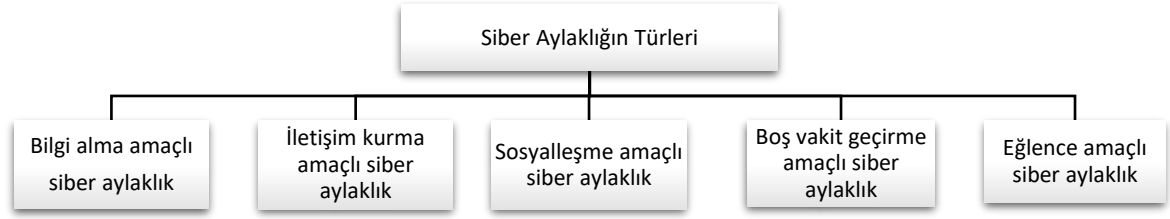
- Zararlı veya zararsız siber aylaklık (kişi veya kurum açısından)
- Önemli ve önemsiz siber aylaklık (etki ve sonuçları açısından)
- Ahlaki ve ahlaki olmayan siber aylaklık (etik olup olmaması açısından)
- Yasal veya yasal olmayan siber aylaklık (yasal yükümlülük açısından)
- Kısa dönem veya uzun dönem siber aylaklık (harcanan zaman açısından)
- Mücadele gerektiren veya tolere edilebilir siber aylaklık (yönetim politikaları açısından) olarak altı ölçüte ayrılmıştır.

Tan ve Demir (2018), çalışmalarında siber aylaklığın farklı boyutlarının olduğunu belirtmişlerdir. Siber aylaklığı “öğrenme amaçlı” ve “sosyal amaçlı” olarak iki boyutta ele almışlardır. Kişinin ilgi alanlarıyla ilgili iş saatlerinde yaptığı araştırmaları, internet aracılığıyla mesleki videolar izleme gibi davranışlarını “öğrenme amaçlı siber aylaklık” olarak değerlendirmişlerdir. Arkadaşlarla çevrim içi sohbet, sosyal hesaplardan paylaşımlarda bulunma davranışlarını da “sosyal amaçlı siber aylaklık” kapsamında ele almışlardır.

Haşit ve Eğilmez (2019); çalışmalarında siber aylaklık davranışlarının asıl ölçeklerinde önemli/ciddi (serious cyberloafing) ve önemsiz (minor cyberloafing) olarak sınıflandırıldığını, ancak çalışmaları kapsamında farklı bir boyutlandırma getirdiklerini belirtmişlerdir. Bu kapsamda siber aylaklık türlerini:

- Etik dışı kullanım
- İletişim kanalı olarak kullanım
- Günlük-rutin kullanım
- İş ile ilgili olmayan kullanım
- Kişisel amaçlı kullanım
- Kurumsal amaçlı kullanım olarak daha kapsamlı bir şekilde altı kategoriye ayırmışlardır.

Benzer şekilde Çavuşoğlu ve Palamutçuoğlu; 2017 yılındaki çalışmalarında siber aylaklığı dört farklı kategoriye ayırarak “zarar verici ciddi siber aylaklık”, “boş zaman doldurucu/eğlendirici siber aylaklık”, “e-posta aktiviteleri ile ilgili önemsiz siber aylaklık”, “bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz siber aylaklık” olarak isimlendirmişlerdir. Zarar verici ciddi siber aylaklık, sanal toplulukları ziyaret etme ve müzik indirme ile örneklendirilmiştir. Boş zaman doldurucu/eğlendirici siber aylaklık faaliyetlerine sohbet odalarına katılma, blog okuma, finans sitelerini ziyaret etme davranışları örnek gösterilmiştir. E-posta aktivitelerine e-posta almak ve göndermek örnek gösterilmiştir. Bankacılık/finans/alışveriş ile ilgili önemsiz siber aylaklık davranışları ise çevrim içi müzayedelere katılmak ve yetişkinlere yönelik sitelere girmek olarak örneklendirilmiştir. Alanyazındaki siber aylaklık türleri incelendiğinde her bir çalışma siber aylaklığı farklı açılardan ele almış ve türlere ayırmıştır. Alanyazındaki türler incelendiğinde siber aylaklığın türlerini Şekil 1’deki gibi 4 kategoriye ayırarak başlıklandırabiliriz.

Şekil 1. Siber aylaklığın türleri

Araştırmalarda elde edilen siber aylaklık türleri/aktiviteleri dikkate alındığında siber aylaklığın çok iyi anlaşılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü teknoloji ve internet artık yalnızca iletişim ihtiyacını değil; günlük rutinlerden iş yaşamına, iş yaşamından eğitim yaşamına kadar her alanı etkileyen bir davranış olmaya başlamıştır. Bu kapsamda siber aylaklığın nedenleri iyi tespit edilmeli ve hangi alanlarda daha çok siber aylaklık davranışının gerçekleştiği doğru analiz edilmelidir. Bu sebeple bir sonraki bölümde siber aylaklığın nedenleri ve siber aylaklığın gerçekleşme alanları alanyazın doğrultusunda iki kategori halinde incelenmiştir.

2.1.3. Siber Aylaklığın Nedenleri ve Gerçekleşme Alanları

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık yapma nedenleri ve siber aylaklığın gerçekleştiği alanlar alanyazın doğrultusunda açıklanacaktır.

Siber Aylaklığın Nedenleri

Alanyazında eğitim ortamlarında öğrencileri siber aylaklığa iten nedenler ile ilgili birçok farklı görüş bulunmaktadır (Galluch ve Thatcher, 2007; Seçkin ve Kerse, 2017; Ünver ve Koç, 2017). Ergün ve Altun (2012) çalışmalarında siber aylaklığın sebeplerini öğrenci gözüyle açıklamak istemişlerdir. Bu kapsamda 10 lisans öğrencisiyle nitel bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. İlk olarak öğrencilerin motivasyon eksiklikleri sebebiyle siber aylaklık yaptıkları gözlenmiştir. İkinci olarak ise öğretmenin dersi sunma yönteminin, ses tonunun, ders süresinin de öğrenciyi siber aylaklığa ittiği tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim ortamının

ısı, öğrencilerin oturma düzenleri, ışığın fazlalığı ya da azlığı da siber aylaklığa iten faktörler arasında gösterilmiştir. Benzer bir sonuç Genç ve Tozkoparan'ın (2017) çalışmalarında da gözlenmiştir. Eğitim ortamlarında öğrencileri siber aylaklığa iten sebeplerin öğrenci motivasyonu ve öğretmen ile ilgili özelliklerin olduğu belirtilmiştir. Ek olarak öğrencinin derse tutumunun, güdülenme düzeyinin de siber aylaklığı etkilediği gözlenmiştir. Galluch ve Thatcher (2007) çalışmalarında, siber aylaklığın nedenlerini öğrencilerin ders dışı işlere ilgi göstermesi veya öğrencilerin birbirlerini etkilemesi olarak belirtmişlerdir. Yaşar ve Yurdagül (2013) ise öğrencilerin okul dışı aktivitelere olan ilgilerinin artmasının siber aylaklığa sebep olduğunu belirtmiştir.

Solmaz, Tekin, Herzem ve Demir'in (2013) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında bireylerin sosyal medyada günlük 1-3 saat arasında bir zaman harcadıkları, katılımcıların bir ürün alırken sosyal medyadan %55 oranında etkilenebildikleri görülmüştür. Ünver ve Koç (2017) da çalışmalarında internetin sağladığı kolaylıkların, serbestlik duygusunun zamanla kişide bağımlılık duygusu yarattığını belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında siber aylaklığın bir başka nedeninin, sosyal medyaya veya internete bireysel amaçlarla bağımlı olma durumu olduğu gösterilebilir.

Seçkin ve Kerse (2017) araştırmalarında, okul içi ve okul dışı ders çalışma saatlerinde gerçekleştirilen siber aylaklık davranışlarını incelemişlerdir. 808 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilen çalışmada siber aylaklığın sebebinin öğrencilerin mobil cihazlara sahip olması ve okullarda bilgisayar laboratuvarlarının olması olarak görülmüştür. Özellikle cep telefonlarına vurgu yapılarak cep telefonlarının yaygınlaşmasıyla internet erişiminin kolaylaştığı gözlenmiştir. Bu durum siber aylaklığa sebep olmuştur. Benzer bir sonuç da Akbulut, Dursun, Dönmez ve Şahin'in (2016) çalışmalarında görülmüştür. Taşınabilir teknolojik cihazlar (telefon, tablet vb.) sayesinde teknoloji kolay ulaşılabilir hale gelmiş, internete erişim kolaylaşmıştır. Ayrıca gençler teknolojinin bu hızlı değişimine kolay uyum sağlayabilir duruma gelmişlerdir. Tüm bu sebepler siber aylaklığın nedenleri olarak sıralanmıştır.

Yıldırım (2016) araştırmasında siber aylaklığın sebepleri olarak dört ana tema belirlemiştir. Bunlar sınıf ortamından kaynaklı sebepler, ders içeriğinden kaynaklı sebepler, öğretmenden kaynaklı sebepler ve öğrenciden kaynaklı sebeplerdir. Temalarda en çok sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması vurgulanmıştır. Sınıf ortamının kalabalık, sıcak ve gürültülü olması, ders içeriğinin çok yoğun olması, dersi anlatan öğretmenin geleneksel

yöntemler kullanması, farklı tekniklerden yararlanmaması ve öğrencinin ailevi, sağlıksal ya da duygusal sorunlarının olması siber aylıklık sebepleri arasında gösterilmiştir.

Gezgin ve Sarsar 2020 yılında gerçekleştirdikleri çalışmada siber aylıklık yapma nedenlerini ruhsal, bireysel ve öğretimsel olmak üzere üç tema altında toplamışlardır. Ruhsal sebeplere ilişkin katılımcılardan alınan görüşlerden birinde “Ben genelde yapmam fakat bence genel yapıma nedeni kendini öne çıkarma isteği. Narsisizm ya da yenilik bağımlılığı.” yorumunda bulunmuştur. Öğretimsel sebeplere ilişkin olarak katılımcılardan biri “Derslerin sıkıcı olması. Hocanın slayt açıp ders anlatması. Ruhsuz işlenen dersler, ezberlenen içerikler.” demiştir. Bireysel sebeplere ise bir katılımcı “Dersin dikkatimi çekmemesi, derse ilgimi azaltıyor. Bu da dikkatimi dağıtıp sosyal medyayla ilgilenmeme sebep oluyor.” yorumunda bulunmuştur. Benzer bir sonuç Bağrıaçık Yılmaz’ın (2017) çalışmasında da gözlenmiştir. 168 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışmada siber aylıklığın sebepleri kişisel, çalışma ile ilgili ve dışsal olmak üzere üç maddede ele alınmıştır. Öğrencileri siber aylıklığa iten kişisel sebeplere “merak, ilgi, dikkat dağınıklığı” örnek gösterilmiştir. Çalışma ile ilgili sebepler “sıkılma, yorulma, kafa dağıtma, isteksizlik” başlıklarıyla ele alınmıştır. Dışsal sebeplere ise “ bildirimler, internete erişim, reklamlar” gibi örnekler verilmiştir. Bir diğer benzer çalışma ise Tatlı’nın (2019) 918 öğretmen adayı ile gerçekleştirdiği çalışmadır. Yapılan araştırma sonucunda öğrencileri siber aylıklığa iten en büyük nedenlerin güdülenme eksikliği ve yürütücü kaynaklı nedenler olduğu görülmüştür. Bu başlıklar altında öğrencilerin, derslerde sıkılması ya da öğretmenin tek yönlü iletişime sahip olması gibi sebepler ile siber aylıklığa yönelebildiği gözlenmektedir.

Şenel ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında, 123 üniversite öğrencisi ile siber aylıklık davranışları ve nedenleri incelenmiştir. Yapılan içerik analizleri sonucunda, siber aylıklığın en büyük nedeninin “öğrencilerin öğrenmeye isteksiz olması” olduğu görülmüştür. Ayrıca telefona gelen bildirimler, daha eğlenceli vakit geçirme isteği, merak etme, iletişim kurma isteği gibi sebepler de siber aylıklığın diğer nedenleri arasında yer almaktadır. Varol ve Yıldırım’ın (2019) çalışma sonuçları incelendiğinde siber aylıklığın nedenlerinin öğretmenlerin sınıf yönetimi, pedagojik bilgi ve iletişim becerilerindeki eksiklikleri olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde Dursun, Dönmez ve Akbulut da (2018) 1856 üniversite öğrencisiyle yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin ders esnasında kullandıkları geleneksel öğretim metotlarının, iletişim ve sınıf yönetimi becerilerinin siber aylıklığın en önemli sebeplerinden olduğunu vurgulamışlardır. Diğer sebebinin ise

öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarının, kendine fazla güvenmesinin ve sınıfa karşı tutumunun siber aylıklığın öğrenci ile ilgili nedenleri olarak gösterilebileceğini tespit etmişlerdir.

Rykard'ın (2020) çalışmasına katılan 59 lise öğrencisi ise siber aylıklığın sebebinin stres, depresyon, bağlantı kurma ihtiyacı, bilgi alma ve dersteki rahatlık seviyesi, bireysel ilginin yetersizliği ve aygıtlara erişime bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Beraberinde bazı öğrenciler siber aylıklığın akademik performanslarını olumsuz etkilediğini belirtirken bazıları zihinsel olarak ara vermelerini sağladığını belirtmişlerdir.

Gerçekleştirilen araştırmaların elde edilen verileri kapsamında siber aylıklığın nedenlerini üç başlık altında toplayabiliriz. Bu başlıkları aşağıdaki şekilde incelemiştir.

Öğrenci ile İlgili Nedenler	Çalışma ile İlgili Nedenler	Dışsal Nedenler
<ul style="list-style-type: none">• Dersi sevmeme• Dersi sıkıcı gelmesi• Konuyu bilme• İletişim kurma isteği• Güdülenme eksikliği• Başarısızlığa inanma• Ders dışı şeylere ilgi• Motivasyonsuzluk• Öğretmen ile ilgili görüşler• Öğrencinin çevresi• Sosyal medya kullanımı	<ul style="list-style-type: none">• Çalışmanın zorluğu/basitliği• Çalışma için verilen süre	<ul style="list-style-type: none">• Gelen bildirimler• Reklamlar• Sınıftaki gürültü• Öğretmenin tutumu• İnternet erişiminin artması• Okullarda bilgisayar ve internete ulaşımın kolaylaşması• Cihazların taşınabilir olması• Ders süresi ve hedefi

Şekil 2. Siber aylıklığın nedenleri

Şekil 2’de belirtildiği gibi siber aylıklığın birçok sebebi vardır. Bu sebeplerin belirlenmesi siber aylıklığı önlemede etkili olabilir. Ayrıca siber aylıklığın gerçekleşme alanlarının da belirlenmesi hangi alanlarda siber aylıklıkla ilgili önlem alınacağı konusunda araştırmacılara fikir verebilir. Bu sebeple aşağıdaki bölümde siber aylıklığın gerçekleşme alanlarını inceleyeceğiz.

Siber Aylaklığın Gerçekleşme Alanları

İş Yerlerinde Siber Aylaklık

Günümüzde çalışma ortamlarında internet bağlantısı ya da bilgisayar olmadan çalışmak neredeyse imkânsız olduğu için iş yerlerinde işle ilgisi olmayan internet davranışları üzerine araştırmalar yaygın olarak yapılmaktadır (Derin ve Gökçe, 2016). Alanyazında yapılan araştırmalar sonucunda çalışanların iş yerlerinde kişisel internet kullanımı, problemlili internet davranışı olarak adlandırılmıştır (Garrett ve Dangizer, 2008). Özellikle işten kaçma, kişisel tatmin amacıyla gerçekleştirilen bu davranış “siber aylaklık/sanal kaytarma” olarak adlandırılmaktadır (Garrett ve Danziger, 2008). Çalışma ortamlarında gerçekleştirilen siber aylaklık davranışları iş performansını ve işin kalitesini olumsuz şekilde etkilemekte bu da iş yerlerinde problem teşkil etmektedir (Yıldırım, 2016). Örneğin Ugrin ve arkadaşları (2008); çalışmasında iş yerlerinde en sık görülen problemlili internet kullanımı davranışlarının e-posta kullanımı, sohbet etme, çevrim içi alışveriş, oyun oynama, pornografik siteleri ziyaret etme, yatırım işlemleri gerçekleştirme gibi davranışlar olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca araştırmaya göre üst mevkideki çalışanların, alt mevkideki çalışanlara göre daha fazla problemlili internet kullanımı gerçekleştirdikleri görülmüştür. Benzer şekilde Black, Harrison, Lee, Marshall ve William da 2004 yılındaki çalışmalarında daha uzun yıllar çalışan işçilerin, daha kısa süre çalışan işçilerden daha fazla işle ilgili olmayan internet davranışı gösterdiklerini ortaya koymuşlardır.

İnternetin ve teknolojinin yoğun olarak iş ve kişisel yaşamın içinde olması, çalışanların sınır koyma konusunda sıkıntı yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu kapsamda Lim ve Teo (2005), çalışmalarında internetin iş ve kişisel yaşam üzerinde önemli bir etki yarattığını belirtmişlerdir. İnternetin iş ve iş dışı yaşam arasındaki sınırı ihlal ederek işin eve dâhil olmasını ve kişisel etkinliklerin de iş ortamına dâhil olmasını kolaylaştırdığı görülmüştür. Araştırmada iş yerlerinin internet kullanım politikalarını belirleyerek çalışma şartlarını netleştirmeleri gerektiği belirtilmiştir. İnternet erişimlerinin bireylerin iş yaşamlarını değiştirdiği, siber aylaklık yapma fırsatı yarattığı görülmüştür. Ayrıca çalışma, şirketlerin iş yerlerindeki kişisel internet kullanımını nasıl düzenlediğini ve işçilerin siber aylaklığı nasıl savunduğunu incelemiştir. Sonuçlar incelendiğinde, daha ciddi olarak algılanan siber aylaklık eylemlerinin daha az yaygınlık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca çalışanlarla yapılan görüşmeler sonucunda, işçilerin %88'inin interneti iş yerinde

kullanmanın normal ve kabul edilebilir olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Lim (2002); çalışmasında çalışanların iş yerlerinde internet erişimine sahip olmalarının, iş saatleri içerisinde interneti kişisel amaçlarla kullanmalarına sebep olup olmayacağını araştırmak istemiştir. Çalışma iş yerinde internete erişebilen 188 işçi ile elektronik posta ve odak grup görüşmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada internetin görmezden gelinen karanlık tarafı ile iş yerlerinde bu tarz davranışların azaltılmasına yönelik teknikler incelenmiştir. Araştırma kapsamında, siber aylaklığı bazı işverenler görmezden gelinecek bir davranış olarak görüp siber aylaklığı çok kolay etkisiz hale getirilebilecek ve dolayısıyla özgürce yapılabilecek bir faaliyet olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca teknolojinin iş alanlarına girmesinin yeni bir alan yarattığı ve işlerin yürütülme şeklini değiştirdiğini belirtilmiştir.

Bazı çalışmalarda iş yerlerinde siber aylaklığın olumsuz ve asla kabul edilemez bir davranış olarak görüldüğü gözlenmektedir. Ancak iş stresi, verilen görevlerin zorluğu, odaklanma gereken görevlerin varlığı ara verme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu da internetin ve teknolojinin olumlu etkilerinin olabileceğini göstermektedir. Örneğin Lim ve Chen (2009), gerçekleştirdikleri çalışmalarında kadınlara oranla erkeklerin siber aylaklığın olumlu etkisinin olduğunu düşündükleri sonucuna varmıştır. E-posta etkinliklerinin (e-posta alma/gönderme vb.) çalışanların duyguları üzerinde olumsuz etkileri olduğunu gösterirken tarama aktivitelerinin (anlık mesajlaşma, web sitelerinde gezinme vb.) çalışanların duyguları üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu göstermiştir.

İnterneti doğru zamanda, gerekli olduğunda ve kontrol sağlanabildiği sürece iş ortamında iş ile ilgisi olmayan durumlarda kullanmak zararlı olmayabilir. Dahası iş yerlerinde kişisel amaçlarla internet kullanımı, verimi artırmak ve odaklanmayı sürekli tutmak için gerekli olabilir. Örneğin, bir çalışmada katılımcılar iş yerinde internet kullanma davranışını, kendi kendini kontrol etme ya da kısa vadeli fayda için yaklaşma-çekilme davranışı olarak tanımlamıştır (Stratton, 2010). Pindek, Krajcevska ve Spector'ın (2018) gerçekleştirdiği başka bir çalışmada ise siber aylaklığın çalışanların can sıkıntısıyla başa çıkmaya yardımcı ve olumlu bir rolü olduğu görüşünü savunmuşlardır. Bu kapsamda 463 üniversite çalışanı ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında can sıkıntısı ile siber aylaklık arasında doğrudan ve güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Koay ve Soh, 2019 çalışmalarında siber aylaklığın çalışanlar üzerindeki olumsuz ve olumlu etkilerini incelemişlerdir. Siber aylaklığın çalışanlar üzerindeki olumsuz etkileri olarak iş performansını düşürmesi, daha fazla zaman harcatması ve uzun süre siber aylaklık

yapıldığında gereken iş için daha az zaman bırakması gibi sonuçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Siber aylaklığın olumlu etkisinin ise çalışanların iş verimini artırması olduğu görülmüştür. Bu kapsamda sosyal medyanın keyfi (hazza yönelik) kullanımı ile yenilikçi iş performansı arasında önemli ve olumlu bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Yine başka bir çalışmada siber aylaklık davranışı ve iş verimliliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Andel, Kessler, Pindek, Kleinman ve Spector (2019), çalışanların siber aylaklık davranışlarının olumsuz sonuçlarla birlikte olumlu sonuçlarının da olabileceğini belirtmişlerdir. İş yerlerinde siber aylaklık davranışlarının çalışanların günde yaklaşık 2 saatini aldığını ve bunun şirketlere yılda yaklaşık 85 milyar dolara mal olduğunu belirtmişlerdir. Siber aylaklığın genellikle olumsuz durumlar yarattığı ve ters etki eden bir davranış türü olarak kabul edildiğini ancak son araştırmalarla birlikte bazı farklı, olumlu sonuçların da olabileceğini düşünmüşlerdir. İş yerlerinde siber aylaklığın bazı iş yeri stresleriyle (iş yerinde saldırganlığa maruz kalma vb.) başa çıkmada etkili olabileceğini belirtmişlerdir. 258 çalışanla gerçekleştirilen anket çalışması, genel olarak çalışanların çoğunun siber aylaklığı bir başa çıkma mekanizması olarak kullandığını göstermiştir. Bu da siber aylaklığın olumsuz sonuçları olabileceği gibi olumlu sonuçlarının da olabileceğini göstermiştir. Bu bağlamda yöneticilerin belli bir oranda siber aylaklık davranışına izin vermesinin çalışanların iş stresiyle daha iyi başa çıkmasını sağlayacağını belirtmişlerdir.

Başka bir çalışmada ise siber aylaklığın ruh sağlığına olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiştir. Wu, Mei, Liu, Ugrin ve Wang'ın 2020'de gerçekleştirdikleri çalışmada iş yerinde siber aylaklık davranışının genellikle olumsuz sonuçları üzerinde durulduğunu ve çalışmalarında siber aylaklığın olabilecek olumlu durumları üzerine eğileceklerini belirtmişlerdir. 375 bireyle gerçekleştirdikleri çalışmada, çalışanların sosyal siber aylaklığının (Facebook, WeChat gibi sosyal medya kanallarında gezinmek vb.) ruh sağlıkları üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, sosyal siber aylaklığın psikolojik kopukluk -iş sırasında iş ortamından psikolojik olarak ayrılma- ile olumlu bir ilişki içerisinde olduğu gözlenmiştir. Ayrıca siber aylaklık ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide psikolojik kopukluğun olumlu, tükenmişliğin olumsuz bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Usman, Javed, Shoukat ve Bashir (2020) çalışmalarında, anlamlı iş ve siber aylaklık arasında doğrudan ya da dolaylı bir ilişkinin olup olmadığını incelemişlerdir. Ayrıca yönetici-çalışan arasındaki düzenleyici (yapıcı ve yıkıcı) rolün siber aylaklık ve anlamlı iş üzerinde doğrudan bir etkisinin olup olmadığını incelemişlerdir. Aralıklı zamanlarda üç defa gerçekleştirilen çalışmada 88 firmada çalışan 232 üniversite mezunu çalışanla veriler

toplanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, anlamlı iş ile siber aylaklığın doğrudan ve dolaylı olarak negatif ilişkili olduğu, yönetici-çalışan arasındaki düzenleyici ilişkinin siber aylaklıkla anlamlı iş arasındaki olumsuz ilişkiyi yumuşattığı gözlenmiştir. Ayrıca yöneticilerin, çalışanların deneyimini artırarak siber aylaklığı azaltabileceği sonucuna varmışlardır.

Anandarajan ve Simmers (2005) çalışmalarında nitel araştırma yöntemiyle bir grup bireyin tutumlarını incelemiştir. Sonuçlar ise, iş yerinde kişisel internet kullanımının yapıcı bir potansiyele sahip olduğunu ancak olumsuz kullanım potansiyelinin de olduğunu kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Benzer bir çalışma Stanton (2002) tarafından 400 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Birçok vaka; internet bağımlılığının kişisel ilişkilerde aksamaya, iş kaybına, mali sorunlara ve akıl hastalıklarına yol açtığını göstermektedir. Bu çalışma toplam nüfusun ve çalışan nüfusun bu durumdan ne kadar etkilendiğini sorgulamaktadır. Yüzdelere incelendiğinde, internet kullanımı gerektiren bir çalışma ortamında internet kullanım sıklığının da görüldüğü ancak internet bağımlılığının ortaya çıkmasının çalışan nüfusta daha düşük bir oranda görüldüğü gözlenmiştir. Ayrıca ankete katılan profesyonel çalışanlar için internet kullanımı, interneti az kullanan ya da hiç kullanmayanlara göre daha yüksek düzeyde üretkenlik sağladığı gözlenmiştir. İş yerlerinde yüksek hızlı masaüstü internet erişimi gibi avantajlar sağlayan ve ara sıra iş dışı internet kullanımını yasaklamayan kuruluşların bu sayede daha yüksek iş tatmini sağladığı araştırma sonuçlarında görülmektedir. Lavoie ve Pychyl tarafından 2001 yılında 308 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışmada, interneti erteleme ile interneti eğlence, strese kurtulma aracı olarak kullanma davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Kişilerin interneti bu amaçlarla kullandıkları ya da kullanma eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Doorn (2011), 172 yönetici ve danışman ile yaptığı çevrim içi bir anket çalışmasında, diğer çalışmalardan farklı olarak siber aylaklığı tek boyutlu bir yapı olarak değil; çok boyutlu bir yapı olarak incelemiştir. Ayrıca siber aylaklığın dört boyutunun (sosyal, bilgisayar, boş vakit, sanal duygusal) kişiler ve iş alanları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarında, iş ortamlarında siber aylaklığın tüm faaliyet ve davranışlarının bulunduğu göstermiştir. Ancak çalışma sonuçları siber aylaklığın, çalışanların ruhsal ve fiziksel olarak tükendiği anlarda iyileşme sağladığı, siber aylaklığın çalışma ortamlarına olumlu etkilerinin de olduğu gözlenmiştir. Bu olumlu sonuçların artması, olumsuz durumların azaltılması adına şirket politikalarının internet kullanım kurallarıyla düzenlenebileceği belirtilmiştir.

Alanyazında siber aylaklık, çoğunlukla iş ortamlarında incelenmektedir. Bu kapsamda da siber aylaklık tanımları ve siber aylaklık türleri de karşımıza hep iş ortamlarında gerçekleştirildiği şekliyle çıkmaktadır. Ancak internetin ve teknolojinin hızla gelişmesi, eğitim ortamlarında da internet ve teknoloji kullanımını artırmıştır. Bu durumda eğitim ortamlarında öğretmen, öğrenci ve okul yöneticileri bağlamında siber aylaklık kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda sonraki bölümde eğitim-öğretim alanlarında siber aylaklık kavramı incelenmiştir.

Eğitim Alanında Siber Aylaklık

Günlük hayatta teknolojinin hızla ilerlemesi, internetin günlük yaşam rutinindeki görevlere yardımcı olması şüphesiz ki hayatımızı kolaylaştırmaktadır. Teknoloji, yaşamın rutiniyle birlikte eğitim-öğretim ortamlarında da aktif olarak yerini almıştır. Örneğin ders materyalleri oluşturmak, çevrim içi sınavlar hazırlamak, öğrencilerle etkileşim sağlayan platformlarda çalışmalar yapmak, çevrim içi ödevler paylaşmak gibi alanlarda teknolojiyi eğitim amaçlı kullanabilmekteyiz. Teknoloji sayesinde eğitim ortamları dışında da öğrenciler eğitim sürecine devam edebilmektedirler. Ancak teknolojiyle uzaktan derslere katılan öğrencilerin sıklıkla ders ile ilgilenip ilgilenmediklerinin kontrol edilememesi durumu olumsuz eleştirilebilmektedir (örn. Özdoğan ve Berkant, 2020). Fakat bir yandan da öğrenciler okulda bulunsa da aktivitelere etkin olarak katılmamak, ilgili olmamak, dikkat vermemek, başka ilgi alanlarıyla uğraşmak gibi sebeplerle aynı olumsuz durumla karşılaşılabilir (Çınar ve Cinisli, 2018). Bu açıdan bakıldığında, teknoloji sebebiyle bilgisayar laboratuvarlarında verilen çalışmalarda, çalışmaları yapmak ya da dinlemek yerine dersle ilgili olmayan aktiviteler de yapabilmektedirler (Genç ve Tozkoparan, 2017). Diğer bir ifade ile eğitsel amaçlı ortamları olumsuz etkileyebilecek durumların, kendi bağlamlarında incelenmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde, eğitim alanında yapılan siber aylaklığı Türkiye’de ilk tanımlayan çalışmalardan biri Kalaycı (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kalaycı (2010) siber aylaklığı, öğrencilerin interneti ders saatlerinde ya da ders çalışırken ders ile ilgili olmayan aktiviteler için kullanma davranışı veya isteği olarak tanımlamıştır. Örneğin öğretmen Excel ile ilgili bir anlatım yaparken öğrencinin bilgisayarında açık olan bir spor sitesinde haber okuması, e-postalarını kontrol etmesi gibi davranışlar siber aylaklık

davranışları olarak tanımlanabilmektedir. Bilgisayarlar öğrenci motivasyonunu artıran, öğrenci ile öğretmen etkileşimini güçlendiren ve öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmesine yardımcı olan cihazlardır (Lauricella ve Kay, 2010). Fen, matematik, teknoloji öğretimini içeren projelerde teknoloji, öğretimin iyileştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Fitch, 2004). Hem teknolojinin bu rolü hem de tablet ve cep telefonlarının ucuzlaması ve yaygınlaşmasıyla insanların her yerde ve her zaman internete erişebilir hale gelmesi, teknolojiyi ve akıllı cihazları eğitim-öğretim ortamlarının vazgeçemediği bir unsur haline getirmiştir (Demir ve Seferoğlu; 2016; Knight, 2017; Weaver ve Nilson, 2005).

Tindell ve Bohlander'in 2012 yılında gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin akademik ortamlarda mobil aygıtları kullanma durumları incelenmiştir. Çalışma sonuçları incelendiğinde; öğrencilerin %95'inin cep telefonunu sınıfa getirdiği, %92'sinin ders esnasında cep telefonu ile mesaj gönderdiği, %10'nun ise sınav esnasında en az bir mesaj attığını kabul ettiği görülmüştür. Yıllar içerisinde öğrencilerle yapılan çalışmaların sonuçları incelendiğinde, teknoloji kullanımının artmasıyla siber aylıklık davranışlarının da arttığı görülmüştür (Akgün, 2020; Bağrıaçık Yılmaz, 2017; Çınar ve Cinisli, 2018; Seçkin ve Kerse, 2017; Yazgan ve Yıldırım, 2020). En çok gerçekleştirilen siber aylıklık davranışlarının mesajlaşma, spor içerikli siteler ve sosyal paylaşım siteleri başta olmak üzere internette gezinmek, e-posta göndermek, oyun oynamak ve alışveriş yapmak olduğu görülmüştür (Bağrıaçık Yılmaz, 2017; Çınar ve Cinisli, 2018; Doğusoy, Sevinç ve Ergün, 2020). Ayrıca öğrenciler siber aylıklık yaptıklarını kabul etseler de bunun doğru bir davranış olmadığını da kabul etmişlerdir (Arabacı, 2017; Ergün ve Altun, 2012). Öğrencilerin dikkatlerinin azalmasına sebep olması, akademik performansı düşürmesi, bilişsel kapılma düzeylerini artırması, zamanı verimli kullanamamaya sebep olması, çalışmaya başlayamama sorununu oluşturması, ders konularının etkin öğrenimini engellemesi gibi davranışlar siber aylıklığın eğitim sürecine olumsuz etkileri olarak söylenebilmektedir (Bağrıaçık Yılmaz, 2017; Tanrıverdi ve Karaca, 2017; Yaşar, 2013).

Günümüzde teknolojik cihazlar, eğitim ortamlarında teknoloji kullanımının önemli araçları haline gelmiştir (Brown ve Pettito, 2003). Özellikle cep telefonları ve kişisel bilgisayarlar akademik siber aylıklık söz konusu olduğunda, hâlâ öğrenme üzerindeki artıları ve eksileri belirsizlik göstermektedir (Baker, 2012). Örneğin öğrencilerin teknolojik cihazları ile ödev hazırlaması, internet üzerinden ders çalışması olumlu olarak görülebilirken bu ortamların öğrenciyi ders dışı faaliyetlere yönlendirebilmesi sebebi ile olumsuz olarak da değerlendirilebilmektedir (Brubaker, 2006; Demb, Ericson ve Hawkins-Wilding, 2004).

Örneğin, öğrencilerin dizüstü bilgisayar kullanımına yönelik alanyazın çalışmaları incelendiğinde, daha çok not tutma, rapor yazma, yazılım programları kullanma, internet araştırması, projelerin tamamlanması, akademik faaliyetlere zaman harcama gibi aktiviteler gerçekleştirdikleri görülmüştür (Arend, 2004; Demb vd., 2004; McVay, Snyder ve Graetz, 2005). Bunlar olumlu davranışlar olarak belirtilebilir. Öte yandan eğitim ortamlarında siber aylıklık ise olumsuz durumlar ya da istenmeyen davranışlar olarak değerlendirilir. Bu noktada olumsuz davranışı söndürmek, azaltmak adına; o davranışı daha iyi tanımamız gerekebilir.

Akıllı telefon siber aylıklığı ile ilgili Gökçearslan, Mumcu, Haşlaman ve Demiraslan Çevik'in (2016), 598 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada akıllı telefon bağımlılığı ile siber aylıklık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Gökçearslan, Uluyol ve Şahin'in (2018) 885 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışmada stres değişkeni üzerinde akıllı telefon bağımlılığının siber aylıklık üzerinde önemli ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Gözüm, Erkul ve Aksoy'un (2020) 306 okul öncesi öğretmen adayı ile gerçekleştirdikleri çalışmada, öğretmen adaylarının hazırbulunuşluk, siber aylıklık, nomofobi ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda, sınıfta akıllı telefonla siber aylıklığın mobil öğrenme hazırbulunuşluğu, mobil öğrenme hazırbulunuşluğunun nomofobi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Ek olarak, nomofobinin de sınıfta akıllı telefonla siber aylıklık ve akıllı telefon bağımlılığı ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu görülmüştür. Şumuer, Gezgin ve Yıldırım'ın (2018) benzer bir çalışmasında ise farklı üniversitelerden 423 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ders sırasında öğretim amacı dışında mobil telefon kullanım düzeyinin, nomofobi düzeyi, kullanılan sosyal medya sayısı, genel not ortalaması ve cinsiyet değişkenlerini ne düzeyde etkilediği incelenmiştir. Çalışma sonucunda, nomofobi düzeyi, sosyal medya sayısı, genel not ortalaması ve cinsiyetin, derste mobil telefonları kullanma davranışını anlamlı şekilde etkilediği görülmüştür. Derste, ders dışı amaçlarla mobil cihaz kullanımını özellikle nomofobinin etkilediği, sonrasında sırasıyla cinsiyet, kullanılan sosyal medya sayısı ve genel not ortalamasının etkilediği görülmüştür.

Bir başka bağımlılık türü ise günümüzde sayısı gittikçe artan sosyal medya bağımlılığıdır. Her bireyin birden fazla sosyal medya hesabı bulunabilmektedir. Bu da kişileri siber aylıklığa itebilmektedir. Turan, Özer ve Atan'ın (2020) 518 hemşirelik öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin sosyal medya bağımlılıkları ile siber

aylaklık seviyeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada öğrencilerin en fazla beş ya da daha az sosyal medya hesabının olduğu, en çok akıllı telefonlar aracılığıyla internete giriş yaptıkları görülmüştür. Ayrıca 1-3 saat arasında sosyal medyada zaman harcadıkları, en çok Instagram ve YouTube'u kullandıkları görülmüştür. Ders sırasında sosyal medya uygulamaları olarak en çok Whatsapp ve Instagram'ı kullandıkları tespit edilmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere eğitim alanında siber aylaklık sıklıkla olumsuz bir davranış olarak nitelenmiştir. Ancak nispeten daha önceki yayınlarda siber aylaklığın olumlu belirtileri de alanyazında mevcuttur. Siber aylaklığın kişilerin bastırılmış yaratıcı yönlerini ortaya çıkarmada etkili olabileceği (Oravec, 2002) olumlu etkilere örnek olarak verilebilir. Ayrıca bireyler yoğun çalışmadan, yorgunluktan, görev çokluğundan kaynaklı ara vermek ya da yenilenmek amacıyla siber aylaklığa yönelmekte ve bu bağlamda internet kolay bir yol olarak gözükebilmektedir (Polzer-Debruyne, 2008; Ugrin vd., 2008). Belanger ve Slyke'nin (2002) araştırmasında siber aylaklığın kişisel bilgiyi ve gelişimi artırdığı, bilginin doğru anlaşılmasında önemli bir yol olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ancak bu çalışma bulgularının güncel durumlarının incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Eğitimde Siber Aylaklığı İncelemeye Yönelik Araştırmalar

Bu bölümde siber aylaklık ile ilgili eğitim alanında yapılmış yurt içi ve yurt dışı çalışmalar “öğretmen, yönetici ve akademik personel”, “üniversite öğrencileri” ve “ortaöğretim öğrencileri” kapsamında ele alınmıştır.

Öğretmen, Okul Yöneticileri ve Akademik Personel ile İlgili Çalışmalar

Bu başlık altında güncel yayınlardan daha önceki yayınlara doğru öğretmen, okul yöneticileri, okul ve örgüt kültürü bağlamındaki çalışmalar ile akademik personel ve üniversite öğrencileri ile ilgili siber aylaklık davranışlarını inceleyen çalışmalar ele alınmıştır.

Güllü 2020 yılında 702 öğretmenle gerçekleştirdiği çalışmasında öğretmenlerin gelişmeleri kaçırma düzeyleri ile siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin demografik değişkenlere göre durumunu incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin siber aylaklık seviyeleri orta düzeyde bulunmuştur. Ayrıca siber aylaklığın alt boyutları kapsamında incelendiğinde, “bireysel” alt boyutta en çok dosya indirme, blog okuma; “arama” alt boyutunda ilginç konular araştırma, dersle ilgili olmayan ilginç siteleri arama davranışı gerçekleştirmişlerdir. “Sosyal” alt boyutta anlık mesaj alma-gönderme, e-postaları kontrol etme davranışını gerçekleştirdikleri görülmüştür. Ek olarak erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde siber aylaklık etkinlikleri gerçekleştirdiği görülmüştür.

Arık (2019) çalışmasında örgüt ikliminin, öğretim üyelerinin siber aylaklık davranışlarını ne düzeyde yordadığını ölçmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışma sonucunda katılımcıların siber aylaklık düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Siber aylaklığın alt kategorilerinden önemli siber aylaklık düzeyinin düşük ve önemsiz siber aylaklık düzeyinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre siber aylaklık düzeyleri incelendiğinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yaş değişkenine göre ise 21-30 yaş grubunun 41 ve üstü yaş grubundakilere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı görülmüştür.

Akca (2013) araştırmasında, okul yöneticilerinin iş ortamında iş dışı internet kullanımlarını incelemiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde erkek yöneticilerin kadın yöneticilere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı ve eğlenmeye, sosyalleşmeye yönelik siber aylaklık davranışlarının daha fazla olduğu görülmüştür.

Kurun 2019 yılında gerçekleştirdiği araştırmasında 41 okul müdürü ve 433 öğretmen ile çalışmıştır. Okul yöneticilerinin “çok az” düzeyde siber aylaklık davranışı sergilediği görülmüştür. Ayrıca siber aylaklığın alt boyutlarından olan önemli siber aylaklık davranışlarını daha çok sergiledikleri tespit edilmiştir.

Çalışma saatlerinde internetin kişisel kullanımının özellikle yükseköğretimde önemli olduğunu düşünen King (2007), akademik ve idari personelle (üniversite çalışanları) bir çalışma gerçekleştirmiştir. İş yerinde internet kullanımının cinsel içerikli paylaşımlar, iftira içeren gönderiler gibi yasal sorumluluklardan dolayı öneminin arttığını vurgulamıştır. Bu kapsamda araştırma, iş saatlerinde personelin kabul edilebilir internet kullanımını ve tutumlarını anlamayı amaç edinmiştir. Ayrıca yükseköğretim bünyesinde kabul edilebilir bir internet kullanımı politikasını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda daha genç

olan çalışma grubunun daha yaşlı olan çalışma grubuna göre daha fazla siber aylaklık davranışı yaptığı görülmüştür. Erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre daha fazla siber aylaklık yaptığı gözlenmiştir. Ayrıca daha yaşlı olan personeller çalışma saatlerinde internet kullanımını “kabul edilemez” bulurken daha genç personeller ve öğretim üyeleri veya daha fazla mesaiye sahip katılımcılar kişisel internet kullanımının “kabul edilebilir” olduğunu belirtmişlerdir.

Örücü ve Yıldız (2014) çalışmalarında, üniversitede çalışan (akademik ve idari personel) 151 personelin siber aylaklık faaliyetlerini anket yöntemi ile belirlemeyi amaçlamışlardır. Ayrıca personelleri demografik değişkenler olan cinsiyet, medeni durum, statü, eğitim durumu, yaş, iş dışı internet ve bilgisayar kullanım süresi, aylık gelir gibi etkenler açısından da inceleyerek sanal kaytarma faaliyetlerinin sıklığının belirlenmesini amaçlamışlardır. Çalışma incelendiğinde bekâr bireylerin evli bireylere göre, akademik personelin idari personele göre daha fazla önemli siber aylaklık davranışı gerçekleştirdiği görülmüştür. Genç çalışanların yaşlı çalışanlara göre daha fazla önemli ve önemsiz siber aylaklık yaptığı, eğitim düzeyi yüksek çalışanların daha fazla önemsiz siber aylaklık davranışı gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca gelir düzeyi düşük olanların daha fazla önemli siber aylaklık faaliyetleri yaptığı görülmüştür. Bununla birlikte iş saatlerinde iş dışı bilgisayar ve internet kullanımı gerçekleştiren çalışanların daha fazla önemli ve önemsiz siber aylaklık yaptığı görülmüştür. Çalışmada cinsiyet açısından önemli bir farklılık tespit edilmemiştir.

Ulusoy ve Benli (2017) çalışmalarında akademik personelin hangi tür siber aylaklık davranışları gerçekleştirdiği ve bu davranışların sıklığını incelemişlerdir. Anket çalışması kullanılan araştırmaya 123 akademisyen katılmıştır. Çalışmada akademik personelin siber aylaklık davranışlarından en çok “internette haber sitelerinde dolaşma” davranışını gerçekleştirdikleri görülmüştür. Bu davranışı sırayla “internet üzerinden bankacılık işlemleri yapma”, “işle ilgili olmayan haberleşme için e-posta kullanma”, “internetten gazete okuma”, “sosyal ağlara bağlanma” takip etmiştir. En az görülen davranışların ise sırasıyla; “çevrimiçi kumar oynama”, “çevrimiçi açık artırma sitelerinde dolaşma”, “internet üzerinden satış yapma” davranışı olduğu görülmüştür. Çalışma sonucunda katılımcıların genel olarak siber aylaklık davranışında buldukları ama ciddi/önemli siber aylaklık davranışından çoğunlukla uzak durdukları görülmüştür. Benzer bir çalışma Haşit ve Eğilmez tarafından 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışma yüz yüze anket yoluyla 180 kişiye uygulanmıştır. Çalışmada akademik ve idari personelin iş ortamında dört ya da daha fazla saat internette

kaldığı görülmüştür. Bu durum eski çalışma şekillerine göre iş ve işlemlerin internet aracılığıyla daha fazla gerçekleştirildiğini göstermektedir. Araştırma sonucunda akademik personellerin en sık gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışının “kurumun web sitesinde gezinme”; en az gerçekleştirdikleri davranışların ise “sohbet odalarına girme”, “kumar sitelerinde gezinme” olduğu ortaya koyulmuştur.

Çavuşoğlu ve Palamutçuoğlu (2017), çalışanların teknolojiyi iş dışı faaliyetler (siber aylaklık) için kullanmasının iş tatminine etkilerini incelemiştir. Bu amaçla araştırmaya bir üniversitenin akademik ve idari personeli katılmış ve anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Farklı siber aylaklık boyutları açısından incelenen çalışmada; iş tatmininin genel olarak siber aylaklığı negatif yönde etkilediği görülmüştür. Ancak dışsal tatmin (finansal site ziyareti, sanal topluluk ziyareti vb.) boyutunda siber aylaklığı zayıf bir şekilde pozitif yönde etkilerken içsel tatmini (e-posta gönderme, haber sitelerini ziyaret etme vb.) negatif yönde etkilediği görülmüştür. Bu gözlemlerden yola çıkarak içsel tatmini artırmanın siber aylaklık davranışını da azaltacağı sonucuna varılmıştır.

Küçük ve Nur, 2019 yılında akademik ve idari personelin siber aylaklık davranışları ile iş verimliliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya katılan 414 akademik personel ile gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda siber aylaklık davranışları ve iş üretkenliği arasında pozitif ancak zayıf bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bekâr personelin evli personele göre, idari personelin akademik personele göre daha fazla siber aylaklık davranışı gerçekleştirdiği görülmüştür. Ayrıca genç katılımcıların daha yüksek yaş grubundakilere göre, eğitim durumu yüksek olanların eğitim durumu daha düşük olanlara göre daha fazla siber aylaklık davranışı yaptıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte aylık geliri yüksek olanların aylık geliri düşük olanlara göre daha fazla siber aylaklık davranışı gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Ünal ve Tekdemir'in (2015) kamu kurumlarında çalışan personellerle gerçekleştirdiği çalışmasında, çalışanların siber aylaklık faaliyetleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda kamu kurumlarında siber aylaklık faaliyetlerinin düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışanların iş ortamlarında internet aracılığıyla en çok “resmi işlemler yapma”, “kurumun web sayfasıyla ilgili işlemler gerçekleştirme”, “e-posta alma-gönderme” işlemleri yaptıkları görülmüştür.

Aybas ve Güngör 2020 yılındaki çalışmalarında Polonya ve Türkiye'deki akademisyenlerde siber aylaklığın iş performansları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 101 Polonyalı, 108 Türk akademisyen katılmış ve anket

yöntemi uygulanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde iki ülke için de çalışma performansları ile siber aylaklık arasında ilişki bulunamamıştır. Ayrıca siber aylaklığın “kabul edilebilir” olduğunu düşünen kesimin, “kabul edilemez” olduğunu düşünen kesimden daha fazla olduğu görülmüştür.

Çetintürk (2020) çalışmasında öğretmenlerin siber aylaklık davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla 78 öğretmen ile çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma kapsamında öğretmenlerin siber aylaklık davranışlarının orta düzeyde olduğu görülmüştür. Alt boyutlar kapsamında incelendiğinde önemli siber aylaklık davranışının orta düzeyde, önemsiz siber aylaklık davranışının orta düzeyde olduğu belirtilmiştir. Ek olarak önemli siber aylaklık faaliyetlerinde erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla siber aylaklık yaptığı tespit edilmiştir. Yaş değişkenine göre incelendiğinde, 30 yaş ve altı katılımcıların 30 yaş üstü katılımcılara göre daha fazla önemli ve önemsiz siber aylaklık yaptığı gözlenmiştir.

Yaldız (2021) çalışmasında Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin siber aylaklık davranışları ile mesleki olarak tükenmişlik seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ayrıca siber aylaklık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından ortaya koymuştur. Çalışma sonucunda mesleki olarak tükenmişlik düzeyi ile siber aylaklık davranışı arasında düşük düzeyde bir ilişki bulunmuş, önemsiz siber aylaklık davranışları demografik değişkenlere göre farklılık göstermemiştir. Daha düşük hizmet yılına sahip öğretmenlerin, daha yüksek hizmet yılına sahip öğretmenlere göre, lisans derecesine sahip öğretmenlerin lisansüstü derecesine sahip öğretmenlere göre ders dışı internet kullanımı fazla olan öğretmenlerin ders dışı internet kullanımı az olan öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde önemli siber aylaklık faaliyeti gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin siber aylaklık davranışlarını inceleyen Kaplan'ın 2021 yılı çalışmasına 367 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin siber aylaklık davranışlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Meslekteki hizmet süresi, günlük internet kullanma sıklığı, yaş, kurumdaki çalışma süresi ve internete bağlanılan cihaz değişkenlerine göre siber aylaklık davranışının anlamlı düzeyde değiştiği gözlenmiştir.

Öğretmen ve okul yöneticilerinin siber aylaklık ve etik davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen Baydar (2021), çalışmasını 571 öğretmen ve okul yöneticisiyle gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda öğretmen ve okul yöneticilerinin etik algılarının çok yüksek, siber aylaklık algılarının çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve okul

yöneticilerinin sosyal medya kullanımları çok yüksek çıkmış, özellikle Whatsapp kullanım oranlarının %98 olduğu görülmüştür.

Üniversite ve Lisansüstü Öğrencileri ile İlgili Çalışmalar

Knight (2017), 141 lisansüstü öğrenci ile siber aylaklık davranışlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda öğrencilerin %88'inin sınıfta akademik olmayan telefon kullanımı gerçekleştirdikleri, daha çok cep telefonu kullandıkları belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla teknoloji kullanımı gerçekleştirdiği, genç öğrencilerin yaşlı öğrencilere göre daha çok siber aylaklık davranışları gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Ayrıca akademik olarak siber aylaklık gerçekleştirme davranışı daha kabul edilebilir bulunmuştur.

Brubaker'ın (2006) 239 öğrenci ve çalışan ile gerçekleştirdiği çalışmada internet erişiminin sınıf ortamına taşınmasıyla oluşan problemler ve bilgisayarların öğrencilerin öğrenme süreçlerine etkileri incelenmiştir. Öğrenciler gözlendiğinde not alma, bilgi arama aktiviteleri yerine internette oyun oynadıkları, mesajlaştıkları, video izledikleri görülmüştür. Bu da internetin ve teknolojinin sınıf ortamına girdiğinde öğrencinin dikkatini dağıttığı, dersle bağlantısını kestiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Tozkoparan ve Kuzu'nun 2019 yılında gerçekleştirdikleri çalışmada bilgisayar laboratuvarında işlenen derslerde öğrencilerin gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışlarının ortalamasının üzerinde bir seviyede olduğu görülmüştür. Ek olarak gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışlarının daha çok "bireysel", "sosyal", "arama amaçlı" ve "haber alma" amaçlı olduğu görülmüştür. Ayrıca erkeklerin kadınlara göre siber aylaklığın tüm alt boyutlarında daha fazla siber aylaklık davranışı gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Başka bir çalışma ise Karaoğlan Yılmaz ve arkadaşları (2015) tarafından 288 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma öğrencilerin siber aylaklık davranışlarını belirlemeyi, siber aylaklık davranışları üzerinde etkili değişkenleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda üniversite öğrencilerinin orta düzeyde bir siber aylaklık seviyesine sahip oldukları görülmüştür. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı belirlenmiştir. Ayrıca siber aylaklığın tüm alt boyutlarında evden internete bağlanmanın diğer internet erişim noktalarına (öğrenci yurdu, internet kafe, mobil aygıt vb.) göre daha fazla siber aylaklığa sebep olduğu gözlenmiştir. Günlük internette 7-9 saat ve 10 saat üzeri vakit geçirenlerin,

internette daha az vakit geçirenlere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları gözlemlendiğinde; öğrencilerin siber aylaklık davranışlarını önlemede öğretmen ve aileler ile teknoloji kullanımı üzerine etik kurallar oluşturmanın ve siber aylaklığı önlemek için farkındalık çalışmaları yapılmasının önemli olduğu belirtilmiştir.

Çınar ve Cinisli 2018 yılında 112 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin siber aylaklık davranış düzeylerini araştırmıştır. Öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışlarının sırasıyla “anlık mesajlaşma”, “spor içerikli site ziyareti”, “televizyonda konuşma” olduğu görülmüştür. Ayrıca siber aylaklık düzeylerinin “orta” seviyede olduğu gözlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre yapılan incelemede kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla dosya indirme ve alışveriş yapma davranışı gerçekleştirdikleri belirlenmiştir.

Arabacı (2017) 232 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmada bilgisayar laboratuvarında siber aylaklık davranışlarının öğrencilerin çeşitli özelliklerine göre değişip değişmediğini araştırmıştır. İlişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin en çok “sosyalleşme”, “haber okuma”, “kişisel çalışmalar” gibi siber aylaklık davranışları gerçekleştirdikleri görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre kadınların erkeklere oranla yalnızca haber takip boyutunda anlamlı bir fark oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca akademik açıdan incelendiğinde, düşük not ortalamasına sahip öğrencilerin diğer not ortalamalarına sahip öğrencilere göre daha fazla siber aylaklığa yöneldiği gözlenmiştir. Sınıf düzeyinde incelendiğinde, 1.sınıflar ile 4.sınıflar arasında ve 2.sınıflar ile 4.sınıflar arasında 4.sınıfların lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Ek olarak internet kullanım beceri düzeyleri uzman ve orta seviyede olanlar ile kişisel bilgisayarı olanlar ve evde bilgisayarı olanların siber aylaklık davranışlarının daha fazla olduğu görülmüştür.

Rana ve arkadaşları (2019) 188 lisansüstü öğrenci ile BT (bilgisayar laboratuvarı) sınıfında yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin sınıfta siber aylaklık niyetlerini etkileyen faktörleri anlamaya çalışmışlardır. Çalışmaya katılan öğrenciler sınıfta akıllı telefon, bilgisayar ya da tablet ile internete bağlandıklarını kabul etmişlerdir. Sınıftaki öğrencilerin ders materyallerine karşı ilgisizliği beklenenden büyük çıkmıştır. Ayrıca dikkat eksikliği ve ders materyallerine karşı ilgisizlik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ek olarak algılanan davranışsal kontrol ve kaçış davranışının siber aylaklık niyeti üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Algılanan tehdidin siber aylaklık niyeti üzerinde anlamlı ve olumsuz bir etkisi olduğu görülmüştür. Tüm bu sonuçlar çerçevesinde, öğrencilerin %48’inin siber aylaklık niyetinde olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer bir

çalışma Yılmaz ve Yurdagül (2018) tarafından 607 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada BT sınıfında öğrencilerin siber aylaklık davranış seviyeleri, öğrenme stratejileri, dersteki motivasyon ve tutumları, psiko-sosyal algıları ile siber aylaklık davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin siber aylaklık davranışlarını psiko-sosyal algılarının, tutum ve öğrenme stratejilerinin etkilediği görülmüştür. Ayrıca dersteki motivasyonlarını siber aylaklığın etkilemediği görülmüştür.

Sert (2021) çalışmasında üniversite öğrencilerinin siber aylaklık seviyeleri ile dijital oyun bağımlılığı seviyelerinin kendini toparlama gücü, teknoloji kullanımı ve demografik değişkenler açısından ilişkisini incelemiştir. Kız öğrencilerin siber aylaklık davranışlarını daha çok sosyal amaçlı gerçekleştirdikleri, erkek öğrencilerin ise daha çok oyun amaçlı gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin en çok kullandıkları uygulamaların sırasıyla Whatsapp, Instagram ve YouTube olduğu görülmüştür. Ayrıca interneti en çok sosyal medyada etkileşim, mesajlaşma, dizi/film seyretme ve haber okuma amacıyla kullandıkları görülmüştür. Gün içinde oyun oynama süresi fazla olan öğrencilerin daha fazla siber aylaklık yaptıkları gözlenmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin oyun bağımlılığı arttıkça siber aylaklık davranışlarının da arttığı gözlenmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde sınıf ve ev ortamına bilgisayar girdikten sonra, bilgisayar kullanımı ve öğrencinin öğrenme düzeyi arasındaki ilişki dikkat çekmektedir. Bazı araştırmacılar bilgisayar teknolojilerinin öğrenmede etkili olabileceğini savunurken bazı araştırmacılar bilgisayar teknolojilerinin öğrenmede olumsuz sonuçlar doğuracağını düşünmektedir. Bu kapsamda Fried (2008) 137 öğrenci ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, öğrencilerin ders içinde dizüstü bilgisayar kullanımını ve dizüstü bilgisayar kullanımının öğrenme üzerine etkisini incelemiştir. Derste bilgisayar kullanımı olan öğrencilerin internette boş vakit geçirdiği, daha çok sırasıyla e-postalarını kontrol ettikleri, mesajlaştıkları, internette gezindikleri ve oyun oynadıkları görülmüştür. Teknolojinin eğitim ortamlarında öğrencinin boş zaman harcamasına sebep olduğu, öğrencilerde ciddi bir dikkat dağınıklığı yarattığı ve akademik olarak öğrenci başarılarını olumsuz etkilediği görülmüştür. Benzer bir sonuç Yaşar ve Yurdagül'ün (2013) 215 yükseköğrenim öğrencisi ile yaptıkları çalışmalarında da görülmüştür. Çalışmada öğrencilerin sınıf ortamında gerçekleştirdikleri siber aylaklık aktiviteleri ve siber aylaklığın eğitimi olumsuz etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin daha çok e-postalarını kontrol ettikleri ve sosyal ağlarda (facebook, twitter vb.) gezindikleri görülmüştür. Ayrıca siber aylaklığın daha çok iyileşmek, dinlenmek, rahatlamak gibi amaçlarla yapıldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin

ders sorumluluklarını yapmada kişisel amaçlara yöneldikleri ve bunun da öğrenme ortamını olumsuz etkilediği görülmüştür. Bir diğer önemli bulgu ise bağımlılık ve siber aylaklık arasında bulunan önemli ilişkidir. Bağımlılık düzeyi arttıkça siber aylaklık davranışı gerçekleştirme sıklığının da arttığı gözlenmiştir. Keser, Kavuk ve Numanoğlu'nun (2016) 139 öğretmen adayı ile yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının internet bağımlılık seviyeleri ile siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Hem siber aylaklık aktivitelerinin hem de internet bağımlılığı seviyelerinin cinsiyet gruplarıyla arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha fazla internet bağımlılığı seviyesine ve siber aylaklık davranışına sahip olduğu görülmüştür. Erkek öğretmen adaylarının kişisel ve haber alma siber aylaklık aktivitelerini kadın öğretmen adaylarından daha fazla gerçekleştirdikleri görülmüştür. Ayrıca internet bağımlılığı ile bireysel siber aylaklık ve araştırma siber aylaklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde Li ve Chung (2006), internet ile bağımlılık arasında ilişki tespit etmiştir. Ayrıca sosyal işlevin, internet bağımlılığı davranışında önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır.

BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin siber aylaklık davranış düzeylerini ve nedenlerini inceleyen Gezgin ve Sarsar (2020), 4.sınıfta öğrenim gören 55 üniversite öğrencisi ile çalışmasını gerçekleştirmiştir. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin siber aylaklığın alt boyutlarından en çok sırasıyla çevrimiçi içeriğe erişim ve paylaşım boyutlarında aylaklık gerçekleştirdiği görülmüştür. Genel siber aylaklık durumlarının ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların en çok Instagram, daha sonra Whatsapp uygulamalarını kullandıkları görülmüştür.

Wurst, Smarkola ve Gaffney (2008) çalışmalarında, dizüstü bilgisayar kullanımının akademik başarıya ve öğrenci memnuniyetine olan etkisini incelemiştir. Dizüstü bilgisayar kullanımının akademik başarıya etkisi olmadığı görülmüştür. Hembrok ve Gay (2003) öğrencilerle çoklu görevler gerçekleştirme üzerine araştırma yapmışlardır. Çalışma sonucunda dizüstü bilgisayarların açık olduğu ilk uygulamada öğrencilerin anlamada güçlük yaşadıkları tespit edilmiştir. İkinci uygulama da ilk uygulamayı desteklemiştir. Benzer şekilde Gerow, Galluch ve Thatcher (2010) çalışmalarında siber aylaklığın nedenlerini dış ve iç faktör olarak incelemiştir. Dış faktör olarak sınıftaki diğer öğrencilerin siber aylaklık etkinlikleri yapması, öğretmenin öğrencileri izlemesi örnek gösterilirken iç faktör olarak bilişsel kapılma ve aynı anda birçok göreve odaklanmaya çalışma örnek

gösterilmiştir. Araştırma sonucunda çoklu görevlerle siber aylaklık arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kalaycı'nın (2010) çalışmasında farklı üniversitelerdeki BÖTE bölümünde okuyan 100 öğrenci ile siber aylaklık durumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda en çok yapılan siber aylaklık etkinliklerinin e-posta kullanımı, topluluklara girme, dosya indirme, banka işlemleri gerçekleştirme, internet üzerinden alışveriş, çevrim içi sohbet odalarını ziyaret olduğu görülmüştür. Siber aylaklığın “bireysel işler” ve “haber takip” alt boyutunda erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla siber aylaklık yaptıkları görülmüştür. İlginç bir sonuç da öğrencilere “ders esnasında internete girmelerinin kabul edilip edilemeyeceği” sorusudur. Öğrencilerin %59'u bu soruya kabul edilemeyeceğini söyleyerek yanıt vermişlerdir. Bu sonuç aslında eğitim ortamında internet kullanımına yönelik net kuralların olmadığını göstermektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarında siber aylaklık alt boyutlarında, en çok sosyalleşme siber aylaklığı (e-posta alıp/gönderme, sanal topluluklar vb.), sonrasında bireysel siber aylaklık (çevrimiçi sohbet, banka işlemleri vb.) ve en son olarak da haber takip siber aylaklığı (spor sayfalarını ziyaret vb.) yapıldığı tespit edilmiştir.

Tatlı (2019) 918 öğretmen adayı ile gerçekleştirdiği çalışmada öğretmen adaylarının siber aylaklık davranışlarını ve nedenlerini incelemiştir. Yapılan analizlerin sonucunda öğretmen adaylarının “nadiren” seviyesinde siber aylaklık düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Çoğunlukla sosyal ağlara girme, haber sitelerine girme ve arama yapma şeklinde siber aylaklık yaptıkları görülmüştür. Siber aylaklığı “bireysel işler” boyutunda daha çok dosya indirme, blog okuma; “arama” boyutunda daha çok ilginç konuları araştırma, dersle ilgili olmayan sitelere girme; “Sosyalleşme” boyutunda ise Facebook, Twitter vb. sitelere girme şeklinde gerçekleştirdiği görülmüştür. Ayrıca erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha fazla siber aylaklık yaptığı gözlenmiştir. Arama ve haber takip boyutunda 21-23 yaş öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının 18-20 yaş öğrencilere göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ek olarak siber aylaklık düzeyinin sınıf seviyesi arttıkça anlamlı bir şekilde arttığı gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının telefonuna girme davranışı arttıkça siber aylaklığın da arttığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının siber aylaklık yapma davranışlarının nedeni incelendiğinde “güdülenme” ve “yürütücü kaynaklı nedenler” boyutunda nispeten daha önemli bir rol oynadığı gözlenmiştir. “Güdülenme” boyutunda daha çok dersin ve sınıf ortamının sıkıcı gelmesi, “yürütücü kaynaklı nedenler” boyutunda daha çok tek yönlü iletişimin olması ve bilinen konuların tekrarlanması, “derse yönelik tutum” boyutunda ise dersi sevmemenin öne çıktığı görülmüştür.

Nwakaego ve Angela (2018) 99 öğrenci ile yaptıkları çalışmada, siber aylaklığın kütüphane ve bilgi çalışma dersine giren öğrenciler üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin daha çok eğlence siber aylaklığı yaptığı ve en çok Facebook ve Whatsapp kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler sosyal medya ortamlarında yaklaşık iki buçuk saatlerini harcadıklarını belirtmişlerdir. Bunun da akademik performanslarını olumsuz etkilediklerini dile getirmişlerdir.

Lisansüstü öğrencilerin siber aylaklık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan Bağrıaçık Yılmaz (2017), 168 öğrenci ile çalışmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin cinsiyet ve eğitim programına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Öğrencilerin siber aylaklık yaptığı uygulamaların sırasıyla en çok Facebook, Whatsapp, güncel haber siteleri, telefon haberleşmesi ve e-posta olduğu görülmüştür.

Gülner ve Ünsal'ın (2020) bir üniversitenin farklı bölümlerinden 140 öğrenci ile gerçekleştirilen çalışması, öğrencilerin ders içi akıllı telefon kullanımları ile siber aylaklık davranışlarını incelemektedir. Araştırma sonucunda siber aylaklık düzeyinin düşük seviyede olduğu görülmüştür. Öğrenciler akıllı telefonları derslerde daha çok ders ile ilgili ek araştırma yapmak ve çevrim içi mesajlaşmak için kullandıklarını belirtmişlerdir.

Yazgan ve Yıldırım (2020) araştırmasında üniversite öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini, siber aylaklık davranış düzeylerini incelemiş ve bunları çeşitli değişkenler açısından değerlendirmiştir. Çalışmaya 438 üniversite öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin siber aylaklık puan ortalaması internet bağımlılığı puan ortalamasından yüksek çıkmıştır. Ayrıca siber aylaklığın alt boyutları bağlamında bakıldığında “Paylaşım” alt boyutunun diğer alt boyutlara göre daha yüksek puana sahip olduğu görülmüştür. Ek olarak erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla siber aylaklık yaptığı ve internet bağımlılığına sahip olduğu görülmüştür.

Wu ve arkadaşları (2020) çalışmalarında 502 üniversite öğrencisi ile sınıf dışı sosyal siber aylaklık ile akademik performans üzerindeki öğrencilerin psikolojik uzaklaşma ve rahatlama etkilerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda bazı siber aylaklık türlerinin iyileşmeyle sonuçlandığı görülmüştür. Bir öğrenme molası vermenin (sosyal siber aylaklık), öğrenmeye geri dönmeye performansı artırdığı görülmüştür. Ancak molanın doğru ayarlanamaması durumunda öğrencilerin kendilerini toparlayamayabileceğini vurgulamışlardır.

Tüm bu çalışmalara ek olarak Setiawan (2019) 212 muhasebe öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmada, siber aylaklığın akademik performansı olumlu ya da olumsuz etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Ortaöğretim Öğrencileri ile İlgili Çalışmalar

Tanrıverdi (2017) 11-14 yaş arası 527 ergen öğrenci ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada ergen öğrencilerin derste ya da ders çalışırken gerçekleştirmiş oldukları siber aylaklık etkinliklerinin bilişsel kapılma düzeyleri ile arasındaki ilişkinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler ders esnasında ya da ders çalışırken daha çok sosyal ağları ziyaret ettiklerini, çevrim içi oyun oynadıklarını ve dosya indirdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bankacılıkla ilgili işlemleri, tatil için yer ayırtma ve iş bulma sitelerini hiçbir zaman tercih etmediklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler en çok Facebook'ta, müzik, dizi, film ve oyun sitelerinde zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Erkek öğrencilerin siber aylaklık puanlarının kız öğrencilerin siber aylaklık puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmanın nitel bulgularında ise öğrencilerin siber aylaklık yapma nedenleri: dersten sıkılma, derste çok yazma, dikkatin dağınık olması, dersi sevmeme, ders öğretmeninin yıl içindeki değişikliği ve dersten düşük not alma olarak tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenciler derste ya da ders çalışırken anlık mesajlaşma, çevrim içi oyun, e-okula girme ve sosyal ağlarda gezinme gibi siber aylaklık davranışları gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcı öğrencilerin %55,6'sı derste ya da ders çalışırken kendini kontrol edemediğini ve aile bireylerinden birinin uyarması ile kontrolü sağlayabildiklerini belirtmişlerdir.

Özek (2018) araştırmasında ortaokul öğrencilerinin sanal ortam kullanımlarına ilişkin görüşlerini incelemek istemiştir. Bu kapsamda yaşları 10-12 olan 89 öğrenci ile çalışmıştır. Öğrencilerin sanal ortamları en çok sırasıyla oyun oynama, sosyal ağlarda (facebook, instagram vb.) gezinme ve araştırma yapma amacıyla kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin sanal ortamları en çok sırasıyla haftada 7-20 saat, haftada 1-7 saat kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenciler sanal ortamda vakit geçirmenin daha az geleneksel oyun (saklambaç, körebe vb.) oynamalarına neden olduğunu, derslere dikkatlerini vermelerini zorlaştırdığını, ödevlerini yapmalarını engellediğini vb. sorunlara yol açtığını belirtmişlerdir.

Lise öğrencilerinin sınıfta siber aylaklık davranışlarının incelenmesini ve öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlayan Akgün (2020), 819 öğrenciyle bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin daha çok akıllı telefon kullandığı, günlük internette daha çok 5 saatten fazla ve 3-4 saat zaman harcadıkları görülmüştür. Ayrıca derste sanal ortama yönelmelerinin sebebinin daha çok sıkılmaları, sosyal ağlara girme isteği ve arkadaşlarla mesajlaşma isteği olduğu görülmüştür. Sosyal ağlarda en çok Youtube, Whatsapp, Instagram ve Facebook'u kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca siber aylaklık düzeyinin orta seviyede olduğu, erkeklerin kızlara göre daha fazla siber aylaklık yaptığı, 4.sınıf öğrencilerinin 2. ve 3.sınıf öğrencilerinden daha fazla siber aylaklık yaptığı görülmüştür.

Sevinç 2021 yılında resmi ve özel okulların 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinden 808 öğrenci ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmasında ortaöğretim öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı, bilişsel kapılma ve siber aylaklık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin siber aylaklık seviyelerinin “orta düzey” olduğu belirlenmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin en çok tercih ettikleri sosyal platformların Whatsapp, Instagram ve Telegram uygulamaları ile müzik, dizi, film siteleri olduğu görülmüştür. Öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının cinsiyete ve sınıf seviyesine göre farklılaşmadığı belirtilmiştir. Gün içinde akıllı telefon kullanma süreleri, evde internet kullanımının kısıtlanma durumu ve okul türüne göre siber aylaklık düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin bilişsel kapılma düzeyleri ile siber aylaklık etkinlik seviyeleri arasında anlamlı ve orta düzeyde bir ilişki gözlenmiştir. Akıllı telefon bağımlılığı ve siber aylaklık etkinlik düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Baturay ve Toker'in (2021) çalışmalarında bilgisayar laboratuvarı öğretim ortamlarında ve çevrelerinde siber aylaklığı etkileyen faktörler incelenmiştir. Çalışma sonucunda siber aylaklığı en çok erkek öğrencilerin yaptığı, daha çok “sosyalleşme” ve “haber takibi” düzeyinde siber aylaklık yapıldığı görülmüştür. 9.sınıf öğrencilerinin 10.-12.sınıf öğrencilerinden daha az siber aylaklık davranışı sergilediği gözlenmiştir. Siber aylaklığın nedenlerinden öğrenci motivasyonsuzluğunun ve öğretmen eksikliğinin siber aylaklık davranışlarını artırdığı tespit edilmiştir.

Mesleki ve teknik lisesi öğrencilerinin siber aylaklık davranış düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan Gezgin ve arkadaşları (2018), çalışmayı 145 lise öğrencisi ile gerçekleştirmişlerdir. Derste en yoğun kullanılan cihazın akıllı telefon

olduğu, derste yoğun kullanılan sosyal medya araçlarının en çok sırasıyla Youtube, Whatsapp, Instagram ve Facebook olduğu görülmüştür. Öğrencilerin siber aylaklık düzeylerinin cinsiyet açısından farklılaşmadığı, derste akıllı telefon kullanan öğrencilerin bilgisayar kullanan öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı gözlenmiştir. Ayrıca daha fazla sosyal medya hesabı olan öğrencilerin daha az sosyal medya hesabı olan öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı tespit edilmiştir.

Siber aylaklık her zaman olumsuz ya da olumlu durumlar yaratır demek doğru değildir. Siber aylaklığın etkilerini anlayabilmek için öncelikle sebeplerini anlamak, sonuçlarını gözlemek, bu konuda yapılabileceklerle ilgili analizler yapmak gerekir. Bu araştırmalar gerçekleştiğinde siber aylaklığı ortadan kaldırabilir ya da kontrol edilebilir hale getirebiliriz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ/MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, hem nitel hem nicel araştırma desenlerinden olan açılımlayıcı sıralı karma desen ile yürütülmüştür. Karma çalışmalar, araştırmacının çalışma içerisinde nitel ve nicel yöntemi, yaklaşımları ve kavramları bütünleştirmesi olarak açıklanmaktadır (Creswell, 2003). Karma araştırmalar, Bogdan ve Biklen (Bogdan ve Biklen, 1982), Greene, Caracelli ve Graham (Caracelli ve Graham, 1989), Leech ve Onwuegbuzie (Leech ve Onwuegbuzie , 2009) gibi birçok araştırmacı tarafından farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur (Fırat, Kabakçı Yurdakul ve Ersoy, 2014). Ancak eğitsel araştırmalarda en çok Creswell'in (2008) sınıflandırması kullanılmaktadır. Creswell'in (2008) karma yöntem sınıflandırması; gömülü, keşfedici, paralel ve açıklayıcı karma yöntem olarak dörde ayrılmıştır. Bu çalışmada nicel veri sonuçlarının derinlemesine incelenmesine ve nitel verilerin desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple de çalışma nitel verilerle desteklenmektedir. Bu amaçla araştırmada karma yöntemlerden olan açılımlayıcı sıralı karma desen kullanılmıştır. Açılımlayıcı sıralı karma desen araştırmalarında önce nicel veriler toplanır ve ardından nitel veriler toplanarak nicel veriler açıklanır (Creswell ve Clark, 2011). Bu sebeple araştırmada açılımlayıcı sıralı karma deseninin kullanılmasına karar verilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evrenini Çanakkale il sınırları içerisindeki tüm ortaokul öğrencileri (9715) oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise 2021-2022 eğitim-öğretim yılı içerisinde Çanakkale ili Merkez ve Bayramiç ilçesinde bulunan üç devlet okulunda eğitim gören 355 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın belirlenen il ve okullarda uygulanabilmesi için ilgili belgeler aracılığıyla Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınmış ve

onaylanmıştır. Araştırmaya ait izin belgeleri Ek-1 ve Ek-2’de belgelendirilmiştir. Ayrıca öğrenciler çalışmaya gönüllülük esasına göre katılmışlardır.

Araştırmanın nicel boyutundaki çalışma grubu, Çanakkale ilinin Merkez ve Bayramiç ilçesinde öğrenim gören öğrenciler arasından amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan, uygun örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Uygun örneklem (convenience/sampling), araştırmacının kolayca ulaşabileceği ve izin konusunda sıkıntı yaşamayacağı bir grup arasından öğrencilerin seçilmesidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bu sebeple öğrenciler kolay ulaşılabilir ve uygulanabilir gruplar arasından seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1
Nicel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri

Kişisel özellikler	f	%	
Cinsiyet	Erkek	179	50,4
	Kadın	176	49,6
Yaş	10	32	9,0
	11	91	25,6
	12	103	29,0
	13	74	20,8
	14	54	15,2
	15	1	,3
	Diğer	0	0
Sınıf	5.sınıf	91	25,6
	6.sınıf	90	25,4
	7.sınıf	89	25,1
	8.sınıf	85	23,9

Tablo 1 (devamı)

Nicel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri (devamı)

Kişisel özellikler		f	%	
Sınıftaki Öğrenci Sayısı	0-10	6	1,7	
	11-20	115	32,4	
	21-30	234	65,9	
	31-40	0	0	
	41-50	0	0	
Teknolojik Cihaza Sahip Olma Durumu	Dizüstü bilgisayar	Var	177	49,9
		Yok	178	50,1
	Masaüstü bilgisayar	Var	86	24,2
		Yok	269	75,8
	Akıllı cep telefonu	Var	283	79,7
		Yok	72	20,3
	Tablet	Var	189	53,2
		Yok	166	46,8
	Hiçbiri		0	0
Toplam			355	

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma 179 erkek (%50,4) ve 176 kadın (%49,6) öğrenci olmak üzere 355 öğrenci aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin 91’i 5.sınıf, 90’ı 6.sınıf, 89’u 7.sınıf ve 85’i 8.sınıflardan oluşmaktadır. Sınıflardaki öğrenci sayısı gruplara göre; 0-10 arası %1,7, 11-20 arası %32,4 ve 21-30 arası %65,9 öğrenci oranına sahiptir. Öğrencilerin teknolojik cihaza sahip olma durumları incelendiğinde; dizüstü bilgisayara sahip olan 177 öğrenci (%49,9), masaüstü bilgisayara sahip olan 86 öğrenci (%24,2), akıllı cep telefonuna sahip olan 283 öğrenci (%79,7) ve tablete sahip olan 189 (%53,2) öğrenci

bulunmaktadır. Verilen formda öğrencilere teknolojik cihazların her birine ayrı ayrı sahip olma durumları “var” ve “yok” seçenekleri ile verilmiştir. Ancak “yok” seçeneğini tercih eden öğrenci olmamıştır. Bu durumda araştırmamızı gerçekleştirdiğimiz tüm ortaokul öğrencilerini teknolojik bir cihaza sahip olarak değerlendirebiliriz. Her öğrencinin teknolojik bir cihaza erişebiliyor olması öğrenci çıkarma işlemi yapmadan öğrencileri “siber aylaklık” boyutunda incelememizi sağlamıştır.

Çalışmanın nitel boyutunda ise veriler, kolay ulaşılabilir durum örnekleme (convenience sampling) yönteminden yararlanılarak seçilen 25 öğrenciden (10 kız, 14 erkek) toplanmıştır (Tablo 4). Bu öğrenciler gönüllülük esasına dayalı olarak ve veli izinleri alınarak katılmışlardır. Kolay ulaşılabilir örneklem yönteminin kullanılma nedeni; örneklem grubunun araştırmacının çevresinde bulunan kişiler arasından seçilmesini sağlayabilmesidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Örneklem grubu seçilirken araştırmacının dersine girdiği ve laboratuvarında ders işlediği öğrenciler arasından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle örneklem grubuna alınmıştır. Öğrencilerin yaşları 10 ile 14 yaş arasında değişmektedir. Çalışmanın nitel bölümünde görüşmelere katılan öğrencilerle ilgili genel bilgiler, öğrencilerle yapılan görüşme sırasına göre Tablo 2 aracılığıyla belirtilmiştir.

Tablo 2

Nitel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri

Öğrenci	Cinsiyet	Sınıf
Ogr_1	Kız	5.sınıf
Ogr_2	Kız	5.sınıf
Ogr_3	Kız	5.sınıf
Ogr_4	Erkek	5.sınıf
Ogr_5	Erkek	5.sınıf
Ogr_6	Erkek	7.sınıf
Ogr_7	Kız	7.sınıf

Tablo 2 (devamı)

Nitel analize katılan öğrencilerin kişisel bilgileri (devamı)

Öğrenci	Cinsiyet	Sınıf
Ogr_8	Kız	7.sınıf
Ogr_9	Erkek	7.sınıf
Ogr_10	Kız	6.sınıf
Ogr_11	Kız	6.sınıf
Ogr_12	Erkek	6.sınıf
Ogr_13	Erkek	6.sınıf
Ogr_14	Erkek	8.sınıf
Ogr_15	Erkek	8.sınıf
Ogr_16	Erkek	6.sınıf
Ogr_17	Erkek	6.sınıf
Ogr_18	Kız	8.sınıf
Ogr_19	Erkek	8.sınıf
Ogr_20	Kız	8.sınıf
Ogr_21	Erkek	8.sınıf
Ogr_22	Erkek	8.sınıf
Ogr_23	Kız	7.sınıf
Ogr_24	Erkek	6.sınıf
Toplam		24

Bu amaçla 355 ortaokul öğrencisinin kişisel bilgi formuna verdikleri yanıtlar, siber aylıklık etkinlik durumları ve siber aylıklık yapma nedenleri dikkate alınmıştır. Bu

kapsamda elde edilen veriler sonucunda, öğrencilerinin kişisel bilgileri, siber aylaklık düzeyleri ve siber aylaklık nedenleri temel alınarak uç gruplardan 5.sınıflardan beş, 6.sınıflardan yedi, 7.sınıflardan beş ve 8.sınıflardan yedi öğrenci belirlenmiştir. Bu öğrencilerle bireysel görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde öğrencilerin ders çalışırken ya da ders esnasında internette hangi etkinlikleri gerçekleştirdikleri, hangi platformları tercih ettikleri, internette zaman harcama davranışını neden yaptıkları ve siber aylaklık davranışını önlemek için neler yapabilecekleri incelenmiştir. Araştırma etiği açısından öğrencilerin isimlerine yer verilmemiştir. Bu sebeple öğrenciler için takma isimler kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada nicel veriler üç bölümden oluşan bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgi formu, ikinci bölümünde “Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği” (Akbulut, Dursun, Dönmez ve Şahin, 2016) ve üçüncü bölümünde ise “Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği” (Genç ve Tozkoparan, 2017) kullanılmıştır. Çalışmanın nitel boyutu ise araştırmacı tarafından hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ile ölçülmüştür. Nicel verilerin toplandığı ilk bölümde öğrencilere anket dağıtılmış ve kısa açıklamalarda bulunulmuştur. Bu bölümün cevaplanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Çalışmanın ikinci bölümü ise ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerdir. Bu bölümde öğrenciler ile yapılan her görüşme yaklaşık 5 ile 10 dakika arasında sürmüştür. Bu bölümde ise öğrencilere “Ders dışındaki teknoloji kullanımını ya da internet etkinliklerini nasıl tarif edersin?”, “Derste ya da ders çalışırken internette en çok hangi siteleri ya da uygulamaları tercih ediyorsun?” gibi sorular sorulmuş ve cevaplar aranmıştır. Çalışmada kullanılan veri toplama araçları aşağıda detaylı biçimde açıklanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Öğrenciler hakkında demografik bilgilere sahip olmak amacıyla ilk olarak kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu form araştırmacı tarafından alanyazın incelenerek ve çalışmanın araştırma soruları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu formda öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, sınıfı, sınıftaki öğrenci sayısı, teknolojik cihaza sahip olma durumları (dizüstü

ve masaüstü bilgisayar, tablet, akıllı telefon vb.), hangi sosyal ağları tercih ettikleri ve internette en çok nerede zaman geçirdikleri (Facebook, Instagram, haber siteleri vb.) gibi sorulara yer verilmiştir. Kişisel bilgi formu Ek-6'da yer almaktadır.

3.3.2.Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği (SAEÖ)

Alanyazın incelendiğinde siber aylaklık etkinliklerini ölçmek için iş ve eğitim alanında farklı ölçekler kullanılmaktadır (Blanchard ve Henle, 2008; Kalaycı, 2010; Yaşar, 2013). Bu ölçeklerden eğitim alanında en sık kullanılanı Blanchard ve Henle (2008) tarafından geliştirilen siber aylaklık ölçeğidir. Bu ölçek 22 maddeden oluşmaktadır ve beşli likert tipi bir yapıya sahiptir. Ayrıca ölçek, Kalaycı (2010) tarafından yeniden düzenlenmiş ve “Algılanan Siber Aylaklık Ölçeği” olarak Türkçeye uyarlanmıştır. Kalaycı'nın (2010) uyarladığı ölçek de Yaşar (2013) tarafından yeniden revize edilmiş ve ismi “Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği” olarak değiştirilmiştir. Bu ölçek de beşli likert tipi yapıda ve 23 maddeden oluşmaktadır. Ardından 2016 yılında Akbulut, Dursun, Dönmez ve Şahin tarafından “Siber Aylaklık Davranışları Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu ölçek, ders sırasında gerçekleştirilen siber aylaklık davranışlarının derecesini belirlemeye yönelik bir ölçektir. Ölçek maddeleri “Hiçbir zaman (1)”, “Nadiren (2)”, “Ara Sıra (3)”, “Genellikle (4)” ve “Her Zaman (5)” şeklinde 5'li likert yapıdadır. Ölçek beş alt boyuta sahiptir. 1.boyut dokuz maddeden oluşan, iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.933$ olan “paylaşım (sharing)” boyutudur. 2.boyut yedi maddeden oluşan, iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.875$ olan “alışveriş (shopping)” boyutudur. 3.boyut beş maddeden oluşan, iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.941$ olan “durum güncellemesi (real-time updating)” boyutudur. 4.boyut beş maddeden oluşan, iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0.938$ olan “içerik erişimi (accessing online content)” boyutudur. 5.boyut ise dört maddeden oluşan, iç tutarlılık katsayısı $\alpha= 0.814$ olan “oyun/bahis (gaming/gambling)” boyutudur. Çalışmada genel iç tutarlılık katsayısı $\alpha= 0.942$ olarak belirlenmiştir.

355 öğrenciden alınan cevaplar doğrultusunda ölçeğe güvenilirlik analizi ve temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Ölçeğin beş alt boyutunun güvenilirliği incelendiğinde; paylaşım $\alpha=0,854$, alışveriş $\alpha=0,685$, durum güncellemesi $\alpha=0,831$, içerik erişimi $\alpha=0,803$ ve oyun/bahis $\alpha=0,499$ olduğu görülmüştür. Gerçekleştirilen analizler sonucunda ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0,906$ olarak belirlenmiştir. Güvenirlik katsayısı, tanım gereği puanlarda hata olmaması durumunda ($X=T$) 1, gözlenen puanların tümünde hata olması

durumunda ise sıfır olur (Büyüköztürk vd., 2008). Bu bilgi kapsamında ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca temel bileşenler analizi sonucu elde edilen KMO testine ilişkin sonuçlar Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3

Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği’ne ait KMO testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,882
Bartlett’s Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	4187,168
	df	435
	Sig.	,000

Tablo 3’te görüldüğü gibi KMO testi 0,882 ($0,882 > 0,50$) hesaplanmıştır. Ek olarak Bartlett testine göre değişkenler arasında yüksek korelasyon vardır ($p < 0,05$). Sonuçlar kapsamında kullanılan veri setinin temel bileşenler analizine uygun olduğu görülmüştür.

3.3.3.Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği (SANÖ)

Bu çalışmada, öğrencilerin derste ya da ders çalışırken siber aylaklık davranışına yönelme sebepleri Genç ve Tozkoparan’ın (2017) ölçeği ile analiz edilmiştir. Genç ve Tozkoparan (2017) tarafından geliştirilen ölçekte üç alt boyut ve toplam 11 madde bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; güdülenme (dört madde), yürütücü kaynaklı nedenler (dört madde) ve derse ilişkin tutum (üç madde) başlıklarından oluşmaktadır. Ölçekte alt boyutlar kapsamında iç tutarlılık katsayıları “güdülenme” başlığı altında .75, “yürütücü kaynaklı nedenler” başlığı altında .64 ve “derse ilişkin tutum” başlığı altında .69 olup, ölçeğin bütünü için iç tutarlılığı .83 bulunmuştur. Ölçeğin puan değişmezliğine ilişkin yapılan test-tekrar test yönteminin korelasyon katsayısı güdülenme alt boyutu için .87, yürütücü kaynaklı nedenler alt boyutu için .77, derse ilişkin tutum alt boyutu için .84 ve ölçeğin bütünü için .84 olduğu görülmüştür.

355 öğrenciden alınan cevaplar doğrultusunda ölçeğe güvenilirlik analizi ve temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Ölçeğin üç alt boyutunun güvenilirliği incelendiğinde;

güdülenme $\alpha=0,689$, yürütücü kaynaklı nedenler $\alpha=0,647$ ve derse ilişkin tutumun $\alpha=0,602$ olduğu görülmüştür. Gerçekleştirilen analizler sonucunda ölçeğin genel güvenilirliği $\alpha=0,834$ olarak belirlenmiştir. Bireylerin test maddelerine verdikleri yanıtlar arasındaki tutarlılık olarak değerlendirilen güvenilirliğin (Büyüktöztürk vd., 2008) bu ölçekte yüksek olduğu ($\alpha>0.70$) görülmüştür. Ayrıca temel bileşenler analizi sonucu elde edilen KMO testine ilişkin sonuçlar Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4

Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği’ne ait KMO testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,880
Bartlett’s Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1013,622
	df	55
	Sig.	,000

Gerçekleştirilen testler sonucunda KMO testi 0,880 ($0,880>0,50$) hesaplanmıştır. Ek olarak Bartlett testine göre değişkenler arasında yüksek korelasyon vardır ($p<0.05$). Sonuçlar kapsamında kullanılan veri setinin temel bileşenler analizine uygun olduğu görülmüştür.

3.3.4.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bu araştırmada, öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışları ve bu davranışları en çok hangi web ortamlarında gerçekleştirdikleri, öğrencileri siber aylaklığa iten sebepler ile siber aylaklık davranışından kaçınmak için ne gibi önlemler alınabileceğini tespit etmek adına daha esnek olduğu bilinen yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşme tekniğine göre biraz daha esnek olan, soruların önceden hazırlandığı ancak görüşmenin akışına göre değişiklikler yapılabilen, cevapların detaylandırılabilceği bir görüşme çeşididir (Türnüklü, 2000). Araştırmacı tarafından oluşturulan sorular bir uzman tarafından incelenmiş ve farklı sınıf seviyelerinden dört öğrenci ile pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmeler sonrasında iki soruda düzeltme yapılmıştır. Soru sayısı beş olarak belirlenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu Ek-9’da yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel verilerinin toplanması için öğrencilere uygulanacak üç aşamalı anket, Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınarak gerçekleştirilmiştir (Ek-2). Onaylı anketler Çanakkale il merkezi ve Bayramiç ilçesindeki üç okuldan 5, 6, 7 ve 8.sınıflardan 355 öğrenciye 06/12/2021 – 07/01/2022 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin toplanması için, oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları için Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır (Ek-2). Ardından öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlarken, görüşmenin ve çalışmanın amacı belirtilmiştir. Öğrencinin bilgilerinin ve konuşmasının gizli tutulacağı ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca görüşme öncesi ses kayıt cihazı ile görüşmenin kaydedileceği görüşmeye başlamadan önce öğrenciye belirtilmiştir. Görüşmeler 28.03.2022 – 08.04.2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Veri analizinin ilk aşamasında öğrencilerin Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği'nden (SAEÖ) ve Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği'nden (SANÖ) elde ettikleri puanlar ve bu puanların betimsel istatistikleri hesaplanmıştır. Betimsel istatistikler kapsamında aritmetik ortalama ve standart sapmaları analiz edilmiştir. Analiz sonuçları 1.00-1.80'e kadar "Hiçbir zaman (1)", 1.81-2.60'a kadar "Çok az (2)", 2.61-3.40'a kadar "Nadiren (3)", 3.41-4.20'ye kadar "Çoğunlukla (4)" ve 4.21-5.00'a kadar "Her zaman (5)" aralıklarına göre yorumlanmıştır. Sonrasında iki ölçekten de alınan puanlar üzerinde Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış, Skewness Kurtosis değerleri ve Histogram grafikleri incelenerek, değişkenlerin tüm ölçüm dağılımlarının normalliği karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmiştir. Tablo 5 "Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği"ne ve Tablo 6 "Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği"ne ilişkin Skewness Kurtosis değerleri kapsamında normallik analizini içermektedir.

Tablo 5

SAEÖ normallik test analizi

	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
SAEÖ	.202	.129	-.210	.258

Tablo 6

SANÖ normallik test analizi

	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
SANÖ	.638	.129	-.013	.258

Gerçekleştirilen analizler sonucunda her iki testte de çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 değerleri arasında olduğu görülmüştür. Tabachnick ve Fidell'e (2001) göre dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir. Dağılım normal olarak kabul edildiği için araştırmada parametrik analizler kullanılmıştır.

3.5.1. Verilerin Nicel Analizi

Araştırma soruları kapsamında çalışmanın bağımsız değişkenleri normallik analizine tabi tutulmuştur. Aşağıda verilen tablolar dâhilinde ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, sınıftaki öğrenci sayısı ve kullanılan cihaz türü gibi değişkenlerinin normallik analizlerine verilmiştir.

Tablo 7

Cinsiyete göre normal dağılım analizi

	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
Erkek	.136	.182	.272	.361
Kadın	.313	.183	-.508	.364

Tablo 8

Yaşa göre normal dağılım analizi

Yaş	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
10	.253	.414	-.188	.809
11	.686	.253	.768	.500
12	.213	.238	-.515	.472
13	-.335	.279	-.371	.552
14	.608	.325	-.083	.639

Tablo 9

Sınıf düzeyine göre normal dağılım analizi

Sınıf Düzeyi	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
5.Sınıf	.630	.253	.086	.500
6.Sınıf	.466	.254	.211	.503
7.Sınıf	-.130	.255	-.762	.506

Tablo 9 (devamı)

Sınıf düzeyine göre normal dağılım analizi (devamı)

Sınıf Düzeyi	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std Error	Statistic	Std Error
8.Sınıf	.121	.261	.506	.517

Tablo 10

Sınıftaki öğrenci sayısına göre normal dağılım analizi

Sınıftaki Öğrenci Sayısı	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
0-10 öğrenci	.630	.253	.086	.500
11-20 öğrenci	.466	.254	.211	.503
21-30 öğrenci	-.130	.255	-.762	.506

Tablo 11

Kullanılan cihaz türüne göre normal dağılım analizi

Cihaz Türü	Cihaza Sahip Olma Durumu	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
Dizüstü	Evet	.334	.183	-.253	.363
Bilgisayar	Hayır	-.147	.182	-.642	.362

Tablo 11 (devamı)

Kullanılan cihaz türüne göre normal dağılım analizi (devamı)

Cihaz Türü	Cihaza Sahip Olma Durumu	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Std.Error	Statistic	Std.Error
Masaüstü Bilgisayar	Evet	.187	.260	-.629	.514
	Hayır	.206	.149	-.043	.296
Akıllı Telefon	Evet	.105	.145	-.094	.289
	Hayır	.499	.283	-.288	.559
Tablet	Evet	.275	.177	-.279	.352
	Hayır	.037	.188	-.270	.375

Gerçekleştirilen analiz sonucunda tüm değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve +1,5 değerleri arasında olduğu görülmüştür. Tabachnick ve Fidell (2001) -1,5 ve +1,5 değer aralığını normal dağılım olarak kabul etmektedir. Ayrıca George ve Mallery (2010) ise -2 ve +2 aralığının normal dağılım olarak kabul edilebilir olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sebeple, her bir değişken normal dağılım sayıltılarını içerdiği için bu araştırmada parametrik analizler kullanılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranış düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık içerip içermediğini incelemek için parametrik testlerden bağımsız örneklem için t-testi uygulanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranış düzeylerinin yaşa, sınıfa, sınıftaki öğrenci sayısı değişkenlerine göre değişkenlik gösterip göstermediğini incelemek amacıyla parametrik testlerden olan tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

3.5.2.Verilerin Nitel Analizi

Araştırmanın nitel bölümünde, siber aylaklığın nedenlerini tespit etmek amacıyla, Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğe ek olarak yarı yapılandırılmış görüşme ile beş açık uçlu soru sorulmuştur. Gerçekleştirilen bu görüşmeler sonucu elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde amaç, metin bloklarının içindeki birbirine benzer verilerden temalar, kavramlar çıkartarak, bu kavramları bir kategoride toplama ve okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyebilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Öğrencilerin görüşmede verdikleri cevaplar öncelikle bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Öğrencilerin gerçek isimleri kişisel veri gizliliğini korumak adına takma isimler ile değiştirilmiştir. Çalışmanın nitel bölümüne 5.sınıflardan üç kız, üç erkek öğrenci; 6.sınıflardan iki kız, dört erkek öğrenci; 7.sınıflardan üç kız, iki erkek öğrenci; 8.sınıflardan iki kız beş erkek öğrenci olmak üzere toplamda 10 kız, 14 erkek öğrenci katılmıştır. Daha sonra içerik analizi ile analiz edilmiş, temalar ve alt temaları belirlenmiştir. Elde edilen veriler bir, üç, dört, beş ve altıncı araştırma soruları bulgularının nicel analizinin altında belirtilmiştir. Temalar ve alt temalar tablolar aracılığıyla frekanslarına göre dizilmiştir. Frekansları ayrıca verilmemiştir. Yoğun frekanslılar iki katılımcı ile değerlendirilirken nispeten yoğun olmayan frekanslılar bir katılımcı ile değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler son aşamada yorumlanmıştır.

3.6. Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalar yoruma dayalı olmasından dolayı araştırmacılar hem veri toplamada katılımcılarla birebir görüşmelerde hem de verilerin analizi sürecinde aktif olarak yer almaktadırlar. Bu nedenle, araştırmacının yanlılığını, değerlerini, önyargılarını ve yorumlarını etkileyebilecek özgeçmişlerini ortaya koymaları beklenmektedir (Patton, 2014; Merriam, 2013).

Araştırmacı Türkiye’de bir ortaokulda Bilişim Teknolojileri ve Yazılım öğretmeni olarak görev almaktadır. Araştırmacı yüksek lisans yaptığı süreçte “siber aylaklık” ile ilgili okumalar yapmış ve çalıştığı kurumdaki ortaokul öğrencileri de dâhil görev yaptığı ildeki ortaokul öğrencileri ile siber aylaklık arasındaki ilişkilerini sorgulamıştır. Bu nedenle araştırmacı ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranış düzeylerini, gerçekleştirdikleri

siber aylaklık etkinliklerini ve nedenlerini bilimsel bir merak ile araştırmaya ve bu konuda çalışmaya başlamıştır.

Araştırmacı, çalıştığı ortaokulda dersine girdiği öğrencileri ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ancak alışma süresince araştırmacı yanlılığı ile ilgili istenmeyen davranışları kontrol etmeye çalışmıştır. Gerçekleştirdiği alışma ile katılımcı öğrencileri değerlendirme ya da onlara not verme gibi bir amacının olmadığını açık bir şekilde görüşmenin başında ifade etmiştir. Ayrıca toplanan verilerin yalnızca araştırma ile sınırlı kalacağı, katılımcı öğrencilerin kişisel bilgilerinin üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı ifade edilerek katılımcı öğrencilerin araştırmacıya güvenmesi sağlanmıştır. Ek olarak veri toplama süreçlerinde danışman ve uzman görüşleri alınarak görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formundaki sorular takibinde ve aktif bir dinleyici konumunda kendini dışarıda tutmaya çalışmıştır. Veri analizi sürecinde ise danışman kontrolünde araştırmacı etkisi kontrol edilmeye çalışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, elde edilen nicel ve nitel verilerin bulguları araştırma soruları kapsamında analiz edilecektir.

4.1. Öğrencilerin Siber Aylaklık Düzeyleri ile İlgili Bulgular

Tablo 12, 355 ortaokul öğrencisinin SAEÖ'den elde ettikleri puanlara ilişkin siber aylaklık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 12
SAEÖ toplam ve alt boyutlarına göre siber aylaklık düzeyleri

Ölçek Boyutları (ÖB)	\bar{X}	Ss
İçerik Erişimi	3.46	1.06
Paylaşım	2.69	.88
Oyun/bahis	1.93	.75
Alışveriş	1.63	.64
Durum Güncellemesi	1.61	.84
SAEÖ Toplam Puan	2.27	.62

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin ders sırasında ya da evde ders çalışırken **düşük** ($\bar{x}=2.27$) düzeyde siber aylaklık yapmakta oldukları görülmüştür. Siber aylaklık etkinlikleri ölçeğinin alt boyutları kapsamında incelendiğinde en yüksek puanı ölçeğin “içerik erişimi” boyutunun aldığı belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışlarının alt boyutlarından “içerik erişimi” ($\bar{x}=3.46$) boyutunun **orta** düzeyde, “paylaşım” ($\bar{x}=2.69$) boyutunun **orta** düzeyde, “oyun/bahis” ($\bar{x}=1.93$) boyutunun **düşük**

düzeyde, “alışveriş” ($\bar{x}=1.63$) boyutunun **düşük** düzeyde, “durum güncellemesi” ($\bar{x}=1.61$) boyutunun **düşük** düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında bu kapsamda çalışmalar incelendiğinde benzer bulgular elde edilmiştir. Akgün’ün (2020) lise öğrencilerinin siber aylıklık davranışlarını inceleyen çalışmasında toplam siber aylıklık puanının **düşük** düzeyde olduğu görülmüştür. Siber aylıklığın alt boyutları kapsamında incelendiğinde en çok siber aylıklık davranışının “içerik erişimi” alt boyutunda, en az siber aylıklık davranışının ise “durum güncellemesi” alt boyutunda gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu kapsamda “içerik erişimi” alt boyutunda **orta** düzeyde, “paylaşım” alt boyutunda **orta** düzeyde, “oyun/bahis” alt boyutunda **düşük** düzeyde siber aylıklık davranışının olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin “alışveriş” alt boyutunda **düşük** düzeyde, “durum güncellemesi” alt boyutunda **düşük** düzeyde siber aylıklık etkinlikleri gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Alanyazında benzer sonuçlar kadar farklı sonuçlar da yer almaktadır. Bu kapsamda Çok’un (2018) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışması örnek gösterilebilir. Bu çalışmada araştırmacı, ders esnasında ders dışı siber aylıklık davranışlarını çeşitli değişkenler ve durumlar açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada öğrencilerin toplam siber aylıklık düzeylerinin **ortalamanın biraz üstü** düzeyde olduğu görülmüştür. Çalışma bulguları siber aylıklık ölçeğinin alt boyutları kapsamında incelendiğinde; “içerik erişimi” boyutunda **yüksek** düzeyde, “paylaşım” boyutunda **orta düzeyden yüksek** seviyede olduğu, “oyun/bahis” boyutunda **düşük** düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca “alışveriş” boyutunda **orta** düzeyde, “durum güncellemesi” boyutunda **orta** düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Sevinç’in (2021) 808 ortaöğretim öğrencisi ile akıllı telefon bağımlılığı, siber aylıklık ve bilişsel kapılma durumları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan çalışmasında ise siber aylıklık etkinlikleri ölçeğinin toplam düzeyi verilmiştir. Bu çalışma kapsamında öğrencilerin siber aylıklık etkinlikleri toplam puanının **orta** düzeyde olduğu görülmüştür. Yurt içi ve yurt dışı çalışmaları incelendiğinde çalışmaların bazılarında siber aylıklık düzeyi **orta** bazılarında **yüksek** bazılarında ise **düşük** düzeyde tespit edilmiştir (Çınar ve Cinisli, 2018; Şenel vd., 2019; Çok, 2018). Bu durumu çalışılan örneklem grubunun yaş seviyesi, ortamda bulunan teknolojik cihaz sayısı ve çeşitliliği gibi birçok madde etkilemektedir. Bu sebeple her çalışma kendine özgü sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum da benzerlik ve farklılıkları yaratmaktadır.

4.2. Ortaokul Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Siber Aylaklık Davranış Düzeylerinin İncelenmesi ile Elde Edilen Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranış düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı yapılan istatistiksel analiz ile test edilmiş ve sonuçları aşağıda detaylandırılarak verilmiştir.

4.2.1.Cinsiyet

Tablo 14’de, ortaokul öğrencilerinin Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği puanlarının cinsiyete göre bağımsız örneklem t-testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 13

Cinsiyete göre bağımsız örneklem t-testi sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	df	t	p	Cohen d
Kadın	176	2.17	.62	353	-3.01	.03	.319
Erkek	179	2.37	.60		-3.01		

*p<.05

Tablo 13 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranış düzeyleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t_{(355)}=-3.01$, $p<.05$). Erkek öğrencilerin siber aylaklık davranış düzeyi puan ortalamalarının ($\bar{X}=2.37$) kız öğrencilerin siber aylaklık davranış düzeyi puan ortalamalarından ($\bar{X}=2.17$) yüksek olduğu görülmüştür. Cohen (1988), d değerinin .02 ve altında olması durumunda etki büyüklüğünün küçük, .05 olması durumunda etki büyüklüğünün orta ve .08’den yüksek olması durumunda etki büyüklüğünün yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu durumda etki büyüklüğünün (Cohen $d=.319$) yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde Kalaycı’nın (2010) BÖTE bölümü öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmasında “bireysel işler” ve “haber takip” boyutlarında erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha yüksek düzeyde siber aylaklık yaptıkları

görülmüştür. Bu araştırma bulgusunu King'in (2007) iş yerinde erkeklerin kadınlara göre daha fazla siber aylıklık yaptığı bulgusu desteklemektedir. Ayrıca Çınar ve Cinisli'nin (2018) çalışma bulgularına göre kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla dosya indirme ve alışveriş yapma davranışı gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırma bulgusu ise çalışma verilerimizle uyuşmamaktadır. Ayrıca Arık'ın (2019) çalışma bulgularına göre ise siber aylıklık cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturmamaktadır.

4.2.2.Yaş

Ortaokul öğrencilerinin SAEÖ puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni çerçevesinde varyansların homojenliğini test etmek amacıyla Levene testi yapılmıştır. Testin sonuçlarına göre varyansların homojen olduğu ($p>.05$) görülmüştür.

Tablo 14

Yaşa göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p*	η^2	Gabriel
Gruplar Arası	13.476		3.369	9.477	.00*	.098	1-5
Gruplar İçi	124.426		.356				2-5
Toplam	137.902	.624					3-5 4-5

* $p<.05$

1. 10 yaş 2. 11 yaş 3.12 yaş 4. 13 yaş 5. 14 yaş

Gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizine (ANOVA) göre yaş ile siber aylıklık davranışları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p>.05$). Cohen (1988)'e göre etki büyüklüğü ($\eta^2=.098$) farklılığın orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Yaş değişkenine göre farklılığın hangi alt gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-Hoc analizi

gerçekleştirilmiştir. Varyansların homojen dağılması ve gruplar arası kişi sayılarının birbirine yakın ancak eşit olmaması sebebi ile Gabriel testi uygulanmıştır. Gerçekleştirilen Gabriel testi sonuçlarına göre 10 yaş ile 14 yaş arasında, 11 yaş ile 14 yaş arasında, 12 yaş ile 14 yaş arasında ve 13 yaş ile 14 yaş arasında anlamlı ve yüksek düzeyli bir farklılık görülmektedir.

Alanyazında bu bulguları Knight'ın (2017) 141 lisansüstü öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışması desteklemektedir. Çalışmada genç öğrenciler yaşı daha büyük olan öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık davranışı gerçekleştirmişlerdir. Örucü ve Yıldız'ın (2014) üniversitede çalışan 151 personelle yaptığı çalışmada ise genel olarak genç çalışanların yaşı daha yüksek çalışanlara göre daha fazla siber aylaklık davranışı sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca King'in (2007) üniversite çalışanlarıyla gerçekleştirdiği çalışmasında genç personellerin yaşlı personellere göre siber aylaklık davranışının daha fazla olduğu bulgusu tespit edilmiştir. Alanyazında ve araştırmamızda karşılaşılan bu durum, gençlerin yaşı büyük bireylere göre teknolojik etkinliklerde daha aktif olduklarını göstermektedir. Bu durum ise gençlerin teknoloji çağına doğmuş olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu sebeple alanyazında bu konuda daha fazla araştırma yapılmalıdır.

4.2.3.Sınıf Düzeyi

Ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyine göre siber aylaklık davranış düzeyleri arasında farklılaşma olup olmadığını test etmek amacıyla sınıf düzeylerinde normal dağılım gözlenmesi sebebiyle tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Varyansların homojenliği test edilmiş ve Levene testi sonucunda varyansların homojen olmadığı ($p < .05$) gözlenmiştir.

Tablo 15

Sınıf düzeyine göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p*	η^2	Tamhane's T2
Gruplar Arası	9.969		3.323	9.117	.00*	.072	1-4
Gruplar İçi	127.934		.364				2-4
Toplam	137.902	.624					3-4

*p<.05

1. 5.sınıf 2. 6.sınıf 3. 7.sınıf 4. 8.sınıf

Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda ortaokul öğrencilerinin siber aylıklık davranış düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür (p<.05). Cohen'e (1988) göre bu farkın etki büyüklüğünün orta düzeyde ($\eta^2=.072$) olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak adına Post-Hoc analizi gerçekleştirilmiştir. Varyanslar homojen olmadığı ve sınıf düzeyindeki öğrenci sayıları neredeyse birbirine eşit olduğu için Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Tamhane's T2 testi sonucuna göre 5.sınıflarla 8.sınıflar arasında, 6.sınıflarla 8.sınıflar arasında ve 7.sınıflarla 8.sınıflar arasında anlamlı ve orta düzeyde bir farklılaşma görülmüştür.

Bu bulguları Arabacı'nın (2017) 232 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışma desteklemektedir. Çalışmada 1.sınıflar ile 4.sınıflar, 2.sınıflar ile 4.sınıflar arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Lise öğrencilerinin sınıfta siber aylıklık davranışlarını inceleyen Akgün'ün (2020) 819 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmada ise 2.sınıf öğrencileriyle 4.sınıf, 3.sınıf öğrencileriyle 4.sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

4.2.4.Sınıftaki Öğrenci Sayısı

Öğrencilerin siber aylıklık düzeylerinin sınıftaki öğrenci sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla öncelikle normal dağılıma bakılmıştır. Varyansların homojenliğini test etmek amacıyla Levene testi uygulanmış ve varyansların homojen

dağıldığı ($p>.05$) tespit edilmiştir. Siber aylaklık düzeyi ve öğrenci sayıları arasındaki ilişkiyi test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Tablo 16

Sınıftaki öğrenci sayısına göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p*	η^2	Tukey HSD
Gruplar Arası	.020		.010	.026	.975	.00*	1-4
Gruplar İçi	137.882		.392				2-4
Toplam	137.902	.624					3-4

* $p<.05$

1. 0-10 yaş 2. 11-20 yaş 3. 21-30 yaş

Tablo 16'deki tek yönlü varyans analizi incelendiğinde siber aylaklık davranış düzeyi ile sınıftaki öğrenci sayısı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>.05$). Cohen'e (1988) göre etki büyüklüğünün ($\eta^2=.000$) düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Öğrencilerin Gerçekleştirdikleri Siber Aylaklık Etkinlikleri ile İlgili Bulgular

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin gerçekleştirdikleri siber aylaklık etkinlikleri ile ilgili nicel ve nitel analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

4.3.1. Ortaokul Öğrencilerinin En Çok Gerçekleştirdikleri Siber Aylaklık Etkinliklerine İlişkin Nicel Analiz Bulguları

Tablo 17, 355 ortaokul öğrencisinin SAEÖ'de madde bazında en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışlarını göstermektedir.

Tablo 17

SAEÖ madde bazında öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık etkinlikleri

Ölçek	Maddeler	\bar{X}	Ss
İçerik Erişimi	İnternette video izlerim.	3.91	1.25
	İnternette müzik dinlerim.	3.78	1.38
	İhtiyacım olan uygulamaları indiririm.	3.73	1.38
	İnternette müzik indiririm.	3.28	1.53
	İnternette video indiririm.	2.65	1.55
Paylaşım	Arkadaşarımla mesajlaşırim.	3.85	1.29
	Paylaşılan eğlenceli videoları izlerim.	3.55	1.33
	İlgimi çeken paylaşımları beğenirim.	3.17	1.50
	Arkadaşarımla paylaştığı içeriklere bakarım.	3.06	1.37
	Sosyal ağlarda içerik (yazı, fotoğraf, video vb.) paylaşırım.	2.35	1.30
	Paylaşılan fotoğraflarda arkadaşarımla etiketlerim.	2.22	1.35
	Sosyal ağlarda durum güncelleme yapırim.	2.10	1.23
	Arkadaşarımla sosyal ağ sayfalarını incelerim.	2.09	1.26
Oyun/bahis	Paylaşılan fotoğraflara yorum yapırim.	1.86	1.03
	Çevrimiçi oyun oynarımla.	3.05	1.55
	Spor sitelerine girerim.	2.36	1.50
	Bahis sitelerini ziyaret ederim.	1.17	.66
	Bahis oynarımla.	1.17	.72

Tablo 17 (devamı)

SAEÖ madde bazında öğrencilerin en çok gerçekleştirdikleri siber aylaklık etkinlikleri (devamı)

Ölçek Boyutları(ÖB)	Maddeler	\bar{X}	Ss
Alışveriş	Alışveriş sitelerini ziyaret ederim.	2.25	1.30
	Alışveriş sitelerinden alışveriş yaparım.	2.11	1.33
	Açık arttırma sitelerini (Gittigidiyor, e-bay vb.) ziyaret ederim.	1.55	1.03
	İkinci el ilan sitelerini incelerim.	1.46	.91
	Fırsat sitelerini (Grupanya, Bonubon vb.) ziyaret ederim.	1.29	.82
	Bankacılık işlemleri gerçekleştiririm.	1.17	.60
Durum Güncellemesi	İş ilanlarına bakarım.	1.14	.55
	Tweet okurum.	1.86	1.24
	Beğendiğim bir tweeti favorilerime eklerim (Favori).	1.78	1.24
	Çok konuşulan konulara (Trending topics) yorum yaparım.	1.58	1.01
	Tweet yazarım.	1.43	.97
	Beğendiğim bir tweeti yeniden yayınlarım (Retweet).	1.41	.91
SAEÖ Toplam Puan		2.27	.62

Tablo 17 incelendiğinde ders esnasında veya evde ders çalışırken öğrencilerin daha sık sergiledikleri siber aylaklık davranışlarının “içerik erişimi” alt boyutunda olduğu görülmüştür. Siber aylaklık alt boyutları incelendiğinde sırasıyla “içerik erişimi” alt boyutunda *internetten video izleme* (\bar{x} =3.91), *internetten müzik dinleme* (\bar{x} =3.78) ve *uygulama indirme* (\bar{x} =3.73) etkinlikleri, “paylaşım” alt boyutunda *arkadaşlarla*

mesajlaşma ($\bar{x}=3.85$) ve *paylaşılan eğlenceli videoları izleme* ($\bar{x}=3.55$) etkinlikleri olduğu görülmüştür. “Oyun/bahis” alt boyutunda *çevrimiçi oyun oynama* ($\bar{x}=3.05$) etkinliği; “alışveriş” alt boyutunda *alışveriş sitelerini ziyaret etme* ($\bar{x}=2.25$) ve *alışveriş sitelerinden alışveriş yapma* ($\bar{x}=2.11$) etkinliği gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. “Durum güncellemesi” alt boyutunda ise *tweet okuma* ($\bar{x}=1.86$) etkinliği gerçekleştirdikleri görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde de öğrencilerin internete daha çok mesajlaşma, sosyalleşme, iletişim kurma, oyun oynama, müzik dinleme, video izleme gibi aktiviteler için yöneldikleri görülmüştür (Sakarya, Tercan ve Çoklar, 2012; Bağrıaçık Yılmaz, 2017). Ortaokul öğrencilerinin “oyun/bahis” alt boyutunda düşük seviyede siber aylıklık yapmalarının sebebinin yaşları olduğu düşünülmektedir. Oyun/bahis sitelerinin özellikle 18 yaş üstü bireylere açık olmasından dolayı lise ve üniversite öğrencilerinin daha çok bu web sayfalarına yöneldikleri görülmüştür (Özsoy, Gelen, Kardaş, Tabuk, Görün ve Afat, 2014). Ortaokul öğrencilerinin “durum güncellemesi” alt boyutunda en düşük seviyede siber aylıklık yapmalarının sebebinin ise yaşlarından dolayı ilgi duydukları, keyif aldıkları alanların farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.3.2. Ortaokul Öğrencilerinin Gerçekleştirdikleri Siber Aylıklık Etkinliklerine İlişkin Nitel Analiz Bulguları

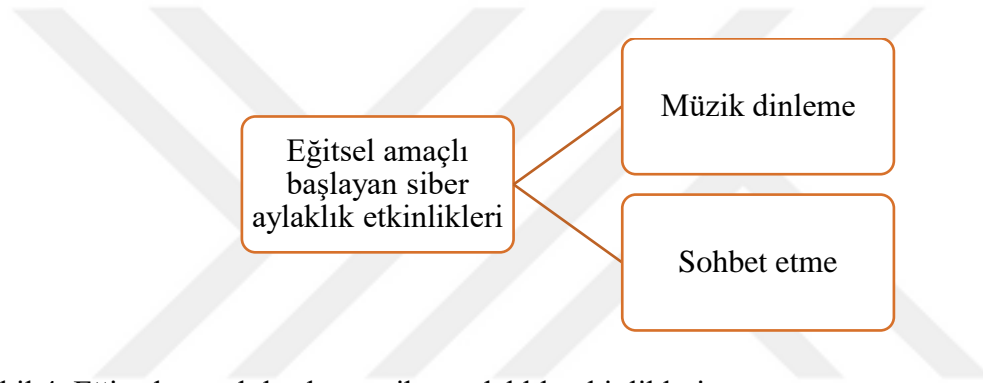
Ortaokul öğrencilerinin ders esnasında ya da ders çalışırken gerçekleştirdikleri teknolojik etkinlikler, öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda üç ana tema altında toplanmıştır (Şekil 3).

Eğitsel amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri	Eğlence amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri	İletişim kurma amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri
<ul style="list-style-type: none"> • Müzik dinleme • Sohbet etme 	<ul style="list-style-type: none"> • Oyun oynama • Video izleme 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal ağlarda gezinme • Oyun oynama

Şekil 3. Ortaokul öğrencilerinin gerçekleştirdikleri siber aylıklık etkinliklerine ilişkin tema ve alt temalar

Şekil 3’te görüldüğü gibi öğrencilerin gerçekleştirdikleri siber aylaklık davranışları “eğitsel amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri”, “eğlence amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri” ve “iletişim amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri” olarak üç ana tema altında toplanmıştır.

Eğitsel amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri kapsamında iki alt tema belirlenmiştir. Bunlar Şekil 4’te verilmiştir.

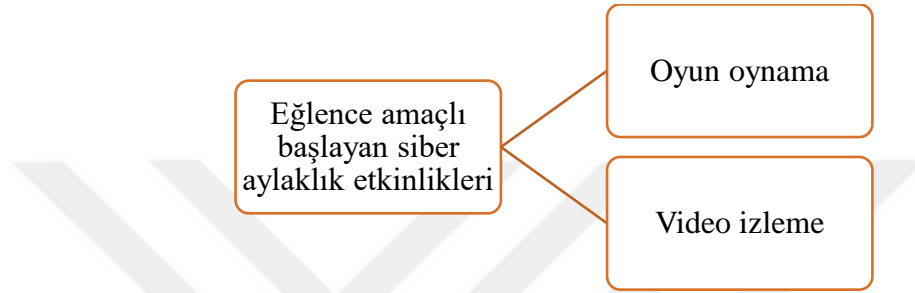
Şekil 4. Eğitsel amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri

Şekil 4’te görüldüğü gibi “eğitsel amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri” ana teması, “müzik dinleme” ve “sohbet etme” olmak üzere iki alt tema altında toplanmıştır.

Öğrenciler daha çok eğitsel amaçlı başlayan siber aylaklık etkinliklerini gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. “Müzik dinleme” alt teması çerçevesinde Necmi, “Araştırma yapmak ya da bazen strese girdiğim zaman müzik açarak rahatlamak için kullanıyorum. ..ya da araştırma videoları için.”(01:35) şeklinde fikrini belirtmiştir. Bazı öğrenciler teknolojiyi “sohbet etme” amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu alt tema ise öğrencilerin ders çalışırken ya da ders sırasında soru sorması, mesajlaşması veya birbirleri ile iletişim kurması şeklinde değerlendirilir. Sevinç bu durumla ilgili “Whatsapp kullanıyorum arkadaşlarımla grubum var. E-twinning falan da şey deyim. Ordan mesajlaşıyoruz.”(02:27) demiştir. Alanyazında da ortaokul öğrencilerinin bir ders ile ilgili araştırma yaparken, bilgi ve haber ararken siber aylaklığa yöneldiğine sıkça rastlanmaktadır

(Seçkin ve Kerse, 2017; Varol ve Yıldırım, 2019). Ortaya çıkan bu bulgu öğrencilerin bilgi kaynaklarının internet olduğunu doğrulamaktadır (Sakarya vd., 2012; TÜİK, 2021).

Eğlence amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri kapsamında iki alt tema belirlenmiştir. Bunlar Şekil 5’te verilmiştir.

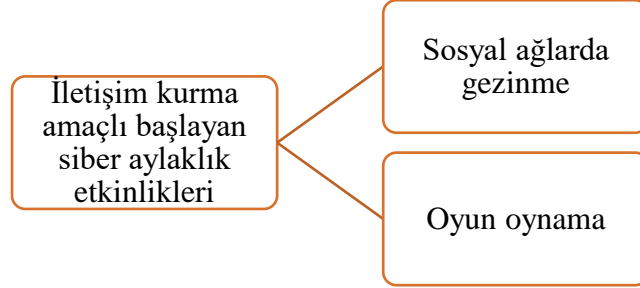

Şekil 5. Eğlence amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri

Öğrencilerin “eğlence amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri “ ana teması altında en çok “oyun oynama” ve “video izleme” amaçlı siber aylıklığa yöneldikleri görülmüştür. “Oyun oynama” alt teması kapsamında Hazal, “İıııııı, bazen benim kendi teknolojik aletim yok. Fakat anne veya velilerimin cihazlarıyla genelde oyun oynamak için kullanıyorum veya da ders yapmak için kullanıyorum onları. İııı, yani ben sitelere girmiyorum fazla, sadece oyun oynuyorum.”(02:07) diyerek gerçekleştirdiği etkinlikten bahsetmiştir. “Video izleme” alt teması kapsamında Sevinç, “Eğlence amaçlı kullanıyorum. Çok güzel hareketler bunlar oluyor. Kırgın çiçekler oluyor bazen.”(02:09) diyerek, Nalan ise “Orada olan videolar dikkatimi çekiyor. Yani onları izlemeyi seviyorum.”(02:48) diyerek siber aylıklığa yönelme amacını belirtmiştir.

Teknoloji kullanımının daha küçük yaş gruplarına (TÜİK, 2021) inmesiyle birlikte, ortaokul öğrencilerinin teknolojik cihaz kullanarak oyun oynama davranışı artmıştır (Yaman, Çıbukçu, Küçükali ve Kabakçı Yurdakul, 2020). Ayrıca öğrencilerin eğitsel amaçlı başlayan siber aylıklık etkinlikleri göz önüne alındığında oyun oynama ve video izleme davranışlarının daha az olduğu alanyazınla desteklenmektedir (Seçkin ve Kerse, 2017).

İletişim kurma amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri kapsamında iki alt tema belirlenmiştir. Bunlar Şekil 6’te verilmiştir.

Şekil 6. İletişim kurma amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri

“İletişim kurma amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleri” ana teması altında ortaokul öğrencileri daha çok “sosyal ağlarda gezinme” ve “oyun oynama” amacıyla siber aylaklığa yöndiklerini belirtmişlerdir. “Sosyal ağlarda gezinme” alt teması öğrencilerin sosyal medya üzerinden iletişim kurma ve mesajlaşmalarını içermektedir. Bu durum ile ilgili Hacer, “...Facebook’a giriyorum. Başka amaçla kullanmıyorum.”(01:58) derken Melih, “... sosyal medyada gezinirim. Başka bi şey yok. Facebook, instagram.”(01:54) şeklinde gerçekleştirdiği etkinliği belirtmiştir. “Oyun oynama” alt teması, öğrencilerin iletişim kurma amacıyla sanal ortamlara girmesini ve oyun oynama eğilimlerini içermektedir. Teknolojiyi oyun oynamak için kullanan öğrencilerden Batuhan “Oyuna giriyorum, oyun oynuyorum. Arkadaşarımla konuşuyorum.”(01:52) şeklinde gerçekleştirdiği etkinliği belirtmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler kapsamında öğrencilerin sosyal medyaya girerek veya akıllı cihazlarını kullanarak sosyalleşmek ve iletişim kurmak için mesajlaştığı görülmüştür. Gelen bir mesaja dayanmadığını ve telefona baktığını da ifade eden Nalan, siber aylaklık davranışına yöneldiğini belirtmiştir. Alanyazına bakıldığında da en çok gerçekleştirilen siber aylaklık davranışlarının sosyal ortamda mesajlaşma ve iletişim kurma olduğu görülmüştür (Altay ve Özerbaş, 2020; Çınar ve Cinisli, 2018).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde öğrencilere verilen görevler, öğrencinin o anki ruh hali, bulunduğu ortam ve sahip oldukları teknolojik cihazlar açısından gerçekleştirdikleri etkinliklerin her çalışmada farklı sonuçlar doğurabileceği görülmüştür. Bu sonuçlar bazen öğrencilerin rahatlamak için yaptıkları etkinlikler olabilir (Wu vd., 2020). Bazen de

öğrenciler mola vermek için siber aylaklık davranışı sergilerler (Rykard, 2020). Günümüz dünyasının en büyük sorunlarından biri olan teknoloji bağımlılığı nedeniyle de bazen öğrenciler siber aylaklık davranışı sergileyebilirler (Yazgan ve Yıldırım, 2020). Bu nedenle öğrencilerle daha fazla görüşmeler gerçekleştirilerek öğrencilerin siber aylaklık etkinlikleri ve bu etkinlikleri hangi sebeplerle gerçekleştirdikleri detaylandırılmalıdır.

4.4. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışını Gerçekleştirdikleri Web Ortamları ile İlgili Bulgular

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranışlarını gerçekleştirdikleri web ortamlarına ilişkin nicel ve nitel analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

4.4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışını Gerçekleştirdikleri Web Ortamlarına İlişkin Nicel Analiz Bulguları

Öğrencilerin ders esnasında ya da ders çalışırken internette yöneldikleri web ortamlarına ilişkin veriler betimsel istatistik ile elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına Tablo 18’de yer verilmiştir.

Tablo 18

Öğrencilerin internette en çok vakit geçirdikleri web ortamları

İnternette Vakit Geçirilen Web Ortamları	f	%
Müzik, Dizi, Film Siteleri	248	69,9
YouTube	218	61,4
Instagram	215	60,6
Oyun Siteleri	194	54,6
TikTok	143	40,3

Tablo 18 (devamı)

Öğrencilerin internette en çok vakit geçirdikleri web ortamları (devamı)

İnternette Vakıt Geçirilen Web Ortamları	f	%
e-Okul	142	40,0
Eğitsel Amaçlı Siteler	100	28,2
Alışveriş Siteleri	67	18,9
Facebook	48	13,5
Twitter	43	12,1
Haber Siteleri	38	10,7
Forum Siteleri	4	1,1

Tablo 18 incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin en çok müzik, dizi ve film sitelerinde (%69,9), YouTube (%61,4) ve Instagram’da (%60,6) vakit geçirdikleri görülmüştür. Bu web ortamlarını oyun siteleri (%54,6), TikTok (%40,3) ve e-okul (%40,0) takip etmektedir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda öğrencilerin en çok sosyal ağlarda vakit geçirdikleri gözlenmiştir.

Teknolojinin hızlı gelişimiyle bireyler iletişim, sosyalleşme ihtiyaçlarını sosyal medya ortamlarında karşılamaktadırlar (Tektaş, 2014). Araştırma sonucumuz ve alanyazındaki çalışmalar da bu durumu desteklemektedir. Alanyazında Tanrıverdi’nin (2017) 527 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerin en çok vakit geçirdikleri platformların “Facebook”, “müzik, dizi, film siteleri” ve “oyun siteleri” olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde farklı yaş gruplarında da en çok tercih edilen web ortamlarının sosyal medya ortamları (Instagram, Twitter, YouTube vb.) olduğu görülmüştür (Bağrıaçık Yılmaz, 2017; Gezgin ve Arslantaş, 2018; Tatlı, 2021; Sert, 2021).

4.4.2.Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarını Gerçekleştirdikleri Web Ortamlarına İlişkin Nitel Analiz Bulguları

Ortaokul öğrencileriyle yapılan görüşmede öğrencilere “Derste ya da ders çalışırken internette en çok hangi siteleri ya da uygulamaları tercih ediyorsun?” sorusu sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda beş ana tema belirlenmiştir (Şekil 7).

Sosyal medya ortamları	Eğitsel içerikli web ortamları	Video web ortamları	Oyun web ortamları	Dijital müzik web ortamları
	<ul style="list-style-type: none">• Ders ile ilgili web sayfaları• Araştırma yapma için web sayfaları			

Şekil 7. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarını Gerçekleştirdikleri Web Ortamlarına İlişkin Tema ve Alt Temalar

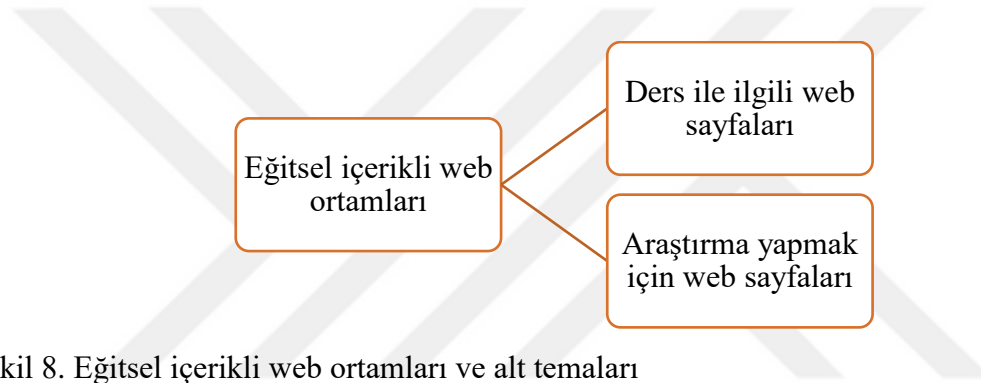
Şekil 7’de görüldüğü gibi siber aylaklığın gerçekleştirildiği web ortamları “sosyal medya ortamları”, “eğitsel içerikli web ortamları (ders ile ilgili web sayfaları, araştırma yapmak için web sayfaları)”, “video web ortamları”, “oyun web ortamları” ve “dijital müzik web ortamları” olmak üzere 5 ana tema altında toplanmıştır.

Yapılan görüşmelerde nicel analiz sonuçlarında olduğu gibi daha çok “sosyal medya ortamları” kapsamında siber aylaklık yapıldığı görülmüştür Bu ana tema kapsamında öğrencilerden Alp, “...Instagram. Facebook, Whatsapp. Ee Snapchat, Twitter... Yani.. Bazı komik videolar falan geliyor, onda eğleniyorum.”(04:01) şeklinde fikrini belirtirken Sevinç, “...Bir sürü siteye giriyorum...Öğretmenim instagrama bakıyorum. Şey bazen uu şey bide whatsapp. Öğretmenim hesabım var ama çok az kullanıyorum.”(05:27) şeklinde siber aylaklık davranışına yöneldiği web sayfalarını belirtmiştir. Emrah ise “Öğretmenim ee yani arkadaşlarımızla birkaç tane grubumuz var bizim köyle alakalı. Eee oradan mesajlaşıyorum, şey yapıyoruz. Fotoğraf falan yolluyorum böyle ee yakın arkadaşlarımla veya akrabalarımla bulduğum zaman, bir yere gittiğim zaman.”(02:22) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Benzer sonuç Özek’in (2018) ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirdiği görüşmelerde de görülmektedir. Öğrencilerin en çok siber aylaklık davranışları gerçekleştirdikleri web

ortamlarından birinin “sosyal medya ortamları” olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucu Şenel ve arkadaşlarının (2019) çalışması da desteklemektedir. Instagram, Twitter, Facebook, TikTok gibi sosyal medya araçları iletişim, etkileşim, gündemi takip etme, fikirleri paylaşma vb. birçok ihtiyacı karşılamaktadır. Bu da sosyal medyanın günlük hayatın ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir (Durak ve Seferoğlu, 2016; Lee, Chen, Li ve Lin, 2015). Bu sebeple gerçekleştirilen siber aylıklık davranışlarının daha çok sosyal medya sayfaları aracılığıyla gerçekleştirildiği düşünülmektedir.

“Eğitsel içerikli web sayfaları” ana teması iki alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalara Şekil 8’de yer verilmiştir.

Şekil 8. Eğitsel içerikli web ortamları ve alt temaları

“Eğitsel içerikli web ortamları” teması “ders ile ilgili web sayfaları” ve “araştırma yapmak için web sayfaları” şeklinde iki alt temadan oluşmaktadır. “Ders ile ilgili web sayfaları” alt teması kapsamında Hacer, “İşteee öğretmenim bir tane ödev programı var ya.. Sitesi, uygulama işte, onu kullanıyorum. Bi.. bidee ortaokul genel konu anlatımını kullanıyorum. İngilizce kelimeler öğreniyorum, onu kullanıyorum, uygulamaları..”(04:42) şeklinde kullandığı web ortamlarını vurgulamıştır. Sevinç ise, “Google. Öğretmenim Google’da nereye giriyorum bilmiyorum. Bir sürü siteye giriyorum, araştırma amaçlı..”(05:04) diyerek web ortamlarını “araştırma yapmak için” kullandığını belirtmiştir. Necmi ise “Çoğunlukla Eba’yı kullanıyorum. Barış Özcan’ı takip ediyorum ara.. şey bilgi almak için. Çoğu youtuberdan yani çoğu içerik üreticisinden daha iyi içerikleri olduğunu düşünüyorum. Ya hem bilgilendirici hem şey..”(03:38) hem ders hem araştırma yapmak için web ortamlarını kullandığını belirtmiştir. Alanyazındaki çalışmalar da öğrencilerin (ortaokul, üniversite vb.) siber aylıklık davranışını eğitsel içerikli web sayfaları ile ilgili araştırma yaparken gerçekleştirdiği görülmüştür (Gülнар ve Ünsal, 2020; Tatlı ve Sadık,

2021). Ek olarak Wu ve arkadaşları (2020) 502 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında siber aylaklık ve akademik performans arasında olumlu bir ilişki bulmuşlardır. Bir öğrenme molası vererek siber aylaklık yapmanın öğrenmeye geri dönmede performansı artırdığı görülmüştür. Setiawan'ın (2019) 212 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmasında ise siber aylaklığın akademik performansa olumlu ya da olumsuz herhangi bir katkısının olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum eğitim ve siber aylaklık ilişkisinin henüz olumlu veya olumsuz yorumlayabilmek adına net sonuçlar vermediğini göstermektedir.

4.5. Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Nedenlerle İlgili Bulgular

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık yapma nedenlerine ilişkin nicel ve nitel analiz sonuçlarına yer verilmektedir.

4.5.1.Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Nedenlere İlişkin Nicel Analiz Bulguları

Tablo 19, 355 ortaokul öğrencisinin Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeğinden elde ettikleri puanlara ilişkin betimsel istatistikleri göstermektedir.

Tablo 19

SANÖ toplam ve alt boyutlarına ilişkin siber aylaklık nedenleri

Ölçek Boyutları (ÖB)	\bar{X}	Ss
Güdülenme	2.09	.85
Yürütücü Kaynaklı Nedenler	2.04	.93
Derse İlişkin Tutum	1.99	.95
SANÖ Toplam Puan	2.04	.77

Tablo 19 incelendiğinde öğrencilerin en yüksek puanı dersin sıkıcı gelmesi, öğrencinin motivasyon sorunu yaşaması gibi davranışlar içeren “güdülenme” ($\bar{x}=2.09$) ve bildiği konuyu tekrar dinlemek istememe, derslerde verilen görevler için yeterli süre verilmemesi gibi davranışlar içeren “yürütücü kaynaklı nedenler” ($\bar{x}=2.04$) alt boyutlarından aldığı görülmektedir. Öğrenciler en düşük puanı derste başarılı olamayacağını düşünme, dersi sevmeme gibi davranışları içeren “derse ilişkin tutum” ($\bar{x}=1.99$) alt boyutunda almışlardır. Ölçeğin toplam puanına ait aritmetik ortalamanın $\bar{x}=2.04$ olduğu ve öğrencilerin siber aylıklık yapmasına sebep olan davranışların en çok “güdülenme” ve “yürütücü kaynaklı sebepler” olduğu görülmüştür.

Tablo 20
SANÖ madde bazında siber aylıklık nedenleri

Ölçek Boyutları (ÖB)	Maddeler	\bar{X}	Ss
Güdülenme	Ders esnasında motivasyon sorunu yaşıyorum.	2.41	1.29
	Ders sıkıcı geliyor.	2.30	1.26
	Derse konsantre olamıyorum.	2.28	1.25
	Laboratuvar ortamı sıkıcı geliyor.	1.39	.89
Yürütücü Kaynaklı Nedenler	Bildiğim bir konuyu tekrar dinlemek istemiyorum.	2.30	1.42
	Derslerde verilen görevler için yeterli süre verilmiyor.	2.10	1.34
	Derste tek yönlü iletişimin olması (sadece hoca konuşuyor) bana göre değil.	2.00	1.42
	Ders hocasını sevmiyorum.	1.76	1.24
Derse İlişkin Tutum	Derste başarılı olamayacağımı düşünüyorum.	2.42	1.40
	Dersi sevmiyorum.	1.86	1.19
	Dersin bana yararı olmayacağını düşünüyorum.	1.71	1.21
SANÖ Toplam Puan		2.04	.77

Tablo 20 incelendiğinde ders sırasında ya da evde ders çalışırken öğrencileri siber aylaklığa iten nedenlerin daha çok “güdülenme” alt boyutunda *ders esnasında motivasyon sorunu yaşamaları* ($\bar{x}=2.41$) ve *dersin sıkıcı gelmesi* ($\bar{x}=2.30$) olduğu görülmüştür. “Yürütücü kaynaklı nedenler” alt boyutunda *bilinen bir konunun tekrar dinlenilmek istenmemesi* ($\bar{x}=2.30$) ve *derlerde verilen görevler için yeterli süre verilmemesi* ($\bar{x}=2.10$) olduğu tespit edilmiştir. “Derse ilişkin tutum” alt boyutunda *derste başarılı olamayacağını düşünme* ($\bar{x}=2.42$) olduğu görülmüştür.

Alanyazın incelendiğinde araştırma bulguları Ergün ve Altun’un (2012) 10 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışma ile benzer sonuçlar göstermektedir. Tema ve alt temalar kapsamında farklılık gösteren bu çalışmada öğrenciler en çok “motivasyon”, “ortam”, “ders öğretmeni” bağlamında siber aylaklık yaptıklarını belirtmişlerdir. “Motivasyon” teması altında öğrenciler en çok *her iki işi aynı anda yürütebileceğini düşünme, motivasyon sorunu, psikolojik* gibi alt sebepleri göstermişlerdir. “Ortam (çevre)” teması altında öğrenciler, *laboratuvar ortamı, arkadaşlara özenme kaynaklı* siber aylaklık yaptıklarını belirtmişlerdir. “Ders öğretmeni” teması altında ise öğrenciler *hocayı sevmeme, derste tek yönlü iletişimin olması* sebebiyle siber aylaklık yaptıklarını belirtmişlerdir.

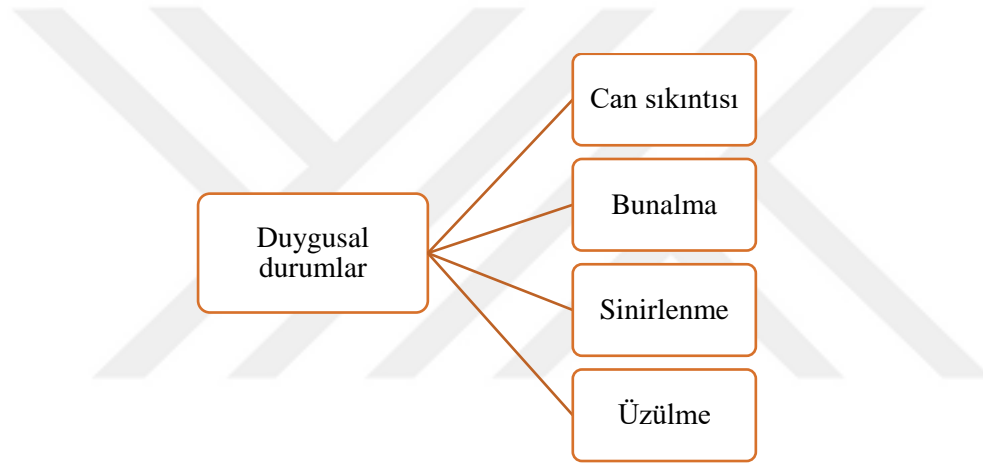
4.5.2.Ortaokul Öğrencilerini Siber Aylaklığa İten Nedenlere İlişkin Nitel Analiz Bulguları

Ortaokul öğrencilerinin ders esnasında ya da ders çalışırken başka web sayfalarına ya da teknolojik cihazlara yönelmelerinin nedenine ilişkin yapılan nitel görüşmeler sonucu “siber aylaklığa iten sebepler” teması belirlenmiştir. Bu ana temaya bağlı “duygusal durumlar”, “bağımlı olma durumu” ve “eğlenceli vakit geçirme isteği” olarak dört tema ve alt temalar ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sorusuna ilişkin tema ve alt temalar Şekil 9’da sunulmuştur.

Duygusal durumlar	Bağımlı olma durumu	Eğlenceli vakit geçirme isteği
<ul style="list-style-type: none"> •Can sıkıntısı •Bunalma •Sinirlenme •Üzülme 	<ul style="list-style-type: none"> •Cihazlara gelen bildirimler ve reklamlar 	

Şekil 9. Ortaokul öğrencilerini siber aylıklığa iten sebeplere ilişkin tema ve alt temalar

“Duygusal durumlar” ana teması dört alt temaya ayrılmıştır. Bu alt temalara Şekil 10’da yer verilmiştir.

Şekil 10. Duygusal durumlar ve alt temaları

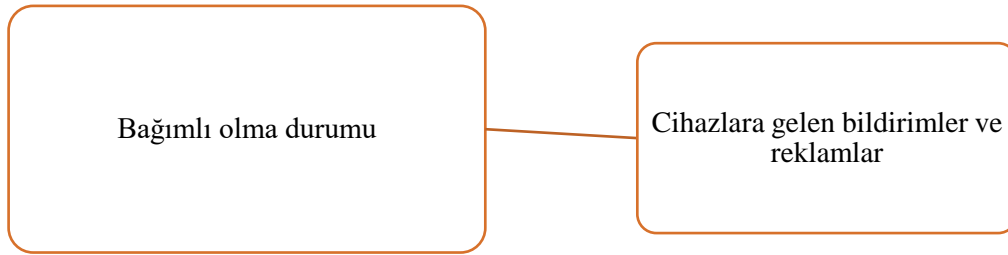
Ortaokul öğrencilerini ders esnasında ya da ders çalışırken siber aylıklığa iten en büyük sebebin “duygusal durumlar” olduğu tespit edilmiştir. Duygusal durumlar ana temasını “can sıkıntısı”, “bunalma”, “sinirlenme” ve “üzülme” alt temaları takip etmektedir. Bu ana tema altında en çok gerçekleştirilen siber aylıklık nedeni “can sıkıntısı” alt temasıdır. Bu durum ile ilgili Ferit, “... mesela on dakika ders çalıştım, canım sıkılıyo. Bakıyorum canım sıkılmış, Tiktok’a girmek istiyorum... Sonra giriyorum, izliyorum falan..Hatta he.. hiç ordan çıkmak istemiyorum da işte..”(04:41) şeklinde fikrini belirtirken Ayşegül ise, “Bence daha çok olanları öğrenmek için. Bide canım sıkılınca zaman geçirmek için falan.”(04:40) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Öğrencilerin siber aylıklık yapmalarının bir diğer alt sebebi olan “bunalma” durumu ise ders çalışırken öğrencilerin dersten bunalmaları sonucu teknolojiye yönelmelerini ve

oradan ayrılamama durumlarını içermektedir. Bu durum ile ilgili Muhammet, “*Ders çalışırken uı hocam bazen mesela instagram, sosyal medyada instagramı, telefonu kapatıyorum koyuyorum ama bazen açık tutuyorum. Mesaj geliyor. Bazen bakıyorum bazen bakmıyorum. Dersten yani bunalıyorum bi süre sonra. Arada başka şeyler görmek istiyorum. Bakıyorum...*”(05:10) şeklinde görüşünü dile getirirken Melek, “*Bunaldım o kadar soru çözmekten. Bunalıyorum artık. O yüzden giriyorum arada.*”(05:26) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öğrenciler “sinirlenme” ve “üzülme” durumlarında teknolojiye yönelme ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir. Bununla ilgili Murat “*Bazen sinir oluyorum birine. O zaman sinirlendiğim zaman bir yerden (öğrenci burada internetten bahsediyor.) çıkmak istemem....Mesela bir arkadaşımınla kavga ettiğim zaman canım sı.. her... hiç bi şey istemez. Hala oyun oynamak isterim. ..Üzgünlüğümü onunla atıyorum. Öyle bir şey olduğu zaman aklımdan gidiyor hepsi. Ondan sonra ertesi gün kavga ettiğim arkadaşımınla barışıyorum.*”(04:45) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık yapma nedenlerinden ikincisi olarak cihazlara ya da teknolojiye bağımlı olma durumları olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 11. Bağımlı olma durumu ve alt temaları

Şekil 11’de görüldüğü gibi bağımlı olma durumu ana teması “cihazlara gelen bildirimler ve reklamlar” alt temasından oluşmaktadır. “Bağımlı olma durumu” öğrencilerin kendilerini teknolojik cihazdan ayıramama durumunu göstermektedir. Ferit bu durumu “*...bazen derste de oluyordu eskiden. Mes... sabah uyanıyorum telefonla oynuyorum. Farkında olmadan telefona dalıyorum. Mesela daha yemek yeme.. ev.. eve gelince yemek yiyeceğim. Yemek yemedem bakıyorum annem daha yemek falan yapmamış. Bekliyorum*

yemek yapmasını. Beklerken bir bakıyorum elde telefon, ders çalışacaktım diyorum. Telefon oluyor.”(07:11) şeklinde belirtirken Melih ise bu durumu “Kendimi kap.. oyuna kaptırmiş hissediyorum. Telefona... Hiçbir şey duymuyorum. Dersim varken sıkılıyorum sonra telefona bakıyorum. Bakarken de ders şeyi yapmıyorum, kalıyorum..”(03:52) şeklinde durumlarını dile getirmişlerdir.

“Cihazlara gelen bildirimler ve reklamlar”ın öğrencilerin ders çalışırken dikkatini dağıttığı ve teknolojik cihaza bakmalarına sebep olduğu görülmüştür. Bu konuda Nazan, “Mesela whatsaptan bir tane arkadaşım bir mesaj atıyo. Direk mesaja bakıyorum, ders bi kenara oluyo, arkadaşım ile mesajlaşıyorum. Ya da bildirim geliyor, oraya giriyorum...bildirimler etkiliyo...Youtubeden mesela bildirim geliyor. Direk girip izliyorum ve yarım saatim orada geçiyo. Ama bildirim gelmeyince sıkıntı olmuyo.”(04:56) şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Yiğit ise “Bir mesaj geliyo, mesaja bakayım diyorum.. Ordan geliyo..bir anda farkında olmadan oluyo.”(04:05) şeklinde fikrini belirtmiştir. Arkadaşlarından gelen mesaj bildirimlerine kayıtsız kalamadığını belirten Sevinç, “Bağımlılık galiba. Öğretmenim .. bana göre.. arkadaşlarım falan mesajlaşıyor işte. Onlara katılıyorum, öyle..”(06:18) şeklinde ifade etmiştir.

Siber aylaklığa neden olduğu belirtilen “duygusal durumlar” ve “bağımlı olma durumu” temalarına alanyazında farklı isimlendirmelerle rastlanmaktadır. Ortaya koyduğumuz bulguları Gezgin ve Sarsar’ın (2020) 55 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışması destekler niteliktedir. Gezgin ve Sarsar (2020) öğrencilerin siber aylaklık yapma nedenlerini incelemiş ve siber aylaklığın nedenlerinden birinin **ruhsal (psikolojik) durumlar** olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada siber aylaklığa neden olan ruhsal (psikolojik) sebeplerin, öğrencilerin bağımlı olma durumları, gelişmeleri kaçırmaktan korkmaları, yenilikleri takip etme isteği gibi sebepler olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Güngör’ün (2021) öğretmen adaylarıyla yaptığı görüşmede öğrencilerin **can sıkıntısı, bağımlılık, cihaza gelen bildirimlere bakma** gibi sebeplerden dolayı siber aylaklığa yöneldiklerini belirtmişlerdir. Bu durum bireylerin teknolojiyle arasındaki bağın ne kadar güçlendiğini göstermektedir. Psikolojik olarak içinde bulunulan durumlar öğrencileri siber aylaklığa yönlendirmektedir. Bu kapsamda ortaokul öğrencilerinin psikolojisi ve siber aylaklık ile ilişkisi üzerine araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğrencileri siber aylaklığa yönlendiren sebeplerden bir diğeri ise “eğlenceli vakit geçirme isteği”dir. Bu durumu Mehmet, “Yani hocam şey benim aslında Pes’i indirme

sebeğim İbrahim Oviç adlı bi oyuncu vardı. Onu bulmak. Onu da bulamadım. Sonradan eğlenceli gelmeye başladı. Bende oynadım.”(02:26) şeklinde belirtirken Necmi, “Çoğu zaman eğlenceli şeyler, eğlenceli içerikler görmek için giriyorum.”(04:57) şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. Benzer şekilde Sarhangpour, Baezzat ve Akbari (2018) eğlenme ihtiyacı ile siber aylıklık arasında bir ilişki gözlemlemiştir. Çalışma sonuçları, araştırma sonuçlarımızla paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin duygusal ve ruhsal durumları, ders ile ilgili durumları (dersi sevmeme, bildiği konuyu tekrarlamak istememe vb.), kişisel sebepleri siber aylıklık nedenlerini değiştirmektedir. Bu durumlar öğrencinin siber aylıklık gerçekleştirme süresini bazen artırmakta bazen de kontrollü kullanımını sağlamaktadır.

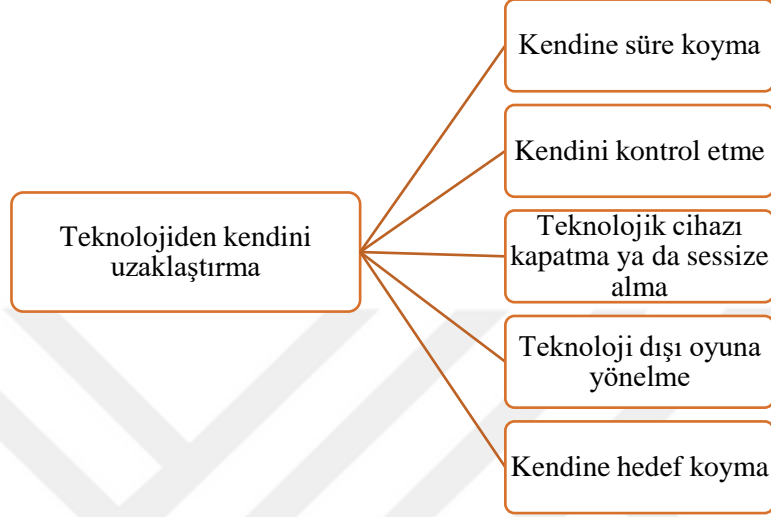
4.6. Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylıklık Davranışından Kaçınması İçin Alınabilecek Önlemlerle İlgili Öğrenci Görüşleri

Ortaokul öğrencilerinin siber aylıklıktan kaçınmak için alabilecekleri önlemler, öğrenciler ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda temalar şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsamda “teknolojiden kendini uzaklaştırma” ve “ebeveyn kontrolü” şeklinde iki tema ve alt temaları belirlenmiştir. Bu araştırma sorusuna ilişkin tema ve alt temalar Şekil 12’de verilmiştir.

Teknolojiden kendini uzaklaştırma	Ebeveyn kontrolü
<ul style="list-style-type: none">•Kendine süre koyma•Kendini kontrol etme•Teknolojik cihazı kapatma ya da sessize alma•Cihaza alarm kurma•Teknoloji dışı oyuna yönelme•Kendine hedef koyma	<ul style="list-style-type: none">•Süre uyarısı•Cihaza çocuk güvenliği koyma•Yetişkin kontrolünde cihaz kullanımı

Şekil 12. Ortaokul öğrencilerinin siber aylıklıktan kaçınması için alınabilecek önlemlere ilişkin tema ve alt temalar

Öğrencilerin siber aylıklık davranışından kaçınmak için alabileceği önlemlerle ilgili ilk tema “teknolojiden kendini uzaklaştırmadır”. Şekil 13’de görüldüğü gibi bu ana tema altında altı alt tema yer almaktadır.

Şekil 13. Teknolojiden kendini uzaklaştırma ve alt temaları

Ortaokul öğrencileri siber aylıklık davranışından kaçınmak için alınabilecek önlemlerden en çok “teknolojiden kendini uzaklaştırma” davranışının etkili olacağını düşünmüşlerdir. Bu ana tema altında “kendine süre koyma”, “kendini kontrol etme”, “teknolojik cihazı kapatma ya da sessize alma”, “cihaza alarm kurma”, “teknoloji dışı oyuna yönelme” ve “kendine hedef koyma” gibi alt temalar belirlenmiştir.

“Kendine süre koyma” alt teması kapsamında Nur, “*Mesela benim yaptığım şey biz üç kardeş olduğumuz için evde de bir telefon var. Ve onla sadece hepimiz bir saat bakıyoruz. O bir saat içinde onlar bakarken ben o telefonla yapacaklarımı bir kağıda yazıyorum, listeliyorum. Onu sonra, onları kaç dakika yapacaksam yanına da yazıyorum. Bir saat boyunca onları yapmaya çalışıyorum.*”(08:03) şeklinde düşüncelerini belirtirken İlknur, “*İstedikleri kadar zaman geçirmesinler öğretmenim, küçük.. Öğretmenim o zaman her şeyi internette yaparlar, kolayına kaçarlar diye düşünüyorum. Eee öğretmenim mesela uı bir saat olabilir ders için. Ders için, başka şey için başka olabilir. İı onun için yarım saat veya bir saat en fazla..*”(07:14) şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Mehmet ise “*Öğretmenim şey internette gördüğüm bir sistem var. Mesela 25 dakika Tonguçtan bir video izleyebilirler. Bir yir... beş dakika mola verdikten sonra 25 dakika da test çözebilirler internet sitelerinden.*

Ondan sonra diğer beş dakika dinlenişten sonra da diğer 25 dakika iq (öğrenci burada zeka testlerinden bahsetmektedir.) testleri ve öğretici mesela bulmaca gibi şeyler yapabilirler öğretmenim.”(07:22) şeklinde fikirlerini belirtmiştir.

Öğrenciler siber aylaklıktan kaçınmak için önemli olan bir diğer alt temanın “kendini kontrol etme” olduğunu düşünmüşlerdir. Bu durum ile ilgili Yiğit, “*Yani telefonu kapatmalarını ya da başka bir odaya atmalarını.. Başkaları.. onun da sözüne uymazlar. Eee telefonu bırak deyince bırakmazlar. ..kendilerini anlayabilmeliler.”(04:28) şeklinde fikirlerini belirtmiştir. Nalan, “Bence teknolojiden uzak artık durmaları gerekiyor bence. Artık kullanabilirler ama bilinçli olur. Eee kendilerine bir saat belirlemeliler. Hani teknolojik aletleri kullanacakları saatte onu kullansınlar. Onları kullanmayacakları saatte ye.. ee görevlerini yerine getirsinler. Ödevlerini yapsınlar.”(05:40) şeklinde fikirlerini belirtmiştir.*

Öğrencilerden bazıları teknolojik cihazın ortamda bulunmasının ya da sesinin açık olmasının dikkatlerini dağıttığını belirtmişlerdir. “Teknolojik cihazı kapatma ya da sessize alma” alt teması kapsamında Nazan, “*Mesela kendimden yola çıktığımda telefonu sessize almak ya da kapatmak gerek. Çünkü bildirim gelince direk telefona yöneliyosun. Ya da telefonu ailene vermen gerek ki sen onla hiç irtibat etme. İşte telefonu olduğu... telefon tablet bilgisayar olduğu ortamdan çıkartıp.. çıkartıp işte odanı falan toplaman gerekir ki odaklanabilirsin falan. Hani telefon ortamdan kal.. kalkacak yani. Yoksa dikkatin oraya gidiyo.”(06:03) şeklinde düşüncelerini dile getirirken Işıl ise “*Telefonu ya da bilgisayarlarını kapatsınlar. Öyle kendilerine zaman ayırsınlar.”(05:15) şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.**

Öğrenciler “teknolojik cihazlara alarm kurma”nın da siber aylaklığı önlemede işe yarayabilecek durumlardan olduğunu düşünmüşlerdir. Bu kapsamda Necmi, “*Kendileri.. kendilerini vakitleyebilirler aslında yani küçük olsalar da yani şeyleri ona yeter.. beyinleri. Yani kendilerini vakitleyebilirler bence ya da başka uygulama kullanarak kendilerine süre tutabilirler. Mesela alarm. Alarm kurarak belli bir vakit geçtikten sonra alarm çalar bırakırlar.”(06:19) diyerek bu konudaki fikirlerini belirtmiştir.*

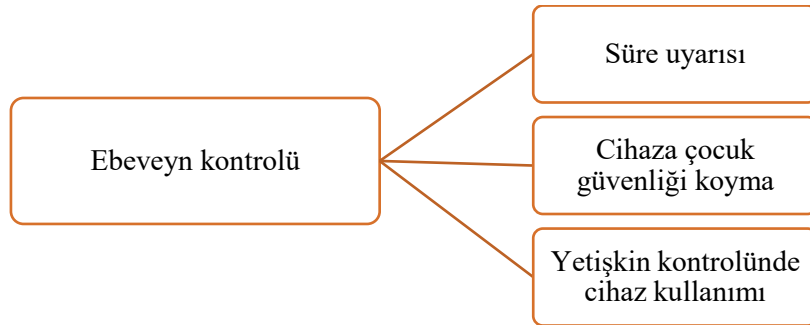
Bazı öğrenciler teknolojik cihazlarla oynanan oyunlar yerine, teknoloji dışı oyunlara yönelerek de cihazlardan uzak durulabileceğini belirtmişlerdir. “Teknoloji dışı oyuna yönelme” alt teması altında Hacer, “*Mesela bir saat iki saat telefona bakacaklarına yarım*

dakika saat yarım saat oynayabilirler. İşte yani pek de telefonda zararlı bi şey. Teknoloji insanın gözünü başını, gözünü, sırt ağrısına neden oluyor. İşte o yüzden pek de oynamasınlar. Dışarda .. kafasını başka oyunlara sokarım. Dışarda da oynatırım.”(07:46) şeklinde fikrini belirtirken Naci ise “*Ders dışı.. ders dışı akıl..immm öğretici oyunlar satranç, dama gibi.. onu tavsiye ederim. ...çok fazla derse düşmemeleri lazım.”(04:15)* şeklinde fikrini belirtmiştir. Ahmet ise, “*Şey kardeş abi varsa onlarla vakit geçirmelerini. Ben geçen şey böyle ders çalıştıktan sonra hafta sonuydu böyle kardeşimle vakit geçirmiştin.”(07:53)* şeklinde fikrini dile getirmiştir.

Bir diğer alt tema ise “kendine hedef koyma”dır. Öğrenciler kendilerine hedef koyduklarında teknolojiden uzak durulabileceğini belirtmişlerdir. Melek bu durumu “*Hedefleri olmalı bence. Bi hedefin vardır o hedef için işte vakit ayırman gerekir. O vakti boşa harcamamak için.”(06:17)* şeklinde ifade etmiştir.

Bu tema bağlamında öğrenciler en çok ***kendine süre koyma, kendini kontrol etme, alarm kurma, cihazı kapatma ya da sessize alma, kendine hedef koyma*** gibi önlemlerin etkili olacağını belirtmişlerdir. Alanyazındaki benzer çalışmalardan olan Bağrıaçık Yılmaz (2017) lisansüstü eğitim alan 168 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerden aldığı görüşlere göre siber aylıklık önlemlerini iki tema altında toplamıştır. “Kaçınma” ve “öz kontrol” temalarına sahip olan önlemlerin detayları incelendiğinde öğrencilerin daha çok ***kendine ödül-ceza sistemi oluşturma, hesabı-telefonu kapatma, kendine kural koyma, kendini kontrol etmeye çalışma, paylaşımda bulunmama, interneti kapatma*** gibi önlemlere yöneldikleri görülmüştür.

Öğrencilerin siber aylıklık davranışından kaçınmak için alabileceği önlemlerle ilgili ikinci tema “ebeveyn kontrolü”dür. Şekil 14’de görüldüğü gibi bu ana tema altında üç alt tema yer almaktadır.

Şekil 14. Ebeveyn kontrolü ve alt temaları

Ortaokul öğrencileri siber aylaklıktan kaçınmak için alınabilecek önlemlerden ikinci ana temanın “ebeveyn kontrolü” davranışı olacağını düşünmüşlerdir. Bu kapsamda Muhammet “..bazen de mesela onlar ders çalışırken annesi kontrol etsin arada bakıyor mu bakmıyor mu diye.”(06:57) şeklinde fikrini belirtirken Alp, “Yani uu yani dersin yeri ayrı oyunun yeri ayrı. Bi yani bi zaman belirlemeleri lazım aileleri falan.”(05:33) gibi yorumlarda bulunmuşlardır. Bu ana tema kapsamında “süre uyarısı”, “cihaza çocuk güvenliği koyma” ve “yetişkin kontrolünde cihaz kullanımı” gibi alt temalara ulaşılmıştır.

Öğrenciler ebeveynlerin en çok “süre uyarısı” yapması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu durumu değerlendiren Necmi, “Ya aile..aileleri mesela haber vermeleri. Örneğin işte anne ya da baba beni şu kadar süre geçtikten sonra uyarın, burdan çıkayım falan.”(06:00) şeklinde fikrini belirtirken Remzi ise, “Eee yarım saat bir saat oynamaları.. ee aileleri saat falan koysun.”(04:52) şeklinde fikirlerini belirtmiştir.

Bir başka ebeveyn kontrolü olarak “cihaza çocuk güvenliği koyma” fikri sunulmuştur. Bu durumla ilgili Sevinç, “Iı benim arkadaşım vardı. Arkadaşımın ailesi telefona çocuk güvenliği ile ilgili bi şey vardı. Onu kullanıp arkadaşımın saatlerine girip çıkıyorlardı. O saatlerde giremiyordu yasak şeylerine. Bence ailelerine bunlardan yapabilir aileleri.”(07:16) şeklinde fikrini belirtmiştir. Murat, “Ee bazı siteleri aileleri yasaklayabilirler, kısıtlayabilirler.”(06:02) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Bazı öğrenciler siber aylaklıktan uzak durmak için “yetişkin kontrolünde cihaz kullanımı” fikrini doğru bulmuşlardır. Mustafa, “Iıu yani bir şeye bakarken yanlarında bir insan, bir büyük olsun..”(05:09) şeklinde fikrini belirtmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklıktan kaçınmak için alınabilecek önlemlerle ilgili fikirleri alanyazına ve ailelere katkı sağlamaktadır. Öğrenciler aslında kendilerini bireysel olarak ve ailelerinin de desteği aracılığıyla nasıl siber aylaklık davranışından uzaklaştırabileceklerinin yollarını bu soru kapsamında belirtmişlerdir. Siber aylaklık kapsamında aileler ve öğretmenlerle de yapılacak görüşmelerle, alınabilecek önlemler farklı açılardan incelenebilir. Bu sayede öğrencileri siber aylaklıktan uzak tutabilir, bilinçli ve kontrollü internet kullanımı gerçekleştirmelerini sağlayabiliriz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın amacı ve yöntemi özetlenmiştir. Ayrıca çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak uygulamaya ve gerçekleştirilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin siber aylıklık davranış düzeyleri, öğrencilerin demografik özelliklerinin siber aylıklık davranışlarıyla ilişkisi incelenmiş, en çok gerçekleştirdikleri siber aylıklık etkinlikleri, kullandıkları web ortamları, öğrencilerin siber aylıklık yapma nedenleri ve siber aylıklık davranışına yönelik alınabilecek önlemler araştırılmıştır.

Genel ortalamaya bakıldığında ortaokul öğrencilerinin düşük düzeyde siber aylıklığa sahip oldukları görülmüştür. Gerçekleştirilen ölçeğin alt boyutları olan içerik erişimi ve paylaşım temalarında orta düzeyde, diğer üç alt boyut olan alışveriş, oyun/bahis ve durum güncellemesi temalarında düşük düzeyde siber aylıklık yaptıkları belirlenmiştir. Bu durum çerçevesinde ortaokul öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, düşük düzeyde siber aylıklık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı gruplardan 5.sınıf öğrencilerinin küçük yaş aralığında yer almasının siber aylıklık ortalamasını etkilediği görülmektedir. Daha büyük bir örneklem ile ortaokul öğrencilerinin siber aylıklık sonuçları karşılaştırılabilir. Ayrıca devlet ortaokullarının yanı sıra özel ortaokullarla da benzer çalışmalar gerçekleştirilebilir. Özel ortaokullardaki teknolojik imkânların öğrencilerin siber aylıklık düzeyini nasıl etkilediği incelenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin siber aylıklık davranışları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre anlamlı ve yüksek derecede siber aylıklık yaptığı belirlenmiştir. Bu durum, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre internette daha fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir. Erkek öğrencilerle yapılan görüşmeler artırılarak sebep ve sonuçlar değerlendirilebilir. Ayrıca farklı yaş gruplarındaki öğrencilerle çalışmalar gerçekleştirilerek kız ve erkek öğrencilerin siber aylıklık durumları incelenebilir. Öğrencilere bilinçli internet kullanımı konusunda eğitimler verilerek erkek öğrencilerin siber

aylaklık durumlarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenebilir. Öğrencilerin siber aylaklık davranışları yaşa göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 14 yaşındaki öğrencilerinin 10, 11, 12 ve 13 yaşındaki öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık yaptığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bulguya göre büyük yaş grubundaki öğrenciler küçük yaş grubundaki öğrencilere göre daha fazla siber aylaklık yapmışlardır. Bu bulgu ile ergenlik çağına yakın ya da ergenliğe girmiş öğrencilerin teknolojiyle ve internetle daha aktif bir ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ortaokul öğrencilerinin ergenliğe girme durumları göz önüne alınarak siber aylaklık aktivitelerinin incelendiği çalışmaların yapılması, küçük yaş grubundaki (8-14 yaş) öğrencilerin siber aylaklık davranışlarıyla ilişkili olma ve olmama durumunu açıklayabilir. Ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre siber aylaklık davranışları incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 8.sınıf öğrencilerinin 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha fazla siber aylaklık yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin, sınıf mevcuduna göre siber aylaklık düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır. Bu durum ile öğrencilerin siber aylaklık davranışlarının sınıftaki öğrenci sayısı ile ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşmaktayız. Bu araştırma sonucu, araştırmada sadece devlet okulları ile çalışılmış olmasından kaynaklı olabilir. Devlet okullarındaki sınırlı teknolojik imkânlar ile öğrenci, sınıftaki öğrenci sayısından bağımsız olarak siber aylaklığa yönelmemiş olabilir. Teknolojik imkâna sahip devlet okulları ya da özel okullarla benzer çalışmalar gerçekleştirilerek “sınıftaki öğrenci sayısı” değişkeninin siber aylaklık düzeyi sonucunu etkileyip etkilemediği tekrar incelenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin en çok gerçekleştirdiği siber aylaklık etkinlikleri SAEÖ kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda en çok “içerik erişimi” ve “paylaşım” alt boyutlarında öğrencilerin siber aylaklık yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır. En az ise “oyun/bahis”, “alışveriş” ve “durum güncellemesi” alt boyutlarında siber aylaklık yaptıkları bulunmuştur. İçerik erişimi alt boyutunda “internetten video izleme”, “internetten müzik dinleme”, “ihtiyacı olan uygulamaları indirme”; paylaşım alt boyutunda “arkadaşlarla mesajlaşma”, “paylaşılan eğlenceli videoları izleme” etkinliğini gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Bu bulgular çerçevesinde ortaokul öğrencilerinin iletişim, sosyalleşme ve kişisel ihtiyaca yönelik siber aylaklık davranışlarına yöneldikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Ortaokul öğrencilerinin içerik erişimi ve paylaşımaya yönelip, bahis, alışveriş, durum güncellemesine yönelmemeleri yaş seviyeleri ile ilgili olabilir. Bu sebeple lise ve üniversite

öğrencileri ile aynı ölçek kullanılarak araştırmalar gerçekleştirilmelidir. Öğrencilere “Ders dışındaki teknoloji kullanımını ya da internetteki aktivitelerini nasıl değerlendirirsin?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerden gelen bilgiler doğrultusunda eğitsel amaçlı, eğlence amaçlı ve iletişim amaçlı başlayıp siber aylaklığa dđnüşen aktiviteler gerçekleştirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin en çok ders ile ilgili bir araştırma yaparken müzik dinleme ve sohbet etme davranışıyla siber aylaklığa yđneldięi sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç kapsamında öğrencilerin ders çalışırken ne hissettikleri, hangi duyguları yaşadıkları ve teknolojiye nasıl yđneldikleri ile ilgili araştırmalar yapılabilir. Öğrencilerin ikinci olarak en çok gerçekleştirdiklerini belirttikleri tema eğlence amaçlı başlayan siber aylaklık etkinlikleridir. Bu tema kapsamında öğrenciler oyun oynama ve video izleme alt temalarını daha fazla belirtmişlerdir. Öğrencilerle yapılacak oyun etkinlikleri, sokak oyunları çalışmaları, sosyal ve sanatsal etkinlikler ile öğrencilerin teknolojiden uzaklaşma durumları yeni bir araştırma ile incelenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranışını gerçekleştirirken en çok vakit geçirdikleri web ortamlarına ilişkin nicel analiz bulguları incelenmiştir. Bu bulgular çerçevesinde öğrencilerin en çok sosyal ağlara ve eğitim sitelerine yđneldikleri görđlmüřtür. Öğrenciler sosyal ağlarda en çok müzik, dizi ve film sitelerine, YouTube, Instagram, oyun siteleri ve TikTok’a yđnelmiřlerdir. Eğitim sitelerinde ise en çok e-okula yđneldikleri belirlenmiştir. Bu durum ile “öğrencilerin sosyal ağlara neden yđneldikleri” sorusu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Gerçekleştirilen görüşmede öğrencilere “Derste ya da ders çalışırken en çok hangi siteleri ya da uygulamaları tercih ediyorsun?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar incelendiğinde en çok “sosyal medya ortamları” temasına ulaşılmıştır. Bu tema kapsamında öğrencilerin eğlenmek, iletişim kurmak, vakit geçirmek gibi amaçlarla sosyal medyaya yđneldikleri belirlenmiştir. Bu bulgular öğrencilerin sosyal medyada daha çok vakit geçirdiği sonucunu vermektedir. Ayrıca sosyal medyada etkileşim ve iletişim olması, gündemden haberdar olmak, eğlenceli içerikleri izlemek ve paylaşmak, ders ile ilgili içerikler bulmak adına birçok avantaj sağlamaktadır. Bu sebeple öğrencilerin sosyal medyaya daha çok yđneldikleri düşünölmektedir. Bu kapsamda sosyal medyanın ders ile ilişkisinin güçlendirildiği çalışmalar ya da aktiviteler gerçekleştirilerek sonuçları incelenebilir. Ayrıca sosyal medyanın günümüzdeki yeri ve içeriği detaylı analiz edilerek öğrenciler için daha faydalı hale nasıl getirilebileceği araştırılabilir. Ek olarak öğrencilere sosyal medya kullanımını ve

olası zararlardan korunma konularında eğitimler verilebilir. Bu eğitimlerin öğrencilerin bakış açısını ne kadar etkilediği öncesi ve sonrası çalışmalarıyla incelenebilir.

Ortaokul öğrencilerinin siber aylıklık yapma nedenleri SANÖ kapsamında incelenmiştir. Ölçek sonuçlarına göre öğrencilerin daha çok “güdülenme” ve “yürütücü kaynaklı nedenler” kapsamında siber aylıklık yaptıkları tespit edilmiştir. Ölçekte belirtilen bu başlıklar çerçevesinde “öğrenciler en çok ders esnasında motivasyon sorunu yaşama”, “dersin sıkıcı gelmesi”, “derste başarılı olamayacağını düşünme”, “bildiği bir konuyu tekrar dinlemek istememe” gibi sebeplerden dolayı siber aylıklığa yöneldikleri görülmüştür. Ayrıca öğrencilere “Seni ders çalışırken teknolojik cihazlara ya da internete iten şeyin ne olduğunu düşünüyorsun?” sorusu sorulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin daha çok can sıkıntısı, bunalma, üzülmeye, sinirlenme gibi duygusal durumlar, cihazlara ve teknolojiye bağımlı olma durumları ve cihazlara gelen bildirim ve reklamlardan dolayı siber aylıklık davranışına yöneldiklerini belirlenmiştir. Bu kapsamda öğrencilere psikolojik olarak destek verilebilir. Ayrıca psikolojik sebeplere bağlı olarak gerçekleştirdikleri siber aylıklık davranışları yerine koyabilecekleri hobiler geliştirmeleri sağlanabilir. Öğrencilere farklı hobi alanlarında eğitimler verilip, sıkılma, bunalma, üzülmeye durumlarında yönelecekleri alanlar yaratılabilir. Ek olarak öğrencilere internet ve teknoloji bağımlılığı üzerine daha erken yaşlardan itibaren eğitimler verilebilir. Böylece erken yaşlardan itibaren öğrencilerin bağımlı olmak ile ilgili farkındalık yaratmaları ve bu konuda erken müdahalede bulunmaları sağlanabilir.

Öğrencilere siber aylıklıktan kaçınmak ya da siber aylıklığa karşı önlem almak için neler yapabilecekleri sorulmuştur. Bu kapsamda öğrenciler teknolojiden kendilerini uzaklaştırabileceklerini ve bunun için kendilerine süre koyma, kendilerini kontrol etme, cihazı kapatma ya da sessize alma, cihaza alarm kurma gibi yöntemlerle siber aylıklık davranışından kaçınabileceklerini vurgulamışlardır. Bunun dışında ebeveyn kontrolünün önemini ortaya koymuşlardır. Ebeveynlerin süre uyarısı yaparak ya da cihazlara çocuk güvenliği koyarak siber aylıklık davranışından uzaklaşabileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin bilinçli olmaları, bireysel olarak kendilerini kontrol etme becerisine sahip olmaları ve ailelerin bu konuda farkındalık sahibi olmalarının önemli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ailelere ve öğrencilere yönelik farkındalık eğitimleri verilerek öğrenci siber aylıklık davranışından uzaklaştırılabilir. Ayrıca öğrencilerin daha çok kendileri ile ilgili önlem alma yöntemleri çalışma sonuçlarında dikkat çekmektedir. Bu da öz kontrolün

önemini ortaya çıkarmaktadır. Gelecek çalışmalarda öz kontrol değişkeninin de dâhil edildiği siber aylıklık çalışmaları ile daha detaylı analizler ortaya çıkarılabilir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde kullanılan ölçeğin yaş grubunun (11-15 yaş) olası farklarını yansıtmaması ölçeğin bu yaş grubunu incelemede eksik kalabildiğini göstermektedir. Bu noktada siber aylıklık üzerine ortaokul öğrencilerine yönelik uygulanabilecek başka ölçek çalışmaları yapılabileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Akar, I., Coskun, B. K. (2020). Exploring the relationship between creativity and cyberloafing of prospective teachers. *Thinking Skills and Creativity*, 38, 100724. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100724>
- Akbulut, Y., Dursun, Ö. Ö., Dönmez, O., Şahin, Y. L. (2016). In search of a measure to investigate cyberloafing in educational settings. *Computers in Human Behavior*, 55, 616-625. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.11.002>
- Akca, A. (2013). Okul yöneticilerinin iş dışı internet kullanımı (Siber aylıklık) davranışlarının incelenmesi (Publication 333847) [Master's thesis, Yıldız Teknik University]. Dspace.
- Akgün, F. (2020). Investigation of High School Students' Cyberloafing Behaviors in Classes. *Education & Science/Eğitim ve Bilim*, 45(201).
- Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmenlerin internet kullanımı ve bu konudaki öğretmen görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(22).
- Altay, D., Özerbaş, M. A. (2020). İlkokul öğrencilerinin problemleri cep telefonu kullanımlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 13(1), 68-84. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tubav/issue/53845/611451>
- Anandarajan, M., Devine, P., Simmers, C. A. (2004). A multidimensional scaling approach to personal web usage in the workplace. In *Personal web usage in the workplace: A guide to effective human resources management* (pp. 61-79). IGI Global.
- Anandarajan, M., Simmers, C. A. (2005). Developing human capital through personal web use in the workplace: Mapping employee perceptions. *Communications of the Association for Information Systems*, 15(1), 41. DOI: 10.17705/1CAIS.01541
- Andel, S. A., Kessler, S. R., Pindek, S., Kleinman, G., Spector, P. E. (2019). Is cyberloafing more complex than we originally thought? Cyberloafing as a coping response to workplace aggression exposure. *Computers in Human Behavior*, 101, 124-130. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.07.013>

- Arabaci, I. B. (2017). Investigation faculty of education students' cyberloafing behaviors in terms of various Variables. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 16(1), 72-82.
- Arend, BD (2004). Yeni öğrenci katılımı modelleri: Bir dizüstü bilgisayar üniversitesinden dersler. *Kampüs Hakkında* , 9 (3), 30-32.
- Arık, M. (2019). Eğitim fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının sanal kaytarma düzeylerinin yordayıcısı olarak örgüt iklimi: istanbul ili örneği [Master's Thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi].
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.
- Aybas, M., Gungor, A. (2020). Does Cyberloafing reduce academic performance? A comparative study between Turkey and Poland. *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, 29(5), 1060-1072.
- Baker, J. (2012). The technology–organization–environment framework. *Information systems theory*, 231-245. DOI: 10.1007/978-1-4419-6108-2_12
- Baydar, F. (2021). Sanal kaytarma ve etik davranışlar arasındaki ilişki: öğretmen ve yöneticilerin karşılaştırmalı analizi. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi].
- Belanger, F., Van Slyke, C. (2002). Abuse or learning?. *Communications of the ACM*, 45(1), 64-65.
- Black, P., Harrison, C., Lee, C., Marshall, B., Wiliam, D. (2004). Working inside the black box: Assessment for learning in the classroom. *The Phi Delta Kappan*, 86(1), 8-21. doi:10.1177/003172170408600105
- Blanchard, A. L., Henle, C. A. (2008). Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers in human behavior*, 24(3), 1067-1084. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2007.03.008>
- Blau, G., Yang, Y., Ward-Cook, K. (2006). Testing a measure of cyberloafing. *Journal of allied health*, 35(1), 9-17.

- Bock, G. W., Ho, S. L. (2009). Non-work related computing (NWRC). *Communications of the ACM*, 52(4), 124-128. <https://doi.org/10.1145/1498765.1498799>
- Bogdan, R. C., Biklen, S. K. (1982). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn & Bacon.
- Brown, DG., Petitto, KR (2003). Her yerde bulunan bilgi işlemin durumu. *Eğitsel İnceleme* , 38 (3), 24-33.
- Brubaker, A. T. (2006). Faculty perceptions of the impact of student laptop use in a wireless internet environment on the classroom learning environment and teaching. <https://doi.org/10.17615/twzf-ay78>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*.
- Candan, H. İnce, M. (2016). Siber kaytarma ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik emniyet çalışanları üzerine bir araştırma . *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 229-235. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/niguiibfd/issue/19761/211589>
- Greene, J. C., Caracelli, V. J., Graham, W. F. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational evaluation and policy analysis*, 11(3), 255-274.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* Lawrence Earlbaum Associates. 20th–.
- Creswell, J. W., Garrett, A. L. (2008). The “movement” of mixed methods research and the role of educators. *South African journal of education*, 28(3), 321-333. DOI: 10.15700/saje.v28n3a176
- Creswell, J. W., Klassen, A. C., Plano Clark, V. L., Smith, K. C. (2011). Best practices for mixed methods research in the health sciences. *Bethesda (Maryland): National Institutes of Health*, 2013, 541-545.
- Çavuşoğlu, S., Palamutçuoğlu, B. T. (2017). İş tatmininin sanal kaytarma üzerindeki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 430-444. DOI: 10.20875/makusobed.289250

- Çetintürk, İ. (2020). Sanal kaytarma ve demografik özellikler: beş yıldızlı konaklama işletmesinde bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 35-46. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/anoluibfd/issue/54967/709696>
- Çınar, O., Cinisli, Z. (2018). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin siber aylaklık davranışları. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 39-48. DOI: 10.30655/besad.2018.3
- Çıralı-Sarıca, H., Koçak-Usluel, Y. (2020). Bilişim Teknolojileri Öğretmenlerinin Mesleki Deneyimlerini Dile Getirmede Alternatif Bir İfade Aracı Olarak Dijital Hikâye Anlatımı Atölyeleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*.
- Çok, R. (2018). Üniversite öğrencilerinde çeşitli akademik değişkenlerin siber aylaklık davranışlarını yordama durumlarının incelenmesi (Publication No. 511294) [Master's Thesis, İnönü University]. Abacus.
- Dal, N. E., Veysel, D. A. L. (2014). Kişilik özellikleri ve sosyal ağ sitesi kullanım alışkanlıkları: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 144-162. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/makusobed/issue/19443/206836>
- Derin, N., Gökçe, S. G. (2016). Are cyberloafers also innovators?: A study on the relationship between cyberloafing and innovative work behavior. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 235, 694-700. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.11.070>
- Demb, A., Erickson, D., Hawkins-Wilding, S. (2004). The laptop alternative: Student reactions and strategic implications. *Computers & Education*, 43(4), 383-401. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2003.08.008>
- Demir, Ö., Seferoğlu, S. S. (2016). Bilgi okuryazarlığı, internet bağımlılığı, sanal aylaklık ve çeşitli diğer değişkenlerin sanal zorbalık ile ilişkisinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 3(1), 1-26. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/24675/260969>
- Doğusoy, B., Sevinç, M., Ergün, H. (2020). Öğretmen Adaylarının Siber Aylaklık Davranışlarının Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(3), 1321-1332. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3898>

- Dursun, O. O., Donmez, O., Akbulut, Y. (2018). Predictors of cyberloafing among preservice information technology teachers. *Contemporary Educational Technology*, 9(1), 22-41. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/cet/issue/34282/378820>
- Ergün, E., Altun, A. (2012). Öğrenci gözüyle siber aylaklık ve nedenleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(1), 36-53. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/etku/issue/6272/84231>
- Fırat, M., Yurdakul, I. K., Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 64-85. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.2s3m>
- Fitch, JL (2004). Üniversite sınıfında öğrenci geri bildirimi: Bir teknoloji çözümü. *Eğitim teknolojisi araştırma ve geliştirme*, 52 (1), 71-77.
- Fried, C. B. (2008). In-class laptop use and its effects on student learning. *Computers & education*, 50(3), 906-914. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2006.09.006>
- Galluch, P. A., Thatcher, J. B. (2007). Maladaptive vs. adaptive use of internet applications in the classroom: a test of competing models. In *Proceedings of the 2007 southern association for information systems conference* (pp. 9-10).
- Garrett, R. K., Danziger, J. N. (2008). Disaffection or expected outcomes: Understanding personal Internet use during work. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(4), 937-958. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2008.00425.x>
- Genç, E., Aydoğan, E. (2016). İşyerinde sanal tembellik davranışı ve etkin zaman yönetimi ilişkisi: bir kamu kurumunda araştırma . *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 558-571. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziuiibfd/issue/28287/300476>
- Genç, Z., Tozkoparan, B. S. (2017). Siberaylaklık nedenleri ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması.
- George, D., Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson

- Gerow, J. E., Galluch, P. S., Thatcher, J. B. (2010). To slack or not to slack: Internet usage in the classroom. *Journal of Information Technology Theory and Application*, 11(3), 5-24.
- Gezgin, D. M., Arslantaş, T. K., Şumuer, E. (2018). Meslek lisesi öğrencilerinin siber aylaklık düzeyinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(2), 408-424. <https://doi.org/10.12984/egeefd.344675>
- Gezgin, D., Sarsar, F. (2020). Böte bölümünde öğrenim gören öğrencilerin siber aylaklık nedenlerine ait görüşleri: bir karma yöntem çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 243-256.
- Giles, C. (2016). Undergraduate students' perceptions of cyberloafing.
- Gökçearslan, Ş. , Karademir Coşkun, T., Şahin, S. (2019). Öğretmen Adayı Bilgi ve İletişim Teknolojisi Yeterlikleri Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması . *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 27 (4) , 1435-1444 . <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2828>
- Gökçearslan, Ş., Mumcu, F. K., Haşlaman, T., Çevik, Y. D. (2016). Modelling smartphone addiction: The role of smartphone usage, self-regulation, general self-efficacy and cyberloafing in university students. *Computers in Human Behavior*, 63, 639-649. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.091>
- Gökçearslan, Ş., Uluyol, Ç., Şahin, S. (2018). Smartphone addiction, cyberloafing, stress and social support among university students: A path analysis. *Children and Youth Services Review*, 91, 47-54. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.05.036>
- Gözümü, A. İ. C., Erkul, R., Aksoy, N. (2020). Use of Smartphones in Class: Examining the Relationship between M-Learning Readiness, Cyberloafing, Nomophobia and Addiction Variables. *International Journal of Progressive Education*, 16(6), 94-120. DOI: 10.29329/ijpe.2020.280.6
- Güllü, B.F. (2020). Öğretmenlerin gelişmeleri kaçırma korku düzeyleri ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Tezyok.
- Gülнар, M., Ünsal, H. (2020). A study on the smart phone cyberloafing activities of university students in Turkey. *International Journal of Science and Education*, 3(2), 92-100. DOI: 10.47477/ubed.766531

- Güngör, A. (2021). Uzaktan eğitimde öğretmen adaylarının siber aylaklık davranışları ve sebepleri üzerine bir inceleme: kilis 7 aralık üniversitesi islami ilimler fakültesi örneği. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 517-548. <https://doi.org/10.46353/k7auifd.995427>
- Hembrooke, H., Gay, G. (2003). The laptop and the lecture: The effects of multitasking in learning environments. *Journal of computing in higher education*, 15(1), 46-64.
- İnce, M., Gül, H. (2011). The relation of cyber slacking behaviors with various organizational outputs: Example of Karamanoğlu Mehmetbey University.
- İşgüzar, S., Ayden, C. (2017). Siber aylaklık üzerine değerlendirmeler: toplu bir bakış. In *4th International Regional Development Conference (IRDC'2017)*, 21-23 September 2017, Tunceli/TURKEY.
- Kalaycı, E. (2010). Üniversite öğrencilerinin siber aylaklık davranışları ile öz düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Publication No. 263308946) [Master's Thesis, Hacettepe University]. Researchgate.
- Kaplan, U. (2021). Öğretmenlerde sanal kaytarma davranışı: Diyarbakır ili örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Siirt Üniversitesi].
- Karakullukçu, Ö. F. (2020). Öğretmen adaylarının boş zaman tutumlarının incelenmesi . *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* , 18 (1) , 264-272 . <https://doi.org/10.33689/spormetre.675690>
- Keser, H., Kavuk, M., Numanoglu, G. (2016). The Relationship between Cyber-Loafing and Internet Addiction. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 11(1), 37-42.
- Kim, S.J., Byrne, S. (2011). İş bağlamlarında kişisel web kullanımının kavramsallaştırılması: Bir ön çerçeve. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar* , 27 (6), 2271-2283. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.07.006>
- King, B. J. (2007). Employee use of the internet and acceptable use policies the academic workplace: Controlling abuse while creating culture. [Yayınlanmış yüksek lisans tezi, East Tennessee State University].
- Knight, R. M. (2017). *Academic cyberloafing: A study of perceptual and behavioral differences on in-class cyberloafing among undergraduate students* (Order No. 10610366). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1914685936).

- Koay, KY, Khoo, KL ve Soh, PCH (2019). KTV endüstrisinde hizmet ortamının ve çalışan hizmet kalitesinin etkisi. *Asya İş Araştırmaları Dergisi*, 9 (3), 51-74. DOI: 10.14707/ajbr.190067
- Kurun, M. (2019). Okul yöneticilerinin yönetsel davranışları ile sanal kaytarma davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Pau.
- Küçük, F., Nur, E. (2019). Sanal kaytarma davranışları ile iş verimliliği arasındaki ilişki: harran üniversitesi'nde çalışan akademik ve idari personel üzerine bir araştırma. *Journal of International Social Research*, 12(66). <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3656>
- Lauricella, S., Kay, R. (2010). Assessing laptop use in higher education classrooms: The laptop effectiveness scale (LES). *Australasian Journal of Educational Technology*, 26(2). <https://doi.org/10.14742/ajet.1087>
- Lavoie, J. A., Pychyl, T. A. (2001). Cyberslacking and the procrastination superhighway: A web-based survey of online procrastination, attitudes, and emotion. *Social Science Computer Review*, 19(4), 431-444.
- Leech, NL ve Onwuegbuzie, AJ (2009). Karma yöntem araştırma tasarımlarının bir tipolojisi. *Nitelik ve nicelik*, 43 (2), 265-275. <https://doi.org/10.1007/s11135-007-9105-3>
- Li, SM ve Chung, TM (2006). İnternet işlevi ve İnternet bağımlılığı davranışı. *İnsan Davranışında Bilgisayarlar*, 22 (6), 1067-1071. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2004.03.030>
- Lim, V. K. (2002). The IT way of loafing on the job: Cyberloafing, neutralizing and organizational justice. *Journal of organizational behavior: the international journal of industrial, occupational and Organizational Psychology and Behavior*, 23(5), 675-694. <https://doi.org/10.1002/job.161>
- Lim, V. K., Chen, D. J. (2012). Cyberloafing at the workplace: gain or drain on work?. *Behaviour & Information Technology*, 31(4), 343-353. <https://doi.org/10.1080/01449290903353054>

- Lim, V. K., Teo, T. S. (2005). Prevalence, perceived seriousness, justification and regulation of cyberloafing in Singapore: An exploratory study. *Information & Management*, 42(8), 1081-1093. <https://doi.org/10.1016/j.im.2004.12.002>
- Mahatanankoon, P., Anandarajan, M., Igbaria, M. (2004). Development of a measure of personal web usage in the workplace. *CyberPsychology & Behavior*, 7(1), 93-104. <https://doi.org/10.1089/109493104322820165>
- Mastrangelo, P. M., Everton, W., Jolton, J. A. (2006). Personal use of work computers: Distraction versus destruction. *CyberPsychology & Behavior*, 9(6), 730-741. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9.730>
- McVay, G. J., Snyder, K. D., Graetz, K. A. (2005). Evolution of a laptop university: a case study. *British Journal of Educational Technology*, 36(3), 513-524. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2005.00487.x>
- Nwakaego, O. F., Angela, O. I. (2018). The influence of cyberloafing on library and information studies students at the University of Ibadan, Nigeria. *Journal of Educational Research and Review*, 6(3), 54-60.
- Oravec, J. A. (2002). Constructive approaches to Internet recreation in the workplace. *Communications of the ACM*, 45(1), 60-63.
- Örücü, E., Yıldız, H. (2014). İşyerinde kişisel internet ve teknoloji kullanımı: Sanal kaytarma.
- Özek, M. B. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Ortamları Kullanımlarına İlişkin Görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 301-314.
- Özkalp, E., Aydın, U., Tekeli, S. (2012). Sapkın örgütsel davranışlar ve çalışma yaşamında yeni bir olgu: Sanal kaytarma (cyberloafing) ve iş ilişkilerine etkileri. *Çimento İşveren Sendikası Dergisi*, 26(2), 18-33.
- Özsoy, S., Gelen, N. K., Kardaş, N. T., Tabuk, M. E., Görün, L., & Afat, A.. Lise ve üniversite öğrencilerinin spor medyasını izleme ve bahis oyunu oynama alışkanlıkları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3(3). <https://doi.org/10.17680/akademia.v3i3.1005000194>

- Pindek, S., Krajcevska, A., Spector, P. E. (2018). Cyberloafing as a coping mechanism: Dealing with workplace boredom. *Computers in Human Behavior*, 86, 147-152. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.04.040>
- Polzer-Debruyne, AM (2008). Kişisel web kullanımını etkileyen psikolojik ve işyeri nitelikleri (PWU): Massey Üniversitesi, Albany, Yeni Zelanda (Doktora tezi, Massey Üniversitesi) *Endüstri/Örgütsel Psikolojide Doktora derecesi için gereklilikleri kısmen yerine getirerek sunulan bir tez*.
- Ramayah, T. (2010). Kişisel web kullanımı ve iş verimsizliği. *İş Stratejisi Serisi*. <https://doi.org/10.1108/17515631011080704>
- Rana, N. P., Slade, E., Kitching, S., Dwivedi, Y. K. (2019). The IT way of loafing in class: Extending the theory of planned behavior (TPB) to understand students' cyberslacking intentions. *Computers in Human Behavior*, 101, 114-123.
- Rykard, K. S. (2020). Digital Distractions: Using Action Research to Explore Students' Behaviors, Motivations, and Perceptions of Cyberslacking in a Suburban High School (Publication 27744207) [Doctoral dissertation, University of South Carolina]. Proquest.
- Tercan, İ., Sakarya, S., & Çoklar, A. N. (2012). Çocukların gözüyle onların internet kullanım profilleri ve ailelerin getirdiği sınırlamalar: anamur ilçe örneği. *Education Sciences*, 7(1), 305-312.
- Sarhangpour, H., Baezzat, F., & Abbas, A. (2018). Predicting Cyberloafing through psychological needs with Conscientiousness and being goal-oriented as mediators among students of University. *Uluslararası Psikoloji Dergisi*, 12(2), 147-168. [10.24200/ijpb.2018.60304](https://doi.org/10.24200/ijpb.2018.60304)
- Sarıca, H. (2019). Öğretmenlerin siber kaytarma davranışları ile işe tutkunluk düzeyleri arasındaki ilişki. [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Pau.
- Seçkin, Z., Kerse, G. (2017). Üniversite öğrencilerinin sanal kaytarma davranışları ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Ampirik bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 89-110.

- Sert, U. (2021). Üniversite öğrencilerinin eğitim ortamlarında siber aylıklık ve dijital oyun bağımlılık düzeyleriyle ilgili yordayıcı ilişkilerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- Serttaş, O., Şimşek, G. (2017). Konaklama işletmelerinde siber aylıklık: çalışanların demografik özellikleri ile siber aylıklıkları üzerine bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 20-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/uiibd/issue/27470/269450>
- Setiawan, W. Y. (2019). The Impact of Cyber-slacking on Accounting Students' Academic Performance: A Preliminary Study. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 8, 352.
- Sevinç, M. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı, bilişsel kapılma ve siber aylıklık etkinlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Publication No. 698161) [Master's thesis, Mersin University].
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z., Demir, M. (2013). İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim*, 7(4), 23-32. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/josc/issue/19027/200546>
- Stanton, J. M. (2002). Company profile of the frequent Internet user. *Communications of the ACM*, 45(1), 55-59.
- Stratton, MT (2010). Yeni bir suçluluk zevkini ortaya çıkarmak: İşyerinde kişisel web kullanımının duygularına ilişkin nitel bir çalışma. *Liderlik ve Örgütsel Çalışmalar Dergisi*, 17 (4), 392-410. <https://doi.org/10.1177/1548051809350893>
- Şenel, S., Günaydın, S., Sarıtaş, M. T., Çiğdem, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin siber aylıklık seviyelerini yordayan faktörler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 95-105. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2376>
- Şumuer, E., Gezgin, D. M., Yıldırım, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin ders sırasında öğretim amacı dışında mobil telefon kullanımına etki eden faktörlerin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(4), 7-19. <https://doi.org/10.19126/suje.378459>
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., Ullman, J. B. (2007). *Using multivariate statistics* (Vol. 5, pp. 481-498). Boston, MA: pearson.

- Tan, Ö., Demir, M. (2018). İşgörenlerin kişilik özelliklerinin sanal kaytarma davranışı üzerindeki etkisi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(1), 40-56.
- Tanrıverdi, Ö. (2017). *Ergenlerin bilişsel kapılma düzeyleri ile siber aylaklık etkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Publication No. 327728191) [Master's thesis, Marmara University]. Researchgate.
- Tanrıverdi, Ö., Karaca, F. (2018). Ergenlerin demografik özelliklerine göre bilişsel kapılma ve siber aylaklık etkinlik düzeylerinin incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addiction*, 5(2), 285-315.
- Tashakkori, A., Creswell, J. W. (2007). The new era of mixed methods. *Journal of mixed methods research*, 1(1), 3-7. DOI: 10.1177/2345678906293042
- Tatlı, Y. (2019). *Öğretmen adaylarının siber aylaklık davranışları ve nedenlerinin incelenmesi* (Publication No. 586747) [Master's thesis, Çukurova University].
- Tatlı, Y., & Sadık, F. Öğretmen Adaylarının Ders Esnasında Siber Aylaklık Yapma Nedenlerinin İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(43), 6530-6563. <https://doi.org/10.26466/opus.933566>
- Tektas, N. (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağları kullanımına yönelik bir araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014(XVII).
- Tindell, D. R., Bohlander, R. W. (2012). The use and abuse of cell phones and text messaging in the classroom: A survey of college students. *College teaching*, 60(1), 1-9. <https://doi.org/10.1080/87567555.2011.604802>
- Toker, S., Baturay, M. H. (2021). Factors affecting cyberloafing in computer laboratory teaching settings. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18(1), 1-24. <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00250-5>
- Tozkoparan, S. B., Kuzu, A. (2019). Öğretmen adaylarının gelişmeleri kaçırma korkusu (FOMO) düzeyleri ve siber aylaklık davranışları arasındaki ilişki.
- Turan, G. B., Özer, Z., Atan, G. (2020). The relationship between cyberloafing levels and social media addiction among nursing students. *Perspectives in Psychiatric Care*. <https://doi.org/10.1111/ppc.12624>

- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10372/126941>
- Ugrin, J. C., Pearson, J. M., Odom, M. D. (2008). Profiling cyber-slackers in the workplace: Demographic, cultural, and workplace factors. *Journal of Internet Commerce*, 6(3), 75-89. https://doi.org/10.1300/J179v06n03_04
- Ulusoy, H., Gültekin Benli, D. (2017). Akademisyenlerin sanal kaytarma davranışları: bir kamu üniversitesi örneği. *Journal of International Social Research*, 10(54). <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434661>
- Usman, M., Javed, U., Shoukat, A., Bashir, N. A. (2021). Does meaningful work reduce cyberloafing? Important roles of affective commitment and leader-member exchange. *Behaviour & Information Technology*, 40(2), 206-220. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2019.1683607>
- Ünal, Ö. F., Tekdemir, S. (2015). Sanal kaytarma: Bir kamu kurumunda ampirik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 95-118. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduibfd/issue/20811/222587>
- Ünver, H., Zihni, K. O. Ç. (2017). Siber zorbalık ile problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 117-140. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tebd/issue/32959/328896>
- Van Doorn, O. N. (2011). Cyberloafing: A multi-dimensional construct placed in a theoretical framework. [Unpublished Master's thesis]. *ON Eindhoven University of Technology The Netherlands*.
- Van Slyke, C., Comunale, C. L., Belanger, F. (2002). Gender differences in perceptions of web-based shopping. *Communications of the ACM*, 45(8), 82-86.
- Varol, F., Yıldırım, E. (2019). Cyberloafing in higher education: Reasons and suggestions from students' perspectives. *Technology, Knowledge and Learning*, 24(1), 129-142.
- Yaman, F., Çubukçu, A., Küçükali, M., & Yurdakul, I. K. (2020). Ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve dijital oyun oynama durumları. *Sakarya*

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(2), 160-174. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sakaefd/issue/57931/706209>

- Yaldız, M. (2021). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile sanal kaytarma davranışlarının incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Yaşar, S., Yurdugül, H. (2013). The investigation of relation between cyberloafing activities and cyberloafing behaviors in higher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 83, 600-604. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.06.114>
- Yazgan, Ç. Ü., Yıldırım, A. F. (2020). Üniversite gençliğinde internet bağımlılığı ve derslerde siber aylaklık davranışları. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(Özel Sayı), 5-29. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/genclikarastirmalari/issue/59468/726569>
- Yıldırım, E. (2016). Sınıf öğretmenleri adaylarının siber aylaklık sorununa ilişkin durum analizi. [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi].
- Yıldırım, A., Simsek, H. (1999). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11 baskı: 1999-2018).
- Yıldız, H. , Yıldız, B., Ateş, H. (2016). Sanal kaytarma davranışlarının sergirilmesinde örgütsel adalet algısının rolü var midir? . *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* , 10 (2) , 0-0 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beyder/issue/30329/327351>
- Yılmaz, A. B. (2017). Lisansüstü öğrencilerinin siber aylaklık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: karma bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 113-134. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59416/853308>
- Yılmaz, F. G. K., Yılmaz, R., Öztürk, H. T., Sezer, B., Karademir, T. (2015). Cyberloafing as a barrier to the successful integration of information and communication technologies into teaching and learning environments. *Computers in Human Behavior*, 45, 290-298. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.12.023>
- Yılmaz, R., Yurdugül, H. (2018). Cyberloafing in IT classrooms: exploring the role of the psycho-social environment in the classroom, attitude to computers and computing courses, motivation and learning strategies. *J Comput High Educ* 30, 530–552. <https://doi.org/10.1007/s12528-018-9184-2>

- Vitak, J., Crouse, J., LaRose, R. (2011). Personal Internet use at work: Understanding cyberslacking. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1751-1759. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.03.002>
- Weaver, B. E., Nilson, L. B. (2005). Laptops in class: What are they good for? What can you do with them?. *New directions for teaching and learning*, 2005(101), 3-13. <https://doi.org/10.1002/tl.181>
- Wu, J., Mei, W., Liu, L., Ugrin, J. C. (2020). The bright and dark sides of social cyberloafing: Effects on employee mental health in China. *Journal of Business Research*, 112, 56-64. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.02.043>
- Wurst, C., Smarkola, C., Gaffney, M. A. (2008). Ubiquitous laptop usage in higher education: Effects on student achievement, student satisfaction, and constructivist measures in honors and traditional classrooms. *Computers & Education*, 51(4), 1766-1783. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2008.05.006>
- Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (2021, 22 Aralık). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>

EKLER
EK 1
ÇOMÜ ETİK KURUL RAPORU

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bilimsel Araştırma Etik Kurulu

Sayı : E-84026528-050.01.04-2100198832
Konu : Başvuru İncelenmesi

21.10.2021

Sayın Necibe DERELİ

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2021-YÖNP-0715 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 14.10.2021 tarih ve 18/41 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR:41- Necibe DERELİ'nin sorumlu yürütücülüğünü yaptığı "Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi" başlıklı araştırmasının, ilgili kurumun izninin alınması ve Bilimsel Araştırmalar Etik Kuruluna sunulması koşulu ile Etik Kurul ilkelerine **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Kurul Başkanı

EK 2 (1/2)
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI VERİ TOPLAMA İZİNİ

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-60305806-44-37255288
Konu : Anket Çalışması (Necibe DERELİ)

19.11.2021

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ÇANAKKALE

İlgi :Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 08/11/2021 tarihli ve 2100215602 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Necibe DERELİ'nin, "Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında anket/görüşme araştırmasının covid-19 tedbirlerine uyularak, 2021-2022 Eğitim Öğretim yılında, Çanakkale Merkez ve Bayramiç ilçesindeki resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere denetimi ilgili okul/kurum müdürlüğünde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre yüz yüze eğitimin devam etmesi halinde yüz yüze, uzaktan eğitimin devam etmesi durumunda çevrimiçi (online) yapılma isteği, Müdürlüğümüz Anket-Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olurlarınıza arz ederim.

Hasan ERGÜVEN
Şube Müdürü

OLUR
Ferhat YILMAZ
Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1-Komisyon Raporu (01 Sayfa)
2-Mühürlü Veri Toplama Araçları (19 Sayfa)

EK 2 (2/2)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI VERİ TOPLAMA İZİNİ

FORM: 2

**T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Necibe DERELİ
Kurumu / Üniversitesi	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Araştırma yapılacak iller/ilçeler	Çanakkale Merkez / Bayramiç İlçe
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Resmi Ortaokul Öğrencileri
Araştırmanın konusu	"Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi"
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/Tez Önerisi	Tez Çalışması
Veri Toplama Araçları	Anket Görüşme Soruları
Görüş İstenilecek Birim/Birimler	Resmi Ortaokul Öğrencileri
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Çalışma sonuçlarının Çanakkale Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Hizmetleri Bölümüne gönderilmesi şartıyla; 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılında Çanakkale Merkez ve Bayramiç İlçesinde resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere "Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi" konulu tez çalışmasının denetimi ilgili okul/kurum müdürlüğünde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre yüz yüze eğitimin devam etmesi halinde yüz yüze, uzaktan eğitimin devam etmesi durumunda online yapılması Komisyonumuzca uygun görülmüştür.	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalif Üyenin Adı ve Soyadı:	

KOMİSYON

13.11.2021

EK 3

SİBER AYLAKLIK ETKİNLİKLERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

ÖLÇEK İZİN BELGESİ

Sayın Necibe DERELİ,

Danışmanlığı Sayın Doç. Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ tarafından yürütülen “*Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tez çalışmanızda Doç. Dr. Özcan Özgür DURSUN, Doç. Dr. Onur DÖNMEZ ve Doç. Dr. Yusuf Levent ŞAHİN ile birlikte 2016 yılında geliştirdiğimiz, geçerlik ve güvenirlik bulgularını *Computers in Human Behavior* adlı süreli yayında alanyazın ile paylaştığımız “Siber Aylaklık Ölçeğini” kullanmanızda bir sakınca yoktur.

Çalışmanızda başarılar dilerim.

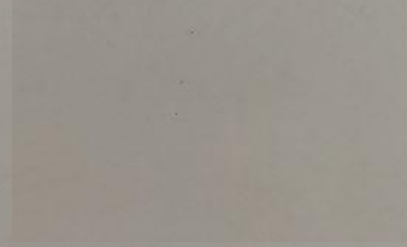
EK 4
SİBER AYLAKLIK NEDENLERİ ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

ÖLÇEK İZİN BELGESİ

Sayın Necibe DERELİ,

Danışmanlığı Sayın Doç.Dr. Özden ŞAHİN İZMİRLİ tarafından yürütülen "Ortaokul Öğrencilerinin Siber Aylaklık Davranışlarının Karma Yöntemle İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmanızda Doç.Dr.Zülfü GENÇ ile beraber 2017 yılında geliştirdiğimiz Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeğini kullanmanızda herhangi bir sakınca yoktur.

Tez çalışmanızda başarılar dilerim.

EK 5
VELİ ONAY MEKTUBU

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Veli Onay Mektubu

Sayın Veliler,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü yüksek lisans tez çalışması kapsamında “Ortaokul öğrencilerinin siber aylaklık davranışlarının karma yöntemle incelenmesi” başlıklı araştırmayı danışmanım Doç.Dr.Özden ŞAHİN İZMİRLİ danışmanlığında yürütmekteyim.

Araştırmanın amacı 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin ders esnasında ve ders çalışırken yaptıkları siber aylaklık davranışlarını çeşitli değişkenlere göre incelemektir. Bu amaçla çocuklarınızın “Kişisel Bilgi Formu”, “Siber Aylaklık Etkinlikleri Ölçeği”, “Siber Aylaklık Nedenleri Ölçeği” ve “Görüşme Formu”nun doldurmasına ihtiyaç duymaktayız. Ayrıca görüşme kapsamında ses kayıt cihazı ile ses kaydı alınacak, kayıtlar harici harddiskte 1 sene boyunca(Yüksek lisans tez yazım süreci boyunca) saklanacaktır. Daha sonra tüm ses kayıtları harici harddiskten ve ses kayıt cihazından silinerek temizlenecektir. Elde edilen tüm veriler(anket ve görüşme verileri) araştırma ve ilgili çalışmalar bitiminde(tez yazım süreci bitiminde) imha edilecektir.

Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuzun anketi okulda ders saatinde yaklaşık 10 dakika süre ile doldurulacaktır. Doldurulan anketlerin cevapları kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Saygılarımızla,

Necibe DERELİ

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Tez Danışmanı

Doç.Dr.Özden ŞAHİN İZMİRLİ

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale

*Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden size en uygun gelenin altına imzanızı atarak belirtiniz ve bu formu **çocuğunuzla okula geri gönderiniz.***

- A) Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve velisi bulunduğum okulunuz sınıfı, numaralı isimli çocuğumun katılımcı olmasına izin veriyorum. İzin vermiyorum.
- B) Çalışmayı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum. Kabul etmiyorum.

EK 6

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli öğrencimiz;

Çanakkale ili kapsamında ortaokul 5, 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin öğrenme etkinlikleri sırasında Bilgi ve İletişim Teknolojilerini kullanım davranışlarını belirlemeyi ve çeşitli değişkenlere göre açıklamayı amaçlıyoruz. Bu amaç doğrultusunda ekteki veri toplama aracı kullanılacaktır. Veri toplama aracında kişisel bilgi sorularının yanı sıra biri 30 ve diğeri 11 maddeden oluşan iki ölçek yer almaktadır. Bu uygulamanın yaklaşık 8-9 dakikanızı alması beklenmektedir.

Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Uygulamanın herhangi bir aşamasında araştırmaya katılmaktan vazgeçerek formları kendinize alma hakkınız saklı tutulmaktadır. Araştırma verileri yalnızca bilimsel raporlarda kullanılacak ve çalışmada kimlik bilgileriniz kesinlikle toplanmayacaktır.

Çalışmaya katkınız için teşekkür ederim.

Necibe DERELİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz: Erkek Kadın

Yaş: 10 11 12 13 14 15 Diğer(yazınız):

Sınıfınız: 5. Sınıf 6. Sınıf 7. Sınıf 8. Sınıf

Sınıftaki Öğrenci Sayısı: 0-10 10-20 21-30 31-40 41-50

Dizüstü bilgisayarınız var mı? Evet Hayır

Masaüstü bilgisayarınız var mı? Evet Hayır

Akıllı telefonunuz var mı? Evet Hayır

Tabletiniz var mı? Evet Hayır

Hangi Sosyal Ağları Kullanıyorsunuz?(Aşağıdaki boşluğa yazınız.)

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

İnternette zamanınızı en çok nerde geçirirsiniz?

☐ Facebook	☐ Müzik, Dizi, Film Siteleri
☐ Twitter	☐ E-Okul
☐ Instagram	☐ Eğitsel Amaçlı Web Siteleri
☐ Haber Siteleri	☐ Oyun Siteleri
☐ Forum Siteleri	☐ Alışveriş Siteleri

EK 7

SİBER AYLAKLIK ETKİNLİKLERİ ÖLÇEĞİ

ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ SIRASINDA BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA ALIŞKANLIKLARI ÖLÇEĞİ

Bu veri toplama aracında **ders sırasında veya ders çalışırken** belirtilen durumları **ne sıklıkla yaptığınıza** ilişkin size en uygun seçeneği işaretlemeniz ve anketin tüm bölümlerini eksiksiz doldurmanız istenmektedir. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için göstereceğiniz ilgi ve yardımdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız.

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara Sıra	Genellikle	Her zaman
1. Arkadaşlarımın paylaştığı içeriklere bakarım.	①	②	③	④	⑤
2. Arkadaşlarımın sosyal ağ sayfalarını incelerim.	①	②	③	④	⑤
3. Sosyal ağlarda içerik (yazı, fotoğraf, video vb.) paylaşıyorum.	①	②	③	④	⑤
4. İlğimi çeken paylaşımları beğenirim.	①	②	③	④	⑤
5. Paylaşılan fotoğraflara yorum yaparım.	①	②	③	④	⑤
6. Sosyal ağlarda durum güncellemesi yaparım.	①	②	③	④	⑤
7. Paylaşılan fotoğraflarda arkadaşlarımı etiketlerim	①	②	③	④	⑤
8. Arkadaşlarımla mesajlaşıyorum.	①	②	③	④	⑤
9. Paylaşılan eğlenceli videoları izlerim.	①	②	③	④	⑤
10. Alışveriş sitelerinden alışveriş yaparım.	①	②	③	④	⑤
11. Fırsat sitelerini (Grupanya, Bonubon vb.) ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
12. Alışveriş sitelerini ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
13. Açık arttırma sitelerini (Gittigidiyor, e-bay vb.) ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
14. Bankacılık işlemleri gerçekleştiririm.	①	②	③	④	⑤
15. İkinci el ilan sitelerini incelerim.	①	②	③	④	⑤
16. İş ilanlarına bakarım.	①	②	③	④	⑤
17. Tweet yazarım.	①	②	③	④	⑤
18. Tweet okurum.	①	②	③	④	⑤
19. Beğendiğim bir tweeti yeniden yayınlıyorum (Retweet).	①	②	③	④	⑤
20. Beğendiğim bir tweeti favorilerime eklerim (Favori).	①	②	③	④	⑤
21. Çok konuşulan konulara (Trending topics) yorum yaparım.	①	②	③	④	⑤
22. İnternette müzik indiririm.	①	②	③	④	⑤
23. İnternette video izlerim.	①	②	③	④	⑤
24. İnternette müzik dinlerim.	①	②	③	④	⑤
25. İnternette video indiririm.	①	②	③	④	⑤
26. İhtiyacım olan uygulamaları indiririm.	①	②	③	④	⑤
27. Bahis sitelerini ziyaret ederim.	①	②	③	④	⑤
28. Bahis oynarım.	①	②	③	④	⑤
29. Spor sitelerine girerim.	①	②	③	④	⑤
30. Çevrimiçi oyun oynarım.	①	②	③	④	⑤

EK 8

SİBER AYLAKLIK NEDENLERİ ÖLÇEĞİ

ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ SIRASINDA BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA ALIŞKANLIKLARI NEDENLERİ ÖLÇEĞİ

Bu veri toplama aracında ders sırasında veya ders çalışırken gerçekleştirdiğiniz ders dışı alışkanlık veya etkinlikleri neden yaptığınıza ilişkin maddeleri ne sıklıkla yaptığınıza ilişkin size en uygun seçeneği işaretlemeniz ve anketin tüm bölümlerini eksiksiz doldurmanız istenmektedir. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için göstereceğiniz ilgi ve yardımdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılar sunarız.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Ara Sıra	Genellikle	Her zaman
1	Ders esnasında motivasyon sorunu yaşıyorum.	①	②	③	④	⑤
2	Ders sıkıcı geliyor.	①	②	③	④	⑤
3	Laboratuvar ortamı sıkıcı geliyor.	①	②	③	④	⑤
4	Derse konsantre olamıyorum.	①	②	③	④	⑤
5	Ders hocasını sevmiyorum.	①	②	③	④	⑤
6	Derste tek yönlü iletişimin olması (sadece hoca konuşuyor) bana göre değil.	①	②	③	④	⑤
7	Bildiğim bir konuyu tekrar dinlemek istemiyorum.	①	②	③	④	⑤
8	Derslerde verilen görevler için yeterli süre verilmiyor.	①	②	③	④	⑤
9	Dersi sevmiyorum.	①	②	③	④	⑤
10	Derste başarılı olamayacağımı düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
11	Dersin bana yararı olmayacağını düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤

EK 9

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

1. Derste ya da ders çalışırken teknolojik cihazları hangi amaçlarla kullanıyorsun?
 - a. Ders dışı amaçlarla kullandığını fark ediyor musun?
 - b. Kendini oradan ayırabiliyor musun?
2. Ders dışındaki teknoloji kullanımını ya da internetteki etkinliklerini nasıl tarif edersin?
 - a. Olumlu ya da olumsuz nasıl değerlendirirsin?
 - b. Bu davranışını normal ya da kendine hak olarak görüyor musun? Ya da seni rahatsız eden bir durum mu?
3. Derste ya da ders çalışırken internette en çok hangi siteleri ya da uygulamaları tercih ediyorsun?
 - a. Seçtiğin internet sayfalarında vakit geçirirken nasıl hissediyorsun?
 - i. Oradan ayrılmayı gerektiğini düşünüyor musun?
4. Seni ders çalışırken, teknolojik cihazlara ya da internete iten şeyin ne olduğunu düşünüyorsun?
 - a. Ne olduğunda ders dışı etkinliğe yöneliyorsun?
 - i. Bunu fark ediyor musun yoksa kontrolün dışında mı oluyor?
5. Yaptığın davranışlardan yola çıkarak, senden sonraki öğrenciler için ders çalışırken ders dışı teknoloji kullanımından uzak durabilmeleri için neler tavsiye edersin?
 - i. Sence nasıl önlemler alabilirler?